

Univerzitet u Sarajevu

Filozofski fakultet u Sarajevu

Odsjek za pedagogiju

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi

(Završni diplomski rad)

Mentor: doc. dr. Lejla Osmić

Studentica: Elma Tanjo

Sarajevo, juli 2020.

Sadržaj

Uvod.....	4
1. Definisane ključnih pojmova	5
I Teorijski dio.....	7
1. Praćenje i ocjenjivanje u univerzitetnoj nastavi	7
1.1. Zakonske pretpostavke za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata	9
1.1.1. Praćenje i ocjenjivanje prema Bolonjskoj deklaraciji	10
1.1.2. Praćenje i ocjenjivanje prema Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo	12
1.1.3. Pravilnik o radu procesa praćenja i ocjenjivanja na Filozofskom fakultetu.....	15
2. Praćenje obrazovnih postignuća studenata.....	19
2.1. Esej kao elemenat praćenja obrazovnih postignuća studenata	20
2.2. Zadaci objektivnog tipa kao elemenat praćenja obrazovnih postignuća studenata	22
3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata	25
3.1. Pismena provjera obrazovnih postignuća studenata.....	29
3.2. Usmena provjera obrazovnih postignuća studenata	30
3.3. Ocjena kao faktor ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata	31
4. Povratna informacija kao važan faktor unapređenja obrazovnih postignuća studenata	34
II Metodologija istraživanja	36
III Rezultati istraživanja	45
1. Praćenje obrazovnih postignuća.....	49
1.1. Percepcija studenata o praćenju obrazovnih postignuća	50
1.1.1. Razlika u percepciji praćenja obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju	60
1.2. Percepcija nastavnika o praćenju obrazovnih postignuća studenata	70
1.2.1. Razlika u percepciji praćenja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju	78
2. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća	84
2.1. Percepcija studenata o ocjenjivanju obrazovnih postignuća	84
2.1.1. Razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju	92
2.2. Percepcija profesora o ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata	101
2.2.1. Razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju	109
3. Kvalitativni rezultati istraživanja	114
3.1. Priprema za postupak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata	114
3.1.1. Iskustva u praksi.....	114

3.2. Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata	118
3.2.1. Iskustva u praksi.....	118
3.3. Procjena napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata.....	135
3.3.1. Iskustva u praksi.....	135
5. Zaključak.....	138
6. Literatura.....	141
7. Prilozi	144

Uvod

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća oduvijek su bili sastavnim dijelom nastavnog procesa, u kojem praćenje studentskih postignuća odnosno prikupljanje informacija o njihovom napretku treba biti u skladu sa ciljevima i zadacima nastavnog predmeta, te nastavnih cjelina i tema, dok ocjenjivanje predstavlja klasificiranje i razvrstavanje rezultata rada i učenja u sistem različitih nivoa postignuća. Na univerzitetima se primjenjuju standardi Bolonjskog procesa koji su povezani sa procesom praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, u kojima se kao važni elementi navode da svaki student ima pristup studiju, predavanjima i vježbama, uvođenje bodovnog sistema koji se dodjeljuje predmetima da bi se opisao cjelokupan rad studenata prilikom savladavanja gradiva, kao i studijski programi koji se izvode u skladu sa kalendarom aktivnosti u toku akademske godine. Bolonjskim procesom koji je zastupljen na univerzitetima su se desile različite promjene u obrazovanju studenata, odnosno u cjelokupnom sistemu, koji se odnosi i na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata.

Često se dešava da se teorija i praksa razilaze, te da kao takve pokazuju različite podatke koji predstavljaju disbalans u očitavanju stvarne slike. Upravo zbog toga, zanimalo me je kakvo je stanje u praksi visokoškolske ustanove. Stoga se u ovom radu bavimo propitivanjem praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi.

Rad se sastoji od teorijskog, metodološkog i istraživačkog dijela. U teorijskom dijelu definiram temeljne pojmove i navodim osnovne zakonske odredbe koje se odnose na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća. Nakon toga dajem kratki osvrt na Bolonjski proces i njegove ciljeve. Bolonjom je akcenat stavljen na postupke i oblike praćenja i ocjenjivanja u univerzitetskoj nastavi. U procesu ocjenjivanja govorim općenito o ocjenjivanju, zahtjevima ocjenjivanja, progreskama koje se dešavaju pri ocjenjivanju postignuća, kao o usmenoj i pismenoj provjeri znanja studenata. Takođe, veoma bitno je da studenti pri procesu ocjenjivanja dobiju zaključnu ocjenu i povratnu informaciju o radu, pri čemu se poseban dio odnosi upravo na to. Referentna tačka i akcenat se stavlja na način na koji se vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi. U završnom dijelu rada su prikazani rezultati provedenog istraživanja.

1. Definisanje ključnih pojmova

U visokoškolskom obrazovanju *univerzitetska nastava* predstavlja jednu od najvažnijih aktivnosti koja se odvija i kojoj se daje na značaju, jer univerzitetska nastava je složeni i organizirani proces u kojem studenti svojim aktivnostima i pod vođstvom profesora stiču određena znanja, vještine i sposobnosti. Prema Muminoviću (2013) nastava predstavlja kontinuiran odgojno - obrazovni rad polaznika i voditelja zasnovanog na društveno verificiranim ciljevima i zadacima, didaktički prilagođenim sadržajima, sredstvima, organizacionim oblicima i prostorno radnim uslovima. U univerzitetskoj nastavi takođe postoje i glavni faktori nastave koju čine profesori, studenti i sadržaji na kojima se ostvaruju postavljeni ciljevi. Shodno navedenom, nastava je osnovna odrednica didaktike, koja ima za cilj sticanje znanja, ovladavanje tehnikama učenja, sticanje sposobnosti, vještina i navika, neophodnih za dalji rad. Ona je usmjerena na dobro isplanirane i postavljene ciljeve, metode i ishode koji se odnose na znanja, stavove i vrijednosti koje studenti ili učenici trebaju da razviju u nastavnom procesu. U univerzitetskoj nastavi je nepohodno da se koriste i definiraju obrazovna postignuća studenata, koje postižu radom, prisustvom, istraživanjem i učenjem tokom nastave. **Obrazovna postignuća** predstavljaju jasno iskazane kompetencije, tj. očekivana znanja, vještine i stavove koje studenti trebaju steći i moći pokazati po uspješnom završetku određene nastavne teme, programa, stepena obrazovanja ili odgojno - obrazovnog ciklusa. Ona, dakle, trebaju jasno iskazivati što studenti trebaju znati i biti u stanju činiti, ali i način na koji će stečeno znanje, vještine i stavove trebati pokazati (Kovač, Kolić - Vehovec, 2008). Dakle, obrazovnim postignućima su jasno iskazane kompetencije koje studenti trebaju steći i pokazati, odnosno usmjereni su isključivo na studente i njihove aktivnosti tokom univerzitetske nastave. Studenti treba da znaju, razumiju i da budu u mogućnosti da stečeno znanje iz određenog predmeta provedu u praksi. Da bi se sve navedene aktivnosti studenata mogle kvalitetno provoditi i razvijati profesori treba da kontinuirano prate njihov rad i postignuća.

Praćenje obrazovnih postignuća studenata je proces koji se definira kao složena djelatnost koja bi se trebala provoditi kontinuirano, a koju karakterizira primjena odgovarajućih postupaka, tehnika (poput testiranja, skaliranja i evidentiranja) i instrumenata kako bi se dobile informacije o razvojnim tokovima i nivoima ostvarenosti postavljenih ciljeva i zadataka odgojno - obrazovnog rada. Informacije, odnosno zapažanja u procesu praćenja aktivnosti i rezultata studenata mogu biti prikupljena različitim tehnikama, a evidentiraju se samo ona zapažanja koja su profesoru u praćenju studenata lako uočljiva i koja mu mogu pomoći u formiranju konačne ocjene studentova uspjeha (Gojkov, 1997). Praćenje podrazumijeva bilježenje zapažanja o razvoju studentovih interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u ovladavanju sadržajima kolegija, njegova odnosa prema radu, postavljenim zadacima i odgojnim vrijednostima. Praćenje se provodi usmeno kroz razgovore ili rasprave ili pismeno putem kolokvija ili završnih ispita. Kada se praćenje obrazovnih postignuća studenata adekvatno provede i primjeni, neophodno je da se realizira proces ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata. ***Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata*** je prosudba o znanju studenata u odnosu na unaprijed zadane kriterije ili druge studente, a u našem sistemu izražava se brojem koji ima određenu poruku (od nedovoljan do odličan). Mjerenje znanja zadovoljava tri uvjeta, a to su predmet mjerenja je znanje studenta, mjerni instrument je profesor i tehnika je u obliku postavljanja pitanja, pismenog ili usmenog ispitivanja itd. (Franić, 2014). Ocjenjivanje je pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja obrazovnih postignuća studenata iz svakog predmeta u odnosu na unaprijed zadane kriterije. Takođe, ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se odnosi na nivo postignutog znanja koje je student pokazao u zadacima ili tokom ispita. Sistemom ocjenjivanja u kojem se nalaze ocjene od pet do deset se ocjenjuju postignuća studenata, te u skladu sa tim student bude ocijenjen onom ocjenom koju je zaista zaslužio i na osnovu kojeg je iskazao znanje. Svakim je brojem najčešće označen kvalitet stečenih znanja ili sposobnosti studenata.

I Teorijski dio

1. Praćenje i ocjenjivanje u univerzitetnoj nastavi

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata je proces koji se u mnogočemu razlikuje od tipičnog školskog procesa. Prije svega u školskom praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća nastavnik je bio u prvom planu, dok se uvođenjem Bolonjskog procesa na univerzitete nalaže da je student u prvom planu, odnosno da se ističe aktivno učešće studenata u nastavi. Praćenje obrazovnih postignuća studenata podrazumijeva sustavno bilježenje zapažanja o razvoju studentovih interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u ovladavanju sadržajima kolegija, njegova odnosa prema radu, postavljenim zadacima i odgojnim vrijednostima, a ocjenjivanje obrazovnih postignuća je postupak vrednovanja svih važnih činjenica o studentovim postignućima tokom praćenja, provjeravanja i ispitivanja, a izražava se ocjenom u skladu sa zakonskim propisima (Božić Bogović i sur., 2013).

Praćenje i ocjenjivanje u univerzitetnoj nastavi je veoma važno jer se na taj način potiče individualni rad studenata, aktivno učešće u nastavi, znanje studenata se razvija i proširuje, te se daje određena kvaliteta i vrijednost tom znanju. Takođe, praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi omogućava studentima koji su zadovoljili određene kriterije i usvojili nova znanja da postignu uspjeh na ispitima, da imaju mogućnost upisa u sljedeću godinu, te da se shodno navedenom svakom studentu da povratna informacija o radu, koja je ujedno sredstvo komunikacije između profesora i studenata.

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi, odnosno u okviru kolegija treba biti povezano s postavljenim ciljevima i ishodima učenja. Ishodi učenja, odnosno Bloomova taksonomija u univerzitetnoj nastavi je značajna, jer bi se svaki predmet trebao vrednovati u skladu sa Bloomovom taksonomijom, prvenstveno zbog toga što neki predmeti zahtijevaju povezivanje sa drugim predmetima, a to je nemoguće bez ostalih nivoa. Bloomova taksonomija ili ciljevi i ishodi učenja mogu pomoći studentima u učenju, tako i profesorima u procjenjivanju njihovog znanja. Prije samog početka rada sa studentima profesori trebaju da imaju vlastiti plan i program kao i pripremu za svaki pojedinačni čas, te u pripremi

nastave mogu jednoznačno definirati specifične ciljeve poučavanja. Priprema u skladu s Bloomovom taksonomijom olakšava provjeravanje i vrednovanje postignuća studenata i samog nastavnog procesa.

Ishodi učenja:

- I. Dosjetiti se (Znanje) Prepoznati ili reproducirati informaciju, ideju i princip u približno onakvom obliku u kojem su naučeni.
- II. Shvatiti (Razumijevanje) Uočiti i povezati glavne ideje. Prevesti, razumjeti, objasniti ili interpretirati naučeni sadržaj. Opisati tijek događaja ili procesa. Izvesti logičan zaključak iz dostupnih informacija. Zaključiti o uzroku i predvidjeti posljedice.
- III. Primijeniti (Primjena) Rješavati probleme primjenom naučenog u kontekstu učenja ili u novoj situaciji na rutinski ili na nov način. Koristiti apstrakcije. Odabrati i primijeniti podatke i principe za rješavanje problema ili zadatka u drugom području uz minimum vođenja.
- IV. Analizirati (Analiza) Razlikovati važne od nevažnih dijelova prezentiranog materijala. Raščlanjivati informacije kako bi se utvrdili dijelovi cjeline, njihovi međusobni odnosi, organizacijski principi, uzroci i posljedice, izveli dokazi i zaključci i podržale generalizacije. Prepoznati skriveno značenje. Razlikovati činjenice i zaključke.
- V. Stvarati (Sinteza) Kreativno ili divergentno koristiti postojeće znanje za stvaranje nove cjeline (kombinirati poznate dijelove u novu cjelinu). Stvarati nove ideje i rješenja. Izvoditi generalizacije na temelju dobivenih podataka. Povezati znanje iz različitih područja. Uočavati nove obrasce.
- VI. Prosuđivati (Evaluacija) Usporediti i pronaći sličnosti i razlike među idejama. Procijeniti valjanost ideja i/ili kvalitete uratka na temelju poznatih kriterija. Otkriti nekonzistentnost unutar procesa ili produkta. Otkriti prikladnost postupka s obzirom na zadatak ili problem. Dokazati vrijednost. Izabrati mogućnost i argumentirano obrazložiti (Slatina, 1998).

Zaključujemo da su ishodi učenja iskazi kojima se izražava što student treba znati, razumjeti ili biti u stanju demonstrirati nakon određenog perioda učenja i da Bloomova taksonomija znatno olakšava određivanje ciljeva u univerzitetskoj nastavi, a samim tim i procjene budući da je svaki cilj definisan i hijerarhijski poredan. Definisanje ishoda učenja u nastavnim planovima i programima upućuje na pristup koji je usmjeren na studente. Takav pristup podrazumijeva da se u

fokus stave potrebe studenata nasuprot potrebama nastavnika. Pristup usmjeren na studente podrazumijeva nove pristupe podučavanju i učenju, efikasne strukture podrške i vođenja, te nastavne planove i programe jasnije fokusirane na studente na sva tri ciklusa studija. Dakle, da bismo mogli nešto shvatiti prvo moramo usvojiti određena znanja. Drugim riječima, po ovoj taksonomiji, postoje dubine, odnosno nivoi znanja, razumijevanja i elaboracije materijala koji je prezentovan studentima. Potrebno je da profesori posvete više pažnje svim nivoima Bloomove taksonomije i da prilikom procjene znanja studenata imaju određene kriterije za praćenje i ocjenjivanje.

Takođe, praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata je određeno i utvrđeno zakonskim pretpostavkama na osnovu kojih se obavlja cjelokupni obrazovni sistem na univerzitetima, a o kojima ujedno govorimo u nastavku rada.

1.1. Zakonske pretpostavke za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi predstavlja sastavni dio obrazovnog procesa, te oni u okviru studija trebaju biti povezani sa određenim ciljevima, sadržajima i metodama podučavanja. Profesor predstavlja glavni faktor koji utiče na sam proces nastave i načina na koji će se ista odvijati, te formira adekvatne kriterije za praćenje i ocjenjivanje studenata. Takođe, u skladu sa nastavnim planom i programom profesor izvodi predavanja i vježbe i prati aktivnosti studenata, te vrši provjeru njihovog znanja. Studenti su ti koji trebaju da se prilagode nastavnom planu i programu, da prisustvuju redovnim predavanjima i vježbama, te da usvajaju znanja i vještine za dalje usavršavanje i uspjehe. Zajedničkim radom i saradnjom, profesori i studenti postižu i ostvaruju svoje zadane ciljeve, te se studentima omogućava da postanu ravnopravni sudionici obrazovnog procesa, ali i da postanu kompetentni građani i stručnjaci.

Shodno tome, proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi je regulisana zakonskim pretpostavkama, od kojih su za pomenuti proces najbitnije Bolonjska deklaracija, Zakon o visokom obrazovanju na području Kantona Sarajevo i Pravilnik studiranja na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

1.1.1. Praćenje i ocjenjivanje prema Bolonjskoj deklaraciji

Bolonjski proces predstavlja najvažniji pokret u visokom obrazovanju u Evropi i može se posmatrati kao jedan od temelja za stvaranje zajedničkog evropskog prostora obrazovanja. Bolonjska deklaracija predstavlja zajedničku deklaraciju evropskih ministara obrazovanja potpisana u Bolonji 19. juna 1999. Bosna i Hercegovina potpisala je Bolonjsku deklaraciju u septembru 2003., zajedno sa ostalim međunarodnim dokumentima koji podržavaju stvaranje Evropskog prostora visokog obrazovanja.¹ Kao potpisnica Bolonjske deklaracije, Bosna i Hercegovina se obavezala na proces institucionalne reforme visokog obrazovanja, počevši od usvajanja osnovnih ciljeva Bolonjskog procesa, koje smo naveli u nastavku.

Ciljevi Bolonjske deklaracije i Bolonjskog procesa:

- Prihvatanje sistema lako prepoznatljivih i usporedivih stepena, među ostalim uvođenjem dodatka diplomi (Diploma Supplement), kako bi se promicalo zapošljavanje evropskih građana i međunarodna konkurentnost evropskog sistema visokog obrazovanja.
- Prihvatanje sistema temeljenog na dva glavna ciklusa, preddiplomskom i diplomskom. Pristup drugom ciklusu zahtijeva uspješno završen prvi ciklus studija koji mora trajati najmanje tri godine. Stepem postignut nakon prvog ciklusa treba odgovarati evropskom tržištu rada odgovarajućom razinom kvalifikacije. Drugi ciklus vodit će ka magistarstvu i/ili doktoratu, kao što je to slučaj u mnogim evropskim zemljama.
- Uvođenje bodovnog sistema, kao što je ECTS, kao prikladnog sredstva u promicanju najšire razmjene studenata. Bodovi se mogu postizati i izvan visokoškolskog obrazovanja, uključujući i cjeloživotno učenje, pod uvjetom da ih prizna univerzitet koje prihvata studenta.
- Unapređivanje mobilnosti prevladavanjem zapreka slobodnom kretanju, posebno: studentima dati priliku za učenje, omogućiti im pristup studiju i relevantnim službama; nastavnicima, istraživačima i administrativnom osoblju, priznati i valorizirati vrijeme koje su proveli u Evropi istražujući, predajući ili učeći, bez prejudiciranja njihovih statutarnih prava.

¹ (Informacija o historijatu Bolonjskog procesa sa pregledom relevantnih dokumenata (2011), www.fmon.gov.ba, pristupljeno 03.12.2018.)

- Unapređivanje evropske saradnje u osiguravanju kvalitete u cilju razvijanja usporedivih kriterija i metodologija.
- Unapređivanje potrebne evropske dimenzije u visokom školstvu, posebno u razvoju nastavnih programa, međuinstitucionalnoj saradnji, šemama mobilnosti i integrisanih programa studija, obuke i istraživanja.²

Filozofski fakultet univerziteta u Sarajevu primjenjuje standarde Bolonjskog procesa i nastoji dostići postavljene ciljeve relevantne za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi. Jedan od primarnih ciljeva Bolonjskog procesa predviđa postojanje tri ciklusa obrazovanja na visokoškolskim institucijama. Studijski programi podijeljeni su na studijske godine i semestre i izvode se u skladu sa kalendarom aktivnosti, organizacije i realizacije studijskih programa koji se usvaja na početku svake akademske godine.

Takođe, praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u Bolonjskom procesu kao važan element predstavljaju uvođenje bodovnog sistema ETCS koja se dodjeljuje predmetima da bi se opisao cjelokupan rad studenata prilikom savladavanja predviđenog gradiva. Broj studijskih bodova za pojedini predmet se određuje prema ukupnom opterećenju studenata, odnosno prisustvu na nastavi i vježbama, seminarskim radovima, zadacima ili projektima koje obavljaju, kao i vremenu predviđenom za učenje ili pripremu studenta za provjeru znanja i ocjenjivanjja na završnim ispitima ili testovima.

Unapređivanjem mobilnosti prevladavanjem zapreka slobodnom kretanju u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata se omogućava da svaki student ima pristup studiju, predavanjima i vježbama, te se nastavnicima omogućava priznavanje vremena koje su proveli predavajući studentima i istražujući. Neophodno je da se ujedno i osigura unapređenje evropske saradnje i kvaliteta za postizanje i razvijanje kriterija i metodologija obrazovanja na visokoškolskim ustanovama.

Po potpisivanju Bolonjske deklaracije, sve zemlje se suočavaju sa brojnim izazovima i preprekama, i one nalaze razne načine da se nose sa njima. Zemlje potpisnice su se obavezale da će reformisati strukturu svojih sistema obrazovanja i njihov zajednički cilj je poboljšanje svih državnih sistema visokog obrazovanja. Bolonjski proces potiče i pridonosi razvoju mobilnosti na

² (Bolonjska deklaracija o Evropskom prostoru za visoko obrazovanje (2014), www.hercegovina.edu.ba, pristupljeno 15.06.2018.)

evropskom tržištu znanja i rada. Bolonjski proces treba posmatrati kao proces unaprjeđenja nastave na univerzitetima jer je plan studiranja jednak onom u Evropi, pa smatramo da će na neki način pomoći pri zapošljavanju.

Bolonjskim procesom su uvedene različite promjene u cjelokupnom sistemu visokoškolske nastave, te samim tim je važno naglasiti i da je postupak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata podjednako važan i da je u funkciji zakonske regulative, odnosno određen je Zakonom o visokom obrazovanju na području Kantona Sarajevo, o čemu ćemo govoriti u nastavku rada.

1.1.2. Praćenje i ocjenjivanje prema Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo

Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017) ističe da je „članom 50. određeno da se studij na visokoškolskoj ustanovi izvodi po nastavnom planu i programu koji donosi senat na način i po postupku utvrđenim statutom. Nastavnim planom utvrđuju se nastavni predmeti i njihovi nazivi, status predmeta, šifre predmeta, broj ECTS bodova i ukupan broj sati predavanja, vježbi i drugih obaveznih oblika nastavnog rada. Nastavnim programom utvrđuje se nosilac programa, cilj programa (znanja, vještine i kompetencije), cilj i ishodi učenja, sadržaj nastavnog predmeta, način izvođenja nastave, način vrednovanja znanja, polaganja ispita i drugih vidova provjere znanja, literatura (obavezna i dopunska) na osnovu koje se vrši priprema za polaganje ispita i provjera znanja iz tog nastavnog predmeta“.

Tokom praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata neophodno je da postoji nastavni plan i program na osnovu kojeg se obavlja cjelokupni proces u ustanovi. Nastavnim planom i programom su utvrđeni nazivi predmeta, ukupan broj sati određenih za vježbe i predavanja, oblici rada, kao i cilj i sadržaj nastavnog rada, način izvođenja i vrednovanja nastave i vježbi, te polaganja ispita. Svaki od navedenih procesa je važan za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi, jer se na osnovu toga studentima daju jasni ciljevi, metode rada i zadaci koje trebaju da obavljaju tokom akademske godine.

Članom 61. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017) „Predmetni nastavnik obavezan je informisati studente o ciljevima, sadržaju i metodama realizacije nastave iz nastavnog predmeta, kao i o metodama i kriterijima praćenja njihovog rada, provjerama znanja i

ocjenjivanju. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta (seminarski radovi, projekti, referati, zadaće i drugi oblici realizacije studijskih obaveza) moraju biti ravnomjerno raspoređeni u toku semestra, odnosno studijske godine. Predmetni nastavnik je, u skladu sa utvrđenim nastavnim planom i programom, odgovoran za izvođenje svih oblika nastave-predavanja, vježbi, seminara, praktičnog rada, kao i za praćenje aktivnosti studenata i provjeru znanja isključivo na osnovu nastavne literature utvrđene u skladu sa ovim zakonom“.

Plan rada u univerzitetškoj nastavi predstavlja ključni faktor u cjelokupnom sistemu i funkcioniranju nastave jer profesor u tom procesu ima ulogu da studentima pruži osnovne informacije i upute o cilju nastavnog rada, sadržaju, metodama koje će koristiti, te kriteriju i načinu na koji će pratiti i ocjenjivati znanje studenata. Takođe, zadatak profesora jeste da u skladu sa usvojenim planom i programom omogući studentima izvođenje predavanja, vježbi, da raspodijeli određene zadatke studenata tokom akademske godine, te da redovno prati aktivnosti studenata i provjerava njihovo znanje u skladu sa literaturom predviđenom za određeni predmet. Predmetni nastavnik pored navedenih zadataka ima i tu da prati, provjerava i ocjenjuje znanje studenata.

Članom 64. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017) se ističe „Znanje i rad studenata provjerava se i ocjenjuje tokom nastave o čemu se vodi evidencija na način utvrđen odlukom vijeća, a konačna ocjena se utvrđuje na završnom ispitu. Provjera znanja studenta se vrši kontinuirano dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra, kao i na završnom ispitu nakon završetka semestra. Najmanje jedna provjera znanja u toku semestra treba biti parcijalni ispit. Utvrđeni elementi vrednovanja pojedinih aktivnosti, odnosno propisanih oblika provjere znanja, obavezno se provode kao jedinstvena cjelina u tekućoj studijskoj godini. U strukturi ukupnog broja bodova, najmanje 50% bodova mora biti predviđeno za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra“.

Rad studenata tokom cjelokupne akademske godine prati profesor koji na osnovu datih zadataka odnosno seminarskih radova, vježbi, kolokvija, testova, prati i ocjenjuje svaki oblik aktivnosti studenata davanjem i dodjeljivanjem određenih bodova. Provjeravanje znanja studenata se obavlja kroz parcijalne ispite, te svaki student treba da zadovolji određeni kriterij od 50% bodova kako bi položio ispit. Tokom provjere znanja na završnom ispitu, utvrđuje se konačna ocjena studenata.

Profesori u toku provjere znanja studenata praktikuju različite oblike provjere, a to su najčešće pismeni, usmeni i praktični.

Članom 63. Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017) „Oblici provjere znanja studenta mogu biti pismeni, usmeni i praktični. Rezultati pismenog, usmenog i praktičnog dijela ispita moraju biti objavljeni na oglasnoj ploči u roku od pet radnih dana od dana održavanja ispita uz obavezno oglašavanje termina u kojem će se studentu omogućiti neposredan uvid za pismeni i praktični dio rada. Konačna ocjena se unosi u informacijski sistem studentske službe visokoškolske ustanove/organizacione jedinice u roku od tri radna dana nakon isteka rokova za rješavanje eventualnih žalbi na rezultate ispita ili ponavljanje ispita pred komisijom. Svi oblici provjere znanja studenta su javni“.

Oblici provjere znanja na univerzitetima su raznoliki i počinju od pismene, usmene i praktične provjere i trebaju biti javni. Pismena provjera znanja je više zastupljena u odnosu na druge provjere, i obavlja se putem testa. Rezultati testova se trebaju objaviti u roku od pet dana, te se organiziraju konsultacije ili uvid u rad u kojem student može da vidi šta je to pogriješio u pojedinim odgovorima ili šta ubuduće treba da ispravi. Takođe, studenti u toku jednog dana mogu imati samo jedan ispit, kako ne bi bili opterećeni i istom se maksimalno posvetili. Postupak provjere znanja i ocjenjivanja studenata slijedi nakon svih oblika provjere znanja i obavljenih testova, a tu odluku donosi profesor koji je kompetentan i zadužen za taj proces. Postupak ispitivanja i ocjenjivanja studenata se obavlja na osnovu prethodno predviđenih oblika provjere znanja, odnosno seminarskih radova, zadataka objektivnih tipova, eseja, kolokvija. Nastavnik na osnovu prikupljenih oblika provjere znanja vrednuje rad studenata i daje konačnu ocjenu koja se ocjenjuje ECTS skalom ocjenjivanja.

Članom 62. Zakona o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017) se ističe da „Konačan uspjeh studenta nakon svih predviđenih oblika provjere znanja, vrednuje se i ocjenjuje sistemom ocjenjivanja kako slijedi:

- (1) a) 10 (A) - izuzetan uspjeh bez grešaka ili sa neznatnim greškama, nosi 95-100 bodova;
- b) 9 (B) - iznad prosjeka, sa ponekom greškom, nosi 85-94 bodova;
- c) 8 (C) - prosječan, sa primjetnim greškama, nosi 75-84 bodova;

d) 7 (D) - općenito dobar, ali sa značajnijim nedostacima, nosi 65-74 bodova;

e) 6 (E) - zadovoljava minimalne uslove, nosi 55-64 bodova;

f) 5 (F, FX) - ne zadovoljava minimalne uslove, manje od 55 bodova.

(2) U indeks i/ili drugu ispravu unose se prolazne ocjene“.

Ocjenjivanje odnosno rangiranje prema skali (E)CTS je usmjereno na ocjenu sposobnosti studenta u odnosu na druge studente unutar istog sistema. Svaki od studenata ima mogućnost da na osnovu stečenog znanja zadovolji ocjenu od 5 do 10. Ocjene su zasnovane na principu rangiranja studenata unutar jedne određene grupe ili skupine, u kojem postoji grupa studenata koja je dobila prolaznu ocjenu iz ispitivanog predmeta i grupa studenata koja nije zadovoljila postavljene kriterije. Studenti koji su zadovoljili određene kriterije i dobili pozitivnu ocjenu, istu unose u indeks.

Proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi je regulisan Pravilnikom na mikronivou institucije, koji je usklađen sa Zakonom o visokom obrazovanju i Bolonjskom deklaracijom.

1.1.3. Pravilnik o radu procesa praćenja i ocjenjivanja na Filozofskom fakultetu

Svaki od navedenih zakona predstavlja ključni faktor u funkcioniranju i radu cjelokupnog obrazovnog sistema na univerzitetu. Zakonima su donesena određena pravila i kriteriji koji se moraju poštovati i u skladu sa njima obavljati svakodnevni procesi sa kojima se profesori, ali i studenti susreću i suočavaju. Dužnost profesora i studenata je da poštuju zakon i da djeluju u skladu sa njim. Takođe, na Filozofskom fakultetu u Sarajevu pravila studiranja i rada studenata su pored navedenog zakona, utvrđena Pravilnikom studiranja fakulteta. Kroz Pravilnik o studiranju se govori o praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata, a o detaljima istog ćemo govoriti u nastavku.

Na Filozofskom fakultetu univerziteta u Sarajevu postoje tri Pravilnika u odnosu na cikluse studija, a to su Pravilnik studiranja za I ciklus studija, Pravilnik studiranja za II ciklus studija, Pravilnik studiranja za III ciklus studija, koji govore o općim odredbama, organizaciji i trajanju studija, strukturi, organizaciji nastave, prijavljivanju predmeta, ovjeri semestra i godine, te

postupku ispitivanja i ocjenjivanja, kao i završnom radu, neophodnom za sve cikluse. Od navedenih smo izdvojili Pravilnik sudiranja za I i II ciklus studija i utvrdili koji to članovi govore o praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata, o čemu govorimo u nastavku.

Pravilnikom studiranja za I i II ciklus (2018) članom 25. određeno je da „Predmetni nastavnik je obavezan da u prvoj sedmici nastave upozna studente sa planom rada na predmetu i dostavi ga studentima u pisanoj formi ili putem veb – stranice predmeta/elektronskoj formi. Za izvođenje svih oblika nastave (predavanja, vježbi, terenske nastave, seminara, praktičnog rada, praktične nastave i umjetničke nastave), kao i za praćenje aktivnosti studenata i provjeru njihovog znanja na osnovu nastavne literature koja je naznačena u nastavnom planu i programu odgovoran je predmetni nastavnik u skladu sa obavezama utvrđenim nastavnim planom i programom“.

Pravilnikom studiranja su utvrđene određene stavke koje student treba da izvrši u toku semestra kako bi zadovoljio određene kriterije. Obaveza profesora je da upozna studente sa planom rada, njihovim obavezama, kriterijima ocjenjivanja, te da isti dostavi u pisanoj formi ili objavi na veb - stranici. Za svaki oblik aktivnosti predmetni profesor je odgovoran, te shodno tome izvodi nastavni proces.

Članom 30. Pravilnika studiranja za I i II ciklus (2018) „Provjere znanja vrši se kontinuirano dodjeljivanjem poena za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra, kao i na završnom ispitu tokom završetka semestra. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta (seminari, projekti, zadaće i dr.) moraju biti ravnomjerno raspoređeni u toku semestra. Ukupni obim ovih zadataka mora biti usaglašen sa opterećenjem predviđenim na predmetu, saglasno dodijeljenom broju ECTS kredita. Svi oblici provjere znanja su javni“.

Provjera obrazovnih postignuća studenata se organizira kroz različite vidove aktivnosti i zadataka studenata, koji trebaju biti ravnomjerno raspoređeni u toku semestra. Profesor je dužan da podučava studente, da organizira predavanja i vježbe, te da svaki oblik provjere bude javan.

Član 32. Pravilnika studiranja za I i II ciklus (2018) „Rad studenata prati se i ocjenjuje kontinuirano u toku jednog semestra odnosno studijske godine. Znanje i rad studenata provjerava se i vrednuje tokom nastave o čemu se vodi evidencija na način i u obrascima koji su utvrđeni odlukom vijeća fakulteta, akademije, centra, instituta, a konačna ocjena se utvrđuje na završnom ispitu. Predmetni nastavnik je obavezan na zahtjev studenta pružiti mu uvid u postignuti procenat

vještina, kompetencija i znananja za svaki segment ocjenjivanja, a evidenciju javno oglasiti putem oglasne ploče i web stranice predmeta prije završnog ispita. U strukturi ukupnog broja bodova najmanje 50% bodova mora biti predviđeno za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra“.

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata tokom cjelokupne studijske godine prati profesor koji na osnovu datih zadataka odnosno seminarskih radova, vježbi, kolokvija, testova, ocjenjuje svaki oblik aktivnosti davanjem određenih bodova. Tokom provjere znanja na završnom ispitu, utvrđuje se konačna ocjena studenata i upisuje se u bazu podataka studentske službe tj. iss. Svaki student treba da zadovolji određeni kriterij od 50% bodova kako bi položio ispit.

Pravilnikom studiranja za I i II ciklus (2018) članom 31. utvrđeno je da „Oblici provjere znanja mogu biti pismeni, usmeni, praktični i kombinirani. Rezultati ispita moraju biti objavljeni u roku od pet radnih dana od dana održavanja ispita na oglasnoj ploči ili veb - stranici predmeta, uz obavezno oglašavanje termina u kojem student može izvršiti uvid u svoj rad“.

Visokoškolska ustanova je obavezna organizirati i utvrditi termine polaganja ispita, tako da student može biti opterećen polaganjem najviše jednog ispita u istom danu. Predmetni nastavnik ne može vršiti provjeru znanja na završnom ispitu u prisustvu samo jednog studenta. Vijeće organizacione jedinice je obavezno posebnom odlukom utvrditi sve oblike provjere znanja, kao i strukturu sa skalom bodovanja iz svakog nastavnog predmeta. Utvrđeni elementi vrednovanja pojedinih aktivnosti, odnosno propisanih oblika provjere znanja obavezno se provode kao jedinstvena cjelina. Članu akademskog osoblja zabranjeno je od studenta zahtijevati kupovinu literature, kao i posjedovanje takvog udžbenika odnosno priručnika u postupku provjere znanja.

Kao što vidimo oblici provjere znanja mogu biti raznoliki, te smo ih prethodno spominjali u Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo. Shodno tome, provjere znanja su javne, te ih organizira visokoškolska ustanova, a predmetni profesor je taj koji ocjenjuje i vrši provjeru znanja studenata. Takođe, prisustvu polaganja ispita neophodno je učešće kako redovnih tako i vandrednih studenata, te je cjelokupni proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi veoma bitan za funkcionisanje procesa obrazovanja. Obrazovna postignuća studenata u procesu obrazovanja na visokoškolskim ustanovama se ocjenjuje prema ECTS sistemu.

Članom 35. Pravilnika studiranja za I i II ciklus (2018) „Konačan uspjeh studenta nakon svih predviđenih oblika provjere znanja vrednuje se i ocjenjuje sistemom uporedivim sa ECTS sistemom, kako slijedi: 10 (A) – (izuzetan uspjeh, bez grešaka ili sa neznatnim greškama), nosi 95 – 100 bodova; 9 (B) – (iznad prosjeka, sa ponekom greškom), nosi 85 – 94 bodova; 8 (C) – (prosječan, sa primjetnim greškama), nosi 75 – 84 bodova; 7 (D) – (općenito dobar, ali sa značajnijim nedostacima), nosi 65 – 74 bodova; 6 (E) – (zadovoljava minimalne kriterije), nosi 55 – 64 bodova; 5 (F, FX) – (ne zadovoljava minimalne kriterije), manje od 55 bodova. U slučaju da nijedan student ne postigne 95 bodova, što predstavlja minimum za ocjenu 10, skala iz prethodnog stava može se korigirati prema najboljem postignutom uspjehu, na prvom ispitnom roku“.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata i uspjeh na završnim ispitima se ocjenjuje sistemom ocjenjivanja u kojem se nalaze ocjene od 5 do 10, u kojem ocjena pet predstavlja negativnu, neprolaznu ocjenu, a ocjene od šest do deset pozitivnu, odnosno prolaznu ocjenu. Sve ocjene su prihvatljive i pokazuju znanje studenata, pa čak i kada studenti ne dobiju pozitivnu ocjenu imaju mogućnost da istu isprave.

Bolonjska deklaracija je donijela mnoge promjene u cjelokupnom sistemu obrazovanja i kroz ciljeve koje je postavila je unijela promjene u sistem obrazovanja na visokoškolskim ustanovama. Bolonjski proces je uveden i na Filozofskom fakultetu univerziteta u Sarajevu, koji je usvojio mnoga pravila i ciljeve Bolonje. Takođe, shodno uvođenju Bolonjskog procesa nastale su promjene u Zakonu o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, čije smo članove vezane za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi prethodno predstavili. Prema tome smo pored Bolonjskog procesa i Zakona o visokom obrazovanju, posvetili i Pravilniku studiranja na Filozofskom fakultetu. Pravilnik studiranja je određen Zakonom o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo, te je određen u skladu sa tim. Zakonom su predstavljene odrednice i članovi koji se ponavljaju i u Pravilniku, pa smo ih stoga povezali kako bi uvidjeli neke od razlika i sličnosti.

Taj odnos smo prethodno predstavili i utvrdili da se sličnosti odnose na postupke praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi, kojem se pridaje značaja u daljem tekstu.

2. Praćenje obrazovnih postignuća studenata

Praćenje je proces koji se odvija istovremeno s realizacijom nastavnog procesa, stoga je ponekad problem razlučiti ih te izdvojeno promatrati. Praćenje se definira kao pedagoška djelatnost koja se sastoji od postupaka, tehnika i instrumenata kojima se utvrđuje razvojni tok i stupanj ostvarivanja programom predviđenih ciljeva i zadataka u odgojno - obrazovnim organizacijama (Mandić, Vilotijević, 1980).

Tokom akademske godine realizira se nastavni proces koji je zasnovan na praćenju rada studenata, kako bi se procjenio i evidentirao stepen njihovih obrazovnih postignuća. Praćenje podrazumijeva sistemsko evidentiranje, tj. bilježenje zapažanja o razvoju studentskih interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u usvajanju sadržaja nastavnog predmeta ili odgojno – obrazovnog područja, njegov odnos prema radu i postavljenim zadacima te odgojnim vrijednostima. Zahvaljujući praćenju rada studenata profesori su u mogućnosti povezivati nove nastavne sadržaje sa već usvojenima, te na taj način pomoći studentima u savladavanju postavljenih ciljeva odgoja i obrazovanja. Praćenje studentskih postignuća odnosno prikupljanje informacija o njihovom napretku mora biti u skladu sa ciljevima i zadacima nastavnog predmeta te nastavnih cjelina i tema.

Praćenje rada studenata je proces koji je usko vezan za proces provjeravanja njihovog rada i nivoa usvojenog znanja. Pongrac (1980) provjeravanjem smatra utvrđivanje odnosa između postavljenih zadataka i postignutih rezultata s obzirom na usvajanje nastavnog gradiva. S ovog je gledišta provjeravanje usmjereno prvenstveno na vrednovanje nastavnog rada studenata. Provjeravanje se odnosi na praćenje ili ispitivanje obrazovnih postignuća studenata usmenim ili pismenim postupcima, kao i na njihova postignuća i uspjeh u ostvarivanju ciljeva ili zadaća tokom akademske godine. Andrić i Čudina (1985), pri definiranju pojma provjeravanja, usmjeravaju se na proces usvajanja znanja studenata, a ne na njihov krajnji rezultat te navode da je provjeravanje prikupljanje podataka o napretku studenata, tj. o tome kako se oni približavaju postavljenim ciljevima nastave.

Tokom postupka praćenja studentskih postignuća profesori provjeravaju nivo postignutog znanja studenata, te na taj način omogućavaju da studenti kontinuirano usvajaju znanja i postignuća važna za dalji rad i napredovanje. Praćenje obrazovnih postignuća studenata prvenstveno obavlja

profesor koji je u tom procesu dužan da studente informira o ciljevima, metodama, kriterijima i realizaciji nastavnog procesa i načina praćenja njihovog rada. Profesori prikupljaju podatke, analiziraju ih i tumače kako bi odredili u kojoj su mjeri studenti savladali određeno gradivo. Profesori rad studenata prate tokom cijele akademske godine, te ih obavljaju na način da studentima daju zadatke predviđene za individualni rad. Zadaci koje studenti dobijaju mogu biti u obliku seminarskog rada, kolokvija, projekata, eseja. Zadaci trebaju biti kontinuirano raspoređeni tokom semestra i biti u skladu sa bodovima koji se dodjeluju za određeni zadatak.

Takođe u procesu praćenja i provjeravanja postoje i ključni elementi koji se prate tokom procesa. Božić Bogović i sur. (2013) navodi najvažnije elemente praćenja i provjeravanja a to su pohađanje nastave, kontinuirano praćenje (aktivnost na nastavi, priprema za nastavni sat, sudjelovanje u izvršavanju postavljenih zadataka, refleksivni osvrt na nastavne sadržaje), kontinuirano praćenje i provjeravanje znanja (kratke provjere u obliku kolokvija, kvizova), završni usmeni ispit, završni pismeni ispit, esej, referat, seminarski rad, istraživanje, praktični rad, projekt, portfolio. Svi navedeni elementi praćenja se koriste u radu sa studentima, zastupljeni su tokom cijele akademske godine i na osnovu njih studenti istražuju i izražavaju stečena znanja. U nastavku rada ćemo prikazati i detaljnije opisati značajne elemente praćenja obrazovnih postignuća studenata.

2.1. Esej kao elemenat praćenja obrazovnih postignuća studenata

Jedan od važnih oblika pismenog izražavanja u nastavi jest esej. To je oblik izražavanja koji dolazi od francuske riječi *essai*, što znači pokušaj. Esej ili ogled opisuje kao posebnu vrstu rasprave, otvorenu i prema znanosti i prema književnosti, u kojoj pisac nastoji objasniti neke pojave, pojmove i probleme pa ih osvjetljuje s različitih strana (Visinko, 2010).

Esejske radove profesori često koriste u procesu nastave kao neformalne metode određivanja i napredovanja studenata i oni su namjenjeni da se koriste i kod formalnih i struktuisanih tipova vježbanja. Prema Rajtstonu (1966) esejski ispit može da se definiše kao relativno slobodan pismeni odgovor na problemsku situaciju ili situacije u kojima ovaj pismeni odgovor, smišljeno ili nesmišljeno, pruža dokaze o funkcionisanju učenikovih sposobnosti koje su se promijenile učenjem.

Smatramo da su esejski radovi slični kontrolnim pisanim zadaćama i da se sastoje od većeg broja zadataka na koje studenti odgovaraju opširnije i slobodnije. U esejskim zadacima studenti kvalitetnije uče i ujedno vježbaju pismeno oblikovanje svojih znanja što se smatra važnim obrazovnim ciljem. Zadacima esejskog tipa se ispituje poznavanje ili razumijevanje određenih definicija, sposobnost analize sadržaja, izražavanje kritičkog mišljenja, sloboda izražavanja i povezivanja novih sadržaja sa prethodno stečenim. Bouša - Slabinac (2010) navodi da se zadaci esejskog tipa primjenjuju pri procjenjivanju složenih aspekata znanja koji mogu zahtijevati sve niveoe obrazovnih ciljeva, od znanja, preko razumijevanja i primjene, do analize, sinteze i evaluacije. U pismenom se ispitivanju koriste kada se želi procijeniti sposobnost studenata da sagledaju složenije probleme koji mogu zahtijevati sve niveoe obrazovnih ciljeva, te mogu pozitivno utjecati na učenje.

Posebno treba voditi računa o načinu ispravljanja i procjenjivanja odgovora kako bi se smanjila subjektivnost profesora. Profesor nikako ne smije imati utjecaj na rezultat mjerenja, pa prema tome od njega se zahtijeva da ima određena metrijska svojstva kao što su tačnost, objektivnost, pouzdanost i valjanost. Ovo je veoma važno kako profesor ne bi zbog svojih metrijskih nedostataka utjecao na rezultate mjerenja.

Prema Grginu (1994) prednosti pismenih esejskih radova su:

- Svim studentima su postavljeni isti zadaci pa je njihovo znanje međusobno usporedivo
- Prilikom ispitivanja isti je režim rada i vrijeme odgovaranja
- Objektivnije ocjenjivanje (ukoliko su kriteriji jasno određeni)
- Može se obuhvatiti više gradiva
- Vremenski ekonomično

Prednosti zadataka esejskog tipa se sastoje u tome da se kod učenika potiče detaljnije učenje, opažanje sadržaja, razumijevanje naučenog, povezivanje starog gradiva sa novim, povezivanje činjenica, kao i slobodu izražavanja mišljenja studenata, a nastavniku se daje uvid u sposobnost učenika u razumijevanju problema i pronalaženja rješenja za iste.

Studentima koji su previše umorni to može biti naporno, ali većini studenata povremeno traženje da nova znanja primijene na svoj posao ili drugu poznatu situaciju daju poticaj da pažljivije slušaju, te ozbiljnije razmišljaju. Uz više dobrih strana ovakvog traženja studenata da pišu eseje,

loša je strana što nastavnik dobiva značajniji posao ispravljanja i ocjenjivanja i to zahtjevniji što je studenata više. Posebno kod eseja, izgleda, nije lagano a potrebno je zadržati ujednačenost u ocjenjivanju, pa je dobro sve istovrsne zadaće ispraviti odjednom (Zlatović, 2017).

Takođe, njihova priprema je vremenski ekonomična jer se sastoje od manjeg broja pitanja, ne mogu se sastavljati u svim predmetima, njima nije moguće obuhvatiti cjelokupno gradivo, već određenu cjelinu. Osim toga, njihovo je ispravljanje dugotrajno i nije u potpunosti objektivno. Vizek Vidović, Vlahović - Štetić (2004) navode da je podložno pogreškama, a važnu ulogu u tome imaju i dužina teksta i urednost rukopisa - što je tekst duži, a rukopis ljepši i uredniji veća je vjerojatnost dobre ocjene.

Iz navedenih prednosti zaključujemo da svi studenti imaju isti pristup tokom pisanja esejskih radova, te da svaki od njih dobija ista pitanja ili temu na koju imaju potpunu slobodu pisanja. Za studente je u tome dobro utvrđivanje novoga kroz primjere, dobivanje povratne informacije o tome, poticaj za iskorake, za razmišljanje i izvan onoga što se moglo čuti. Veoma bitno je vremensko ograničenje pisanja eseja u kojem studenti za određeno vrijeme trebaju odgovoriti na zadanu temu ili pitanje. Vremensko ograničenje može biti pozitivno s jedne strane u smislu da u konkretnom vremenskom periodu studenti rješavaju zadatke, te će tačno znati kojem će se zadatku posvetiti više, a kojem manje. To je za profesore vremenski ekonomičnije. S druge strane može izazvati anksioznost i nervozu kod studenata jer su ograničeni sa vremenom i nisu skoncentrisani na ono što trebaju pisati. Zbog toga profesor treba voditi računa o tome da postavlja pitanja koja se mogu riješiti u određenom vremenskom periodu.

2.2. Zadaci objektivnog tipa kao elemenat praćenja obrazovnih postignuća studenata

Različiti su oblici pisanog provjeravanja, među kojima su osobito zastupljeni nizovi zadataka objektivnog tipa. Nizovi zadataka objektivnog tipa su vrlo često zastupljeni u nastavnom radu i najčešće ih izrađuju sami nastavnici. Zbog objektivnosti i ekonomičnosti primjene vrlo su pogodni za praćenje napredovanja pojedinih skupina studenata ili učenika. Većim brojem zadataka istovremeno se ispituje čitava skupina, s profesori odgovore interpretiraju kao tačne ili netačne.

Primjena nizova zadataka objektivnog tipa vrlo je korisna, ne samo u nastavi, nego ponekad i u istraživanjima, osobito akcijskim. Da bi postigli svrhu, ti tipovi zadataka trebaju ostvariti barem dva uvjeta, a to je da obuhvate sav odgovarajući nastavni sadržaj odnosno njegov reprezentativni uzorak, što pridonosi valjanosti instrumenta i da na rješenje ne djeluju drugi faktori osim znanja, sposobnosti i vještina učenika, što znači da zadaci moraju biti jasni i primjereni svakom učeniku (Mužić, 1999).

Zadaci objektivnog tipa se koriste i primjenjuju u nastavnom procesu i korisni su za ispitivanje znanja studenata. Na osnovu njih se može ispitati veći broj studenata i procijeniti znanje koje je potrebno za određeni predmet. Zadaci objektivnog tipa se lako sastavljaju, prostorno su ekonomični, brzo se ispravljaju i pogodni su za ispitivanje viših nivoa obrazovnih ciljeva. Takođe, nekada je teško postići objektivnost i teško se sastavljaju, ali i ispravljaju. Zadatke objektivnog tipa čine različite vrste ili tipovi zadataka. Bujas (1943) piše o tipu zadataka jednostavnog dosjećanja, dopunjavanja, alternativnom tipu, višestrukog izbora, ispravljanja, sređivanja i povezivanja. Svaki od navedenih tipova zadataka objektivnog tipa su značajni za ispitivanje viših nivoa obrazovnih ciljeva i u nastavku rada su objašnjeni i obrazloženi.

Zadacima jednostavnog dosjećanja traži se kratak odgovor od jedne do nekoliko riječi ili je pitanje postavljeno u obliku nedovršene tvrdnje koju je potrebno nadopuniti, s time da je tačno navedeno koliko riječi se traži. Alternativni zadaci sastavljeni su u obliku tvrdnje za koju je potrebno procijeniti je li ona tačna ili netačna. Bitno je da tvrdnje nisu dvosmislene te da ne sadržavaju dijelove koji su tačni i dijelove koji nisu tačni, zbog čega se nastavnicima preporučuje izbjegavanje složenih rečenica. Zadaci višestrukog izbora predstavljaju pitanja ili nedovršene tvrdnje uz koje je ponuđeno četiri do pet tačnih odgovora, a od učenika se traži da odaberu jedan. Važno je napomenuti da svi ponuđeni odgovori moraju učenicima djelovati jednako prihvatljivi, a traženi odgovor ne smije ni dužinom ni značenjem odskakati od ostalih odgovora. Kod zadataka ispravljanja traži se prepoznavanje ili ispravljanje pogrešaka, a najčešću upotrebu pronalaze u provjeravanju pravopisa.

Kod ovog je tipa zadatka važno voditi računa o tome da broj pogrešaka ne učini rečenicu ili odlomak nerazumljivim. Zadaci sređivanja sastoje se od niza pojava ili činjenica koje je potrebno poredati s obzirom na neki kriterij, primjerice vremenski slijed. I posljednji u nizu zadataka objektivnog tipa, zadaci povezivanja, od učenika zahtijevaju povezivanje članova dvaju nizova

riječi ili rečenica. Dužina nizova ne smije biti jednaka kako bi se smanjila vjerovatnost pogađanja prilikom povezivanja posljednjih članova niza (Kolić - Vehovec, 1999).

Zaključujemo da se svaka navedena vrsta zadatka može primijeniti u svim područjima, ipak su neke vrste zadataka češće u određenim područjima. Svaka vrsta zadataka ima određenih prednosti i nedostataka u odnosu na ostale, stoga je prilikom pripreme pismene provjere potrebno izabrati najpovoljniju vrstu zadatka s obzirom na postavljene obrazovne ciljeve koji se žele vrednovati. Takođe, svi navedeni zadaci su podjednako važni za ispitivanje i procjenjivanje znanja studenata i njihovih obrazovnih postignuća, jer se na osnovu različitih tipova zadataka mogu jasno ispitati određene sposobnosti, znanje i vještine koje studenti trebaju da pokažu i primjene u zadacima objektivnog tipa. Tokom postupka praćenja obrazovnih postignuća studenata, neophodno je spomenuti i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata koji su međusobno povezani, i o kojem govorimo u nastavku rada.

3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata

Ocjenjivanje znanja studenata neodvojiv je dio odgojno - obrazovnog procesa. Ocjenjivanjem znanja studenata nastavnici, kao i studenti imaju uvid koliko je student uspješno ovladao određena područja obrazovnog djelovanja, koliko je bio uspješan u određenim djelatnostima. Ocjenjivanjem se bilježi napredak svakog pojedinca u odnosu na druge. Profesori koji imaju definisane kriterije olakšat će rad sa studentima, te će oni biti svjesni koja su to očekivanja profesora. Kada kažemo ocjenjivanje, obično se misli na brojčanu ocjenu koju profesor pripisuje studentu za njegova postignuća. Ocjenjivanje je prema Lavrnji (1998) klasificiranje, razvrstavanje rezultata rada i učenja u određene kategorije, odnosno razvrstavanje u sistem različitih nivoa postignuća. On dodatno naglašava da se u procesu ocjenjivanja ne ocjenjuje samo znanje, vještine, navike, sposobnosti, već i ukupno ponašanje i reagiranje i uopće ukupnost razvoja ličnosti. U cjelokupnom je procesu ocjenjivanja također od izuzetne važnosti kreirati ugodnu radnu atmosferu koja će studente osloboditi straha i nelagode, u kojoj će se osjećati ugodno i slobodno iskazati svoja znanja, vještine i sposobnosti te time steći i zadržati pozitivnu sliku o sebi i vlastitim mogućnostima.

Takođe, ocjenjivanje predstavlja evaluaciju cjelokupnog odgojno - obrazovnog procesa, što znači da se ocjenjivanje određuje u korelaciji s provjeravanjem. Iako se provjeravanje i ocjenjivanje terminološki različito određuju, u procesu nastave oni su nerazlučivi jedno od drugog jer provjeravanjem profesori prikupljaju podatke o ostvarenosti zadataka nastave na osnovi kojih se određenom ocjenom označava nivo ostvarenosti tih zadataka. Kadum - Bošnjak (2013) međusobni odnos između provjeravanja i ocjenjivanja opisuje na sljedeći način, a to je da provjeravanje čini osnovu ocjenjivanja, a ocjenjivanje je prirodni završetak provjeravanja.

U visokoškolskom obrazovanju rad studenata se ocjenjuje kontinuirano u toku jednog semestra trajnim praćenjem sveukupnog rada i znanja studenata u svim oblicima nastave. Visokoškolska ustanova obavezna je u svakom semestru organizirati nastavu i za vanredne studente, koji ujedno trebaju prisustvovati i svim oblicima provjere znanja. Ocjenjivanje se vrši dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja i vještina u toku semestra. U strukturi ukupnog broja bodova najmanje 50% bodova mora biti predviđeno za aktivnosti i provjere znanja u toku semestra. Završni ispit se u strukturi ocjenjivanja može vrednovati sa najviše 50% bodova.

Način ispitivanja određuje predmetni profesor i prethodno je definisan u silabusu predmeta. Ocjenjivanjem se procjenjuje u kojoj su mjeri ostvareni ciljevi odgojno - obrazovnog rada. Provjera znanja treba da stimulira studenta da poboljša vlastito obrazovanje i nastavi dalje učenje.

Grgin (2001) navodi da ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata za profesore ima najmanje dvije funkcije. Prva se funkcija odnosi na osiguravanje podataka o tome s kakvim uspjehom studenti savladavaju predmetne sadržaje, dok se druga funkcija odnosi na dobivanje povratne informacije o vlastitom nastavnom radu s ciljem što prikladnije i uspješnije realizacije.

Profesori u nastavnom procesu, ali i u procesu ocjenjivanja znanja posebno potiču studente da aktivno sudjeluju u nastavi, uvažavaju njegovu cjelokupnu ličnost, motiviraju ih i osposobljavaju za samoučenje i napredovanje u daljem radu, razvijanju i sticanju znanja. Takođe, tokom ocjenjivanja svaki od profesora postavlja zahtjeve za ocjenjivanje studenata, jer ukoliko se žele afirmirati pozitivno u ocjenjivačkom kompleksu, onda se pred njih postavljaju brojni zahtjevi koji su istovremeno sadržaj i mjera kvaliteta ocjenjivanja. Zahtjevi govore o kompleksnosti i delikatnosti ocjenjivanja.

Smatramo kako su osnovni zahtjevi za ocjenjivanje oni koje navodi Muminović (2013), a to su:

- Objektivnost - odnosi se na osiguranje što veće objektivnosti u ocjeni svakog pojedinca. To je zahtjev koji je najteže ispuniti. Objektivnost je kriterij broj jedan u ocjenjivačkom procesu;
- Prognostičnost - određenje koje se odnosi na predviđanje razvoja pojedinca u nekoj oblasti;
- Pouzdanost - da je ocjena odraz onog segmenta, onog dijela studentove individue koja se ocjenjuje. Ako se ocjenjuje znanje da u ukupnosti ocjenjivanja bude znanje, a ne, naprimjer, u ime znanja ponašanja, navike i slično;
- Osjetljivost u respektiranju razlika, diskriminativnost - odnosi se na uočavanje finijih razlika u postignućima pojedinca. Te razlike su evidentne i one su brojne u svim oblicima organizacije nastave i ovo će biti jedan od zahtjeva koji ima snažan uticaj na objektivnost i kvalitet ocjenjivanja uopće;
- Demokratičnost - otvorenost za učešće u ocjenjivanju različitih učesnika u nastavi zainteresiranih za unapređenje nastave;

- Javnost - ocjenjivanje je javno i ono treba da bude što transparentnije i tangira neke prethodne zahtjeve;
- Sveobuhvatnost - svako ocjenjivanje treba da bude što obuhvatnije kako bi se data pojava i vrijednost u cjelosti zahvatila. Ovdje bi se dalo govoriti o sveobuhvatnosti učenikovih znanja, interesovanja, mogućnosti, motivacije i sl. To je ono što bi se, pored znanja, moglo i trebalo mjeriti u odgojno - obrazovnom procesu;
- Kontinuiranost - ocjenjivanje treba da bude kontinuirano, da se pojedini dijelovi ocjenjivanja uvezuju u cjelinu. Da se osigura sistematičnost i trajnost nastavne spoznaje;
- Pripremanje učenika za ocjenjivanje - potrebna je potpuna informacija o cilju, načinu i vrsti ocjenjivanja, kako bi se otklonile moguće teškoće i dileme s kojima se studenti susreću u toku ocjenjivanja;
- Povezanost ocjenjivanja s drugim etapama ili fazama nastavnog rada - potrebno je osigurati vezu ocjenjivanja sa svim etapama ili procesima nastave. Bilo kako izdvojeno posmatranje ocjenjivanja, naprimjer, bez planiranja, programiranja, pripremanja i organizacije nastave je nepoželjno.

Smatramo da su svi navedeni zahtjevi podjednako važni za ocjenjivanje studenata i da su svaki na svoj način primjenjeni u tom procesu. Zavisno od načina ocjenjivanja studenata, zahtjev objektivnosti najteže je ispuniti, u mnogim područjima to nije ni moguće ostvariti, te su profesori u ovim područjima u jako nepovoljnom položaju. Pouzdanost je također teško ostvariti. Što se tiče demokratičnosti također se može postaviti pitanje koliko profesori uključuju ili žele da uključuju studente u proces ocjenjivanja. Ono što nam je poznato iz prakse jeste da profesori gotovo nikako ne uključuju studente u ocjenjivanje. Znamo da je svako ocjenjivanje javno, da je potrebno da bude što obuhvatnije kako bi se određeni dijelovi ocjenjivanja povezali u jednu cjelinu.

Takođe, pri ocjenjivanju studenata javljaju se mnoge pogreške koje su najčešće subjektivne prirode. Izvori pogrešaka mogu biti u predmetu mjerenja, mjernom instrumentu i tehnici mjerenja. Obzirom da se nastavnik javlja kao mjerni instrument prilikom procjene znanja studenata on, ni u kom slučaju ne bi smio uticati na vrijednost ocjene. Međutim, imamo razne varijable koje izazivaju pogreške u ocjenjivanju od strane profesora. Navest ćemo one koje se, po našem mišljenju, najčešće dešavaju u procesu ocjenjivanja, a navodi ih Grgin (1994.):

- Ocjene su neobjektivne: različiti profesori daju različite ocjene za ista iskazana znanja.
- Ocjenjivači su i nedosljedni: ne slažu se sami sa sobom (iste pismene provjere će nakon godinu dana ocijeniti drugačije).
- Osobna jednačina – različiti interni kriteriji ocjenjivanja.
- Halo – efekt - utjecaj općeg dojma o studentu na procjenu. Kontrola halo - efekta je moguća na taj način da se pismeni testovi provjeravaju naslijepo (umjesto imena - šifra).
- Logička pogreška – očekivano povezivanje sadržaja.
- Pogreška sredine – tendencija davanja srednjih ocjena.
- Pogreška razlike – tendencija da se znanje pretjerano razlikuje.
- Pogreška kontrasta – dobar ili loš odgovor čini slijedeći neobjektivno lošijim ili boljim.
- Tendencija prilagođavanja kriterija ocjenjivanja kvaliteti studentske skupine.
- Svako je od nas povremeno strožiji ili blaži nego inače (ovisno o raspoloženju, umoru, zdravlju, stresu, ponašanju studenata ...)
- Ispitivanje znanja i ocjena ne smiju biti sredstvo discipliniranja, već povratna informacija o kvaliteti postignuća.

Navedene pogreške su najčešće razlozi za pogrešno ocjenjivanje i samim tim nezadovoljstvo kod studenata. Iako ocjenjivanje nikako ne bi smjelo ovisiti o profesoru, već bi trebalo biti određeno samo i isključivo iskazanim znanjem učenika, nastavna je praksa pokazala da ocjenjivanje više ovisi o nastavniku koji ispituje i ocjenjuje nego o učeničkim odgovorima. Profesori nekada znaju biti nedosljedni, za iste radove daju različite ocjene, te nekada zbog svojih privatnih problema povećavaju ili smanjuju kriterije ocjenjivanja. Da bi se izbjegle pogreške koje se javljaju zbog mjernog instrumenta, mjerni instrument treba da zadovoljava sve zahtjeve za ispravno ocjenjivanje koje smo prethodno naveli.

U procesu ocjenjivanja su zastupljena dva oblika provjere znanja, a to su usmeno i pismeno provjeravanje obrazovnih postignuća studenata. Grgin (1994) navede sljedeće oblike provjere znanja, a to su usmeno provjeravanje, pismeno provjeravanje, praktično provjeravanje. Izabrani oblici ocjenjivanja trebaju biti prihvatljivi kako ispitivačima, tako i studentima, da bi se obezbijedili relevantni rezultati, o čemu ćemo govoriti u nastavku rada.

3.1. Pismena provjera obrazovnih postignuća studenata

Pismeno provjeravanje se odnosi na provjeravanje znanja studenata gdje se od njih traži pisani odgovor na postavljena pitanja. Pismenim provjeravanjem znanja utvrđuje se relativno postignuće pojedinca u odnosu prema učinku ostalih članova odjela (Kadum, 2004). Pismenom provjerom znanja se podrazumijevaju svi pisani oblici provjere koji rezultiraju ocjenom pisanog testa ili zadatka. Znanje studenata se pismeno može provjeravati putem testa ili pismenog rada. Pismeno se provjeravanje provodi nakon obrađenih i uvježbanih sadržaja, kontinuirano tokom cijele akademske godine, te su svi oblici provjere znanja javni.

U praksi se pokazalo da pismena provjera ima brojne prednosti a to je da je vremenski ekonomična jer se istovremeno može ispitati znanje svih studenata, pismenom je provjerom moguće provjeriti veći opseg gradiva nego usmenom, svi studenti dobivaju iste zadatke tako da je njihovo znanje moguće usporediti. Prilikom ispitivanja način rada i vrijeme odgovaranja isti su za sve studente i ocjenjivanje pismene provjere objektivnije je u odnosu na usmenu, uz uvjet da postoje jasno određeni kriteriji ocjenjivanja (Kadum - Bošnjak, 2013).

Prednost pismene provjere znanja jeste što je vremenski ekonomična na način da se u jednom vremenskom periodu mogu provjeriti svi studenti, a s druge strane traži više vremena od profesora prilikom pregledavanja radova. Pismene provjere znanja se najčešće sastavljaju na način da ispituju činjenično znanje, a ne razumijevanje ili upotrebu znanja, čime se može poticati površinski, a ne dubinski pristup učenju. Međutim, postoji i niz pogrešaka koje se mogu javiti od strane profesora prilikom pregledavanja, a to je rukopis studenata koji otežavaju profesorovo razumijevanje sadržaja rada, te profesor na osnovu prvog pregledanog rada može da poveća ili umanja kriterije.

U pismenoj provjeri znanja se mogu kombinirati zadaci različitog tipa, ali je potrebno da profesor unaprijed odredi koje će vrste zadataka biti sadržane u provjeri znanja, imajući u vidu ono što želi ispitati ili provjeriti, te koliko će ukupno zadataka biti (Vizek Vidović i sur., 2003).

Visokoškolska ustanova je dužna da organizira i utvrdi termine polaganja ispita, s tim da student ne smije biti opterećen polaganjem više od jednog ispita u jednom danu. Rezultati pismenog dijela ispita moraju biti objavljeni u roku od pet dana od dana održavanja ispita uz obavezno oglašavanje

termina u kojem student može izvršiti uvid u svoj rad. Takođe, svi pismeni ispitni radovi studenata se čuvaju do kraja akademske godine.

Pored pismene provjere znanja koristi se i usmena provjera, koja je podjednako značaja za provjeravanje obrazovnih postignuća studenata, te se njome dobivaju mnogi važni podaci koji se ne mogu dobiti pismenim provjeravanjem ili drugim načinom ispitivanja.

3.2. Usmena provjera obrazovnih postignuća studenata

Pod usmenim provjeravanjem znanja podrazumijevamo sve one podatke koje profesor prikuplja tokom rada s učenicima, kod izlaganja novog gradiva, kod uvježbavanja i u diskusijama koje se provode na satima. Usmenim provjeravanjem znanja profesor saznaje, osim činjeničnog znanja i to koliko je student u stanju da svoje misli izrazi i formulira riječima, da li se izražava precizno, i to kako i koliko je shvatio gradivo i kako ga zna objasniti (Furlan, 1966).

Usmena provjera znanja studenata se smatra nužnom jer je njome moguće dobiti bitne informacije koje se ne mogu dobiti pismenom provjerom znanja ili nekim drugim načinom provjeravanja. Posebnost usmene provjere se ogleda u tome da profesor u direktnom kontaktu sa studentom utvrđuje i njegov napredak u učenju s obzirom na sposobnosti, mogućnosti i motivaciju učenika. Takođe, profesori osim poznavanja sadržaja mogu utvrditi i to koliko je student u stanju da izrazi svoje mišljenje, da li se precizno izražava i na koji način je shvatio gradivo.

Usmena provjera znanja takođe ima i svoje prednosti i nedostatke. Prema Vizek Vidović i sur., (2003), prednosti usmene provjere znanja su da profesor može uočiti kvalitativne razlike u znanju učenika, bolje se provjerava razumijevanje i upotreba znanja, pokazalo se da studenti više uče s razumijevanjem. Nedostaci usmene provjere su da je vremenski neekonomična, ispitivanje je subjektivno s obzirom na to da učenici dobivaju različita pitanja, nije moguće međusobno uspoređivanje njihovih odgovora i više do izražaja dolaze subjektivne pogreške nastavnika.

Usmeno provjeravanje se najčešće odvija kao razgovor profesora sa studentom. Prednost ove metode jeste da profesor može provjeravati postignuća studenata na način da pored osnovnog pitanja postavlja podpitanja. Jedan bitan nedostatak ove tehnike jeste to što svi studenti nemaju iste

jezičke mogućnosti pa tako bolje ocjene dobijaju oni koji lahko oblikuju i reproduciraju naučene sadržaje.

Postupak usmene provjere znanja i ocjenjivanja studenata slijedi nakon svih oblika provjere znanja i obavljenih testova, a tu odluku donosi nastavnik koji je kompetentan i zadužen za taj proces. Postupak ispitivanja i ocjenjivanja studenata se obavlja na osnovu prethodno predviđenih oblika provjere znanja, odnosno seminarskih radova, zadataka objektivnih tipova, eseja, testova. Usmena provjera znanja studenata je javna, te svaki student dobije određeni broj pitanja na koja usmeno odgovara. U slučaju da neki od studenata ne zna odgovor na neko pitanje, naredni pokuša da odgovori i da tačan odgovor. Profesor ima određene kriterije prema kojima ocjenjuje znanje, vještine i odgovore studenata.

Postupak provjere znanja studenata i donošenja konačne odluke se vrši na osnovu svih prikupljenih oblika provjere znanja, te se daje konačna ocjena koja se ocjenjuje predviđenim sistemom, o čemu se govori u nastavku.

3.3. Ocjena kao faktor ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata

U obrazovnom sistemu ocjena predstavlja glavni faktor kojim se ocjenjuju obrazovna postignuća studenata i cjelokupno znanje koje pokažu na završnim ispitima. Ocjenjivanje u visokoškolskim ustanovama izvršava profesor, koji u tom procesu ima određene kriterije prema kojima vrednuje uspjeh i postignuto znanje studenata.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata je postupak bez kojeg cjelokupni obrazovni sistem ne bi imao smisla, te iz tog razloga procjenjuje se i ocjenjuje znanje studenata brojačano dodjeljujući svakom studentu određenu ocjenu za pojedinačne predmete. Ocjena predstavlja dogovoreni znak ili sistem znakova kojima se označava odgovarajući nivo postignuća u učenju (Matijević, 2004).

Ono što je u cjelokupnom procesu ocjenjivanja iznimno važno naglasiti jeste činjenica da ocjena nije samo rezultat aktivnosti i zalaganja učenika, već i rezultat rada nastavnika. Primarna svrha ocjene je da potakne interes učenika za nastavni predmet odnosno da student uloži dodatni trud kako bi što uspješnije savladao saržaje, a to ujedno zavisi i od nastavnika i načina na koji on pristupa cjelokupnom procesu ocjenjivanja.

U procesu obrazovanja ocjena ima nekoliko značajnih funkcija. Svaka od tih ocjena ima svoju svrhu i funkciju. Prema Muminoviću (2013) ocjena može imati informacionu funkciju, motivacionu funkciju, funkciju selekcioniranja i funkciju individualizacije. To su posebne funkcije ocjene i odnose se na organizaciju nastave. Svaka od njih pretpostavlja posebne pristupe i operacionalizaciju kako bi se nastava usmjeravala ka većem kvalitetu.

U visokoškolskom obrazovanju znanje i konačni uspjeh studenata se nakon svih oblika provjere ocjenjuje sistemom ECTS ljestvica ocjena. ECTS je „Europski sistem za prenos i prikupljanje studijskih bodova“, uspostavljen 1989. godine s ciljem olakšavanja prenosa studijskih bodova mobilnih studenata među visokoškolskim ustanovama širom cijele Europe.³

Njena je svrha nadopuna, a ne zamjena postojećih nacionalnih ljestvica ocjena. Ocjenjivanje bazirano na navedenoj ljestvici ocjena cilja na što objektivnije vrednovanje sposobnosti studenata u usporedbi s drugim studentima u istom sistemu.

Ovaj način ocjenjivanja je baziran na tome da ECTS ocjene pokazuju kakva je razlika postignuta između nekog studenta u odnosu na ostale studente u datoj procjeni. Na taj način studenti se podijele u dvije grupe uzimajući u obzir one koji su prošli na određenom ispitu i one koji nisu, zatim se odvojeno mjeri njihovo postignuće. ECTS ljestvica ocjena temelji se na rangiranju studenata unutar određene studentske grupe, ovaj način ocjenjivanja se preporučuje na većoj grupi studenata. ECTS ljestvica ocjena sadrži pet prolaznih i dvije neprolazne ocjene.

Svi ECTS - bodovi trebaju biti temeljeni na realnoj procjeni količine opterećenja prosječnog studenta za postizanje ishoda učenja predviđenih studijskim programom. Takav sistem pomaže profesorima u oblikovanju i provedbi izvedivog programa studija. Shodno tome profesori procjenjuju koliko je prosječnom studentu vremena potrebno za izvršenje određene aktivnosti

³ (Glavna uprava za obrazovanje i kulturu (2004). Vodič za korisnike ECTS - Europski sustav za prijenos i prikupljanje studijskih bodova i dodatak diplome. Bruxelles, www.mzos.hr, pristupljeno 16.06.2018.)

predviđene u okviru kolegija. Opterećenje studenata izraženo u ECTS bodovima za svaku pojedinu aktivnost mora odgovarati ukupnom broju ECTS bodova koji je dodjeljen kolegiju.

Nakon bodovanja obrazovnih postignuća studenata i donošenja zaključne ili konačne ocjene, studentima je omogućeno da na osnovu dobivenih rezultata imaju i uvid u rad, koji se obavlja tako što se studentima daje povratna informacija o postignutom znanju.

4. Povratna informacija kao važan faktor unapređenja obrazovnih postignuća studenata

Izuzetan značaj u procesu prenošenja i sticanja znanja, a posebno u nastavi koji je fokusirana na studenta, ima uspostavljanje adekvatne povratne informacije između profesora i studenata. Povratna informacija jeste kvalitativna informacija o procesu učenja ili napredovanja studenata, koju dobivaju nakon što profesor ocjeni njihovo cjelokupno znanje i rad tokom akademske godine ili semestra. Učinkovitom povratnom informacijom se smatra ona informacija koja je usmjerena na proces učenja i koja potiče studente da napreduju u učenju, radu, postizanju uspjeha, ali i uočavanju grešaka koje trebaju ispraviti. To je prvenstveno informacija o tome šta je student ostvario u odnosu na postavljene ciljeve i šta je još potrebno unaprijediti, kako bi ih ostvario.

Penca Palčić (2008) navodi karakteristike kvalitetne povratne informacije, to su da se povratna informacija odnosi se na postizanje ciljeva, analitično opisuje postignuće, opis se odnosi na zacrtane ciljeve koji su opredijeljeni opisnim kriterijima, proces ocjenjivanja predviđen je (zna se što se očekuje, na osnovu čega će student biti ocijenjen i na koji način), uvažava proces učenja i rezultate, redovita je i ponuđena već tokom procesa, studente potiče da nastoje postići napredak i daje im upute što i kako nešto unaprijediti, nabraja moćna područja, pravovremena je, omogućava studentu praćenje vlastitog napretka.

Tehnike koje su na raspolaganju za ostvarenje povratne informacije treba da obezbijede da se u što kraćem vremenu i što efikasnije dobiju podaci i odgovori na pitanja kako profesor poučava studente i kako se može unaprijediti taj proces. Uspostavljanje povratne informacije je korisno i za studente jer im se pomaže da bolje razumiju ono što uče, da promovišu proces učenja, samoocjenjivanja i samousmjeravanja. Prilikom davanja povratne informacije profesor treba da ima u vidu cilj sa kojim se ona upućuje, treba da teži ka tome da iznijete informacije budu što preciznije i konkretnije, objektivne i tačne.

Poželjno je da povratna informacija započne iznošenjem pohvala i naglaskom na ono što je student dobro uradio, zatim da se pređe na analizu grešaka i završi sa sugestijama, kako bi student date greške mogao ispraviti. Takvom se povratnom informacijom studentima daje do znanja da se njihov rad pažljivo prati te da je profesoru stalo do njihova napretka. Stoga takve povratne informacije poticajno mogu djelovati na povećanje motivacije za učenje (Kyriacou, 2001).

Takođe, treba imati u vidu da vjera koju profesor pokazuje da student može da savlada određene probleme, takođe predstavlja bitan motivacioni faktor.

Profesori detaljno pregledavaju testove, seminarske radove sudenata, eseje, te na osnovu toga daju studentima povratnu informaciju. Zaključujemo da je profesorima od značaja da skrenu pažnju studentima na pogreške na koje nailaze tokom ocjenjivanja ili pregledavanja njihovih radova, kako bi studenti mogli da ih isprave.

Vizek Vidović i Vlahović - Štetić (2004) navode da će povratne informacije naročito biti korisne ako su dostupne studentima neposredno nakon provjere i ako profesor ima jasno razrađene kriterije u ocjenjivanju. Profesor jasnim i smislenim informacijama studentima daje do znanja u čemu su pogriješili prilikom izvršavanja nekog zadatka, te im primjerom pokaže kako bi dobro urađen zadatak trebao izgledati.

Profesor treba da podstiče studente da i sami traže povratnu informaciju, kao i da podstakne razmjenu mišljenja među studentima. Profesor povremeno treba da provjerava u kojoj mjeri student razumije povratnu informaciju koja mu je upućena i da li postoji potreba da se nešto dodatno pojasni, preformuliše, pojednostavi.

Povratnu je informaciju učenicima moguće je dati u usmenom i pismenom obliku. Draper (1999) utvrđuje da je pismena povratna informacija učinkovitija nego usmena, jer omogućuje da se na nju ponovno vrte i kasnije, u slučaju ako su ponovno suočeni s istim zadatkom. Također, od posebne je važnosti da povratna informacija bude kontinuirana i pravovremena kako bi je studenti, dok su još svjesni dijelova gradiva koje nisu razumjeli i pogrešaka koje su počinili, mogli pravovremeno iskoristiti. Povratna informacija pomaže studentima da donose određene odluke u procesu učenja, u napredovanju i poboljšanju rada i poticanju razvoja odgovornosti za vlastito učenje.

II Metodologija istraživanja

Predmet istraživanja

Praćenje i ocjenjivanje studenata se može izvršiti na više načina. To je jedan veoma složen proces koji je vezan uz poučavanje. Ovaj postupak vrše profesor i saradnici koji trebaju prilagoditi kriterije učeničkim sposobnostima. Jedna od povratnih informacija kvalitete njihovog rada i odnosa sa studentima je ocjena.

Profesorima se nude mnogi izvori iz kojih crpi ideje i materiju za poučavanje, obradu, uvježbavanje i ponavljanje gradiva, u skladu s tim sve češće se postavlja pitanje adekvatnih kriterija za procjenu studentskih radova. Praćenje i ocjenjivanje radova se može vršiti i putem pismene i usmene provjere, zadataka objektivnog tipa, eseja, domaćih zadataka.

Praćenje i ocjenjivanje učenika u nastavi sastavni je dio nastave, vrlo odgovoran i vrlo osjetljiv zadatak kojeg obavlja učitelj/nastavnik/profesor. Praćenje učenika razumijeva sustavno evidentiranje, tj. bilježenje zapažanja o razvoju učenikovih interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u usvajanju sadržaja nastavnog predmeta ili odgojno – obrazovnog područja, njegov odnos prema radu i postavljenim zadacima te odgojnim vrijednostima. Pod provjeravanjem znanja razumijeva se sustavno praćenje, ispitivanje i vrednovanje učenikovih postignuća i uspjeha u ostvarivanju zadaća nastavnog predmeta ili odgojno – obrazovnog područja tokom školske godine. Provjeravanje znanja je, dakle, postupak kojim profesor tokom nastavnog rada ispituje studente u svrhu kontrole kakvoće i količine nivoa do kojeg su studenti usvojili određena obrazovna dobra, tj. znanja, sposobnosti i vještine. Ocjenjivanje je postupak vrednovanja svih relevantnih činjenica o učenikovim postignućima tokom praćenja, provjeravanja i ispitivanja, a izražava se ocjenom.⁴

Istraživači su se općenito bavili temama vrednovanja i ocjenjivanja postignuća učenika. Neki od njih su istraživanja od Vilmice Kapac čija je tema glasila „Znanja i stavovi nastavnika o školskom ocjenjivanju“, zatim „Vrijednovanje i ocjenjivanje učeničkih znanja“ od Marice Vrdoljak, kao i od

⁴ Kadum–Bošnjak, S. (2005), Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi, Odjel za humanističke znanosti Sveučilišta Jurja Dobrile, Pula.

Mileta Ilića „Planiranje, ostvarivanje i evaluacija temeljnih kvaliteta rada učenika u efikasnoj razrednoj nastavi“.

Bolonjska deklaracija, čija je potpisnica i BiH, je stavila nove zadatke i izazove pred visoko obrazovanje. Evropske visokoškolske institucije prihvatile su izazov i preuzele glavnu ulogu u stvaranju Evropskog prostora visokog obrazovanja u duhu temeljnih načela zacrtanih u povelji Magna Charta Universitatum potpisanoj u Bologni 1988. godine. To je izuzetno važno jer upravo neovisnost i autonomnost univerziteta osiguravaju sistemu visokog obrazovanja i istraživanja stalno prilagođavanje promjenljivim potrebama, zahtjevima društva i napretku naučnih spoznaja.⁵

Ovo istraživanje je pokušaj doprinosa teorijskom i praktičnom aspektu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi. S obzirom na mogućnosti istraživanje će biti realizirano na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Radom želimo utvrditi na koji način se vrši općenito praćenje i vrednovanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi i koje su promjene donesene Bolonjskim procesom. Ispitati ćemo koliko su profesori i studenati bazirani na aspekte praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenta u univerzitetskoj nastavi. Utvrdit ćemo koji se oblici i elementi praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata primjenjuju u univerzitetskoj nastavi, te da li oni obuhvataju usmenu, pismenu provjeru znanja, prisustvo na nastavi i kontinuirani rad studenata koji se odnosi na dodatne zadatke, eseje, kolokvij, seminarske radove, praktični rad. Želimo ispitati koje su teškoće u praćenju i ocjenjivanju studenata u univerzitetskoj nastavi, te da li postoje problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća vanrednih i redovnih studenata i da li profesori daju studentima povratnu informaciju o vrednovanju radova. Ispitati ćemo da li studenti dobivaju jasne kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća u univerzitetskoj nastavi i da li im se ti kriteriji usmeno obrazlažu. Kroz ovaj istraživački rad ćemo istražiti na koji način profesori nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, te koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na drugim odsjecima Filozofskog fakulteta.

⁵ <http://unsa.ba/s/images/stories/pdf/bolonja/Bolonjska%20deklaracija.pdf> (pristupljeno 22.03.2017.)

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ispitati na koji način se vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Zadaci istraživanja

1. Ispitati koje su izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom.
2. Ispitati na koji način se vrši općenito praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi.
3. Ispitati koje oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja najčešće profesori primjenjuju.
4. Ispitati koliko često profesori primjenjuju pismene provjere znanja.
 - 4.1. Ispitati koje oblike pismene provjere znanja profesori najčešće koriste.
5. Ispitati koliko često profesori koriste ZOT kao metodu provjere znanja studenata.
6. Ispitati koliko često profesori primjenjuju usmene provjere znanja.
7. Ispitati da li silabusi sadrže jasne kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća.
 - 7.1. Ispitati na koji način profesori studentima usmeno obrazlažu kriterije za praćenje i ocjenjivanje postignuća.
8. Ispitati da li studenti dobijaju povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku.
 - 8.1. Ispitati na koji način profesori studentima daju povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku.
9. Ispitati koje su teškoće u praćenju i ocjenjivanju studenata u univerzitetskoj nastavi.
10. Ispitati postoje li problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata.

11. Ispitati postoje li problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća vanrednih studenata.
12. Ispitati na koji način se vrednuje rad vanrednih studenata.
13. Ispitati da li kontinuirano pohađanje nastave može utjecati na izvođenje konačne ocjene studenata.
14. Ispitati na koji način profesori nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata.
15. Ispitati koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na odsjecima Filozofskog fakulteta.

Istraživačka pitanja

1. Koji su oblici praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća na Filozofskom fakultetu?
2. Dobivaju li studenti jasne upute o praćenju i vrednovanju obrazovnih postignuća?
3. Postoje li razlike u primjeni oblika praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata na različitim odsjecima?

Metode istraživanja

Deskriptivna metoda istraživanja

Deskriptivnom metodom ćemo opisati koje su izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom, te na koji se način općenito vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Ispitat ćemo koji su oblici i elementi praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, te koliko često profesori u univerzitetskoj nastavi primjenjuju pismenu i usmenu provjeru znanja. Deskriptivnom metodom ćemo ispitati koje oblike pismene provjere znanja profesori najčešće primjenjuju, te koliko često koriste ZOT kao metodu provjere znanja studenata. Ovom metodom ćemo prikazati da li studenti dobivaju jasne kriterije za

praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća u univerzitetnoj nastavi, te da li im se isti kriterij obrazloži usmeno i da li i na koji način studenti dobijaju povratnu informaciju o praćenju i ocjenjivanju njihovih postignuća u univerzitetnoj nastavi. Deskriptivnom metodom ćemo opisati koje su teškoće u praćenju i ocjenjivanju studenata u univerzitetnoj nastavi, te da li postoje problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća vanrednih i redovnih studenata. Ova metoda će nam služiti za deskripciju o tome na koji način profesori vrednuju rad vandrednih studenata, te da li kontinuirano pohađanje nastave utiče na izvođenje konačne ocjene studenata. Deskriptivnom metodom ćemo opisati na koji način profesori nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, te koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na različitim odsjecima Filozofskog fakulteta.

Komparativna metoda istraživanja

Komparativnu metodu u istraživanju ćemo koristiti kako bi ispitali na koji način profesori na različitim odsjecima prate i ocjenjuju obrazovna postignuća studenata i da li postoje razlike u primjeni oblika i elemenata u praćenju i ocjenjivanju studentskih postignuća na različitim odsjecima. Takođe ćemo komparirati različite podatke i informacije koje dobijemo istraživanjem. Ispitati ćemo razlike u stavovima profesora o načinima rada u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća redovnih i vandrednih studenata. Zatim ćemo ispitati koji su to kriteriji za praćenje i ocjenjivanje, da li se studentima obrazlažu usmeno i da li studenti u odnosu na odsjeke dobivaju povratne informacije o praćenju i ocjenjivanju njihovih postignuća od strane profesora.

Tehnike istraživanja

Tehnike ovog istraživanja su rad na pedagoškoj dokumentaciji, anketiranje i intervjuiranje.

Rad na pedagoškoj dokumentaciji

Rad na pedagoškoj dokumentaciji je tehnika koju ćemo koristiti kako bi dobili uvid u dokumente koji se odnose na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Analizirat ćemo silabuse i nastavne programe koji se primjenjuju u univerzitetnoj nastavi, kao i određene elemente, oblike rada i kriterije praćenja i ocjenjivanja studenata. Radom na pedagoškoj dokumentaciji ćemo detaljnije proučiti pravilnike i zakonske okvire koji se odnose na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi na Filozofskom fakultetu.

Anketiranje

Tehniku anketiranja u istraživačkom radu ćemo provesti sa studentima Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Anketiranje je tehnika značajna za istraživanje jer kroz anketiranje ispitujemo stavove studenata i profesora, te dobijamo informacije o tome da li predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada i da li se nastavu izvodi i realizira prema utvrđenom rasporedu sati. Takođe kroz anketiranje dobijamo podatke o tome koliko su studenati bazirani na podatak da se aktivnosti, postignuća i ocjenjivanje prate kontinuirano tokom semestra. Ispitati ćemo da li se u procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata vrši usmena i pismena provjera znanja i da li su oblici provjere javni. Utvrdit ćemo da li se zadaci objektivnog tipa i seminarski rad primjenjuju kao oblici provjere znanja studenata, te da li su zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra. Kroz anketiranje ispitujemo koliko su studenti upoznati sa Pravilnikom o ocjenjivanju studenata, te da li se praćenje i ocjenjivanje vrši u skladu sa silabusom predmeta. Kroz rad ćemo ispitati da li su u silabusima jasno definirani kriteriji za praćenje i ocjenjivanje, kao i aktivnosti koje se prate i vrednuju. Ispitat ćemo da li se evidencija o postignućima studenata vodi kontinuirano, te da li se studentima omogućava ostvarivanje uvida u rad i davanja povratne informacije. Takođe, kroz anketu ćemo ispitati da li se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava.

Intervjuiranje

Intervjuiranje je tehnika koju ćemo provesti sa profesorima Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Intervjuiranje ćemo koristiti kako bi od strane profesora došli do podataka koji su vezani za istraživački rad, te na taj način odgovorili na postavljene zadatke i istraživačka pitanja. Takođe želimo ispitati koje su izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom, te na koji se način općenito vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Intervjuiranjem ćemo dobiti podatke o tome koliko često profesori u univerzitetskoj nastavi primjenjuju usmenu i pismenu provjeru znanja, koje oblike i elemente provjere znanja najčešće koriste. Profesore ćemo takođe ispitati da li studentima daju jasne kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća, te da li im kriterije usmeno obrazlažu. Ispitat ćemo da li studentima i na koji način daju povratne informacije o obrazovnim postignućima. Intervjuiranjem želimo dobiti podatke o teškoćama sa kojima se profesori najčešće susreću tokom praćenja i ocjenjivanja studenata u univerzitetskoj nastavi, kao i to da li postoje problemi u praćenju obrazovnih postignuća vanrednih i redovnih studenata. Ispitati ćemo na koji način profesori vrednuju rad vandrednih studenata i da li kontinuirano pohađanje nastave može utjecati na izvođenje konačne ocjene studenata. Profesore ćemo takođe ispitati na koji način nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata i koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na različitim odsjecima Filozofskog fakulteta u Sarajevu.

Instrumenti istraživanja

Za potrebe istraživanja kreirat će se instrumentarij koji obuhvata evidencioni list, anketni list i protokol intervjua. Instrument koji odgovara tehnici radu na pedagoškoj dokumentaciji je evidencioni list, za tehniku anketiranje ćemo koristiti anketni list i instrument koji odgovara intervjuiranju je protokol intervjua.

Evidencioni list

Instrument evidencioni list ćemo koristiti kako bi analizirali dokumente koji se odnose na praćenje i ocjenjivanje studentskih postignuća. Analizirat ćemo silabuse i nastavne programe koji se primjenjuju u univerzitetskoj nastavi, kao i određene elemente, oblike rada i kriterije praćenja i ocjenjivanja studenata. Kroz evidencioni list ćemo detaljnije proučiti pravilnike i zakonske okvire koji se odnose na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu.

Anketni list

Anketni list kao instrument istraživanja ćemo koristiti kako bi dobili informacije o tome koliko su studenati usmjereni na aktivnosti i postignuća koja se prate tokom semestra i koliko su upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju. U anketnom listu će biti postavljena određena pitanja koja će se odnositi na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Kroz pitanja ćemo dobiti podatke o tome da li se praćenje i ocjenjivanje postignuća vrši u skladu sa silabusom, da li su kriteriji za praćenje i ocjenjivanje, kao i aktivnosti koje se prate i vrednuju silabusom jasno definirani. U anketnom listiću su postavljena i pitanja o tome koje oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja studenti najčešće dobivaju od strane profesora, da li se vrši usmena provjera znanja, te da li im se omogućava uvid u rad, dobivanje povratne informacije, kao i da li se uvažava refleksija i mišljenje o postignućima. Anketni list ćemo primjenjivati na studentima Filozofskog fakulteta koji pohađaju različite odsjeke.

Protokol intervjua

Protokolom intervjua ćemo ispitati koje su izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom i na koji se način općenito vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Protokolom intervjua ćemo dobiti podatke o tome da li profesori u univerzitetskoj nastavi primjenjuju usmenu i pismenu provjeru znanja, kao i koliko je obavezno pohađanje nastave relevantno za izvođenje konačne ocjene studenata. Želimo dobiti podatke o teškoćama sa kojima se profesori najčešće susreću tokom praćenja i ocjenjivanja

studentskih zadataka, kao i to da li postoje problemi u praćenju obrazovnih postignuća redovnih i vanrednih studenata. Ispitat ćemo da li i na koji način studentima daju povratne informacije o radovima. Profesore ćemo takođe ispitati na koji način nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata i koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na različitim odsjecima na filozofskom fakultetu.

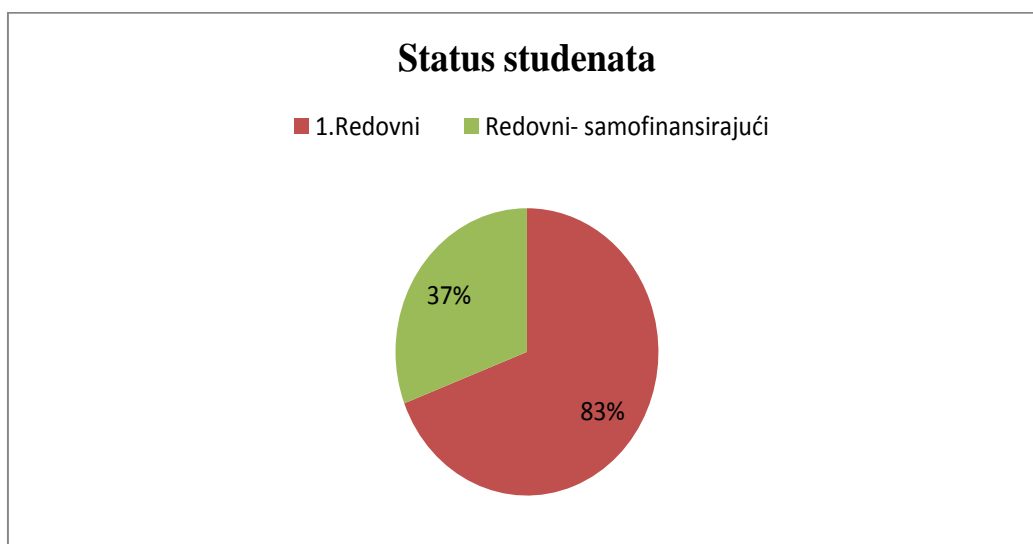
Uzorak istraživanja

U ovom radu će biti odabran ciljani uzorak. Uzorak u anketi će obuhvatiti 120 studenata, od čega je 60 studenata sa Odsjeka za pedagogiju i 60 studenata sa Odsjeka za historiju. Uzorak obuhvata i 20 profesora sa tih odsjeka, od čega je 10 profesora sa Odsjeka za pedagogiju i 10 profesora sa Odsjeka za historiju. Takođe u intervju koji je obavljen u istraživanju obuhvatao je 5 profesora sa oba odsjeka. Istraživanje će biti realizirano na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

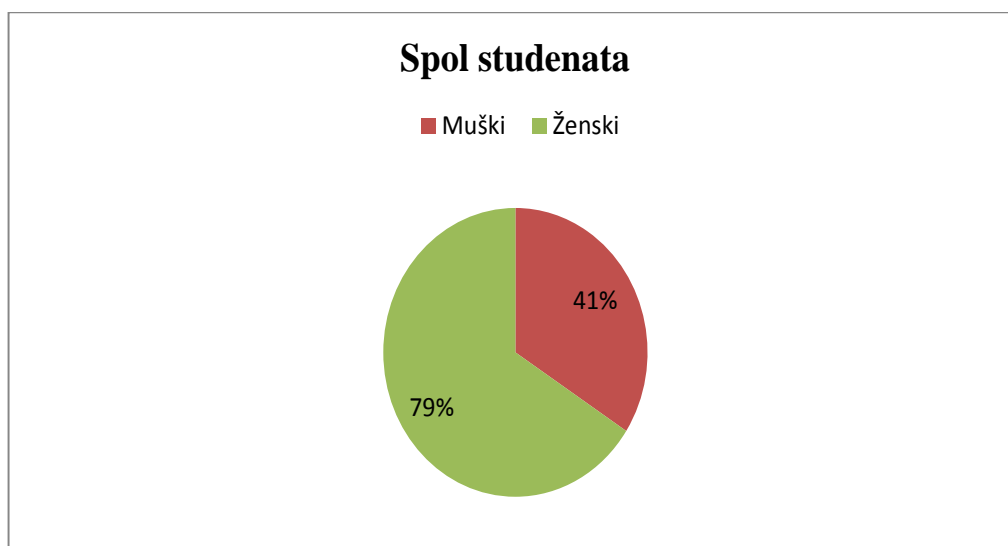
III Rezultati istraživanja

Nakon realiziranog kvalitativnog i kvantitativnog istraživanja, u skladu sa postavljenim ciljem, rezultati su kategorizirani na dio koji se odnosi na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju. Proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata smo ispitali kroz stavove studenata i profesora o tom procesu, te predstavili razlike u percepciji rezultata između jednih i drugih, koristeći se Hi – kvadrat testom.

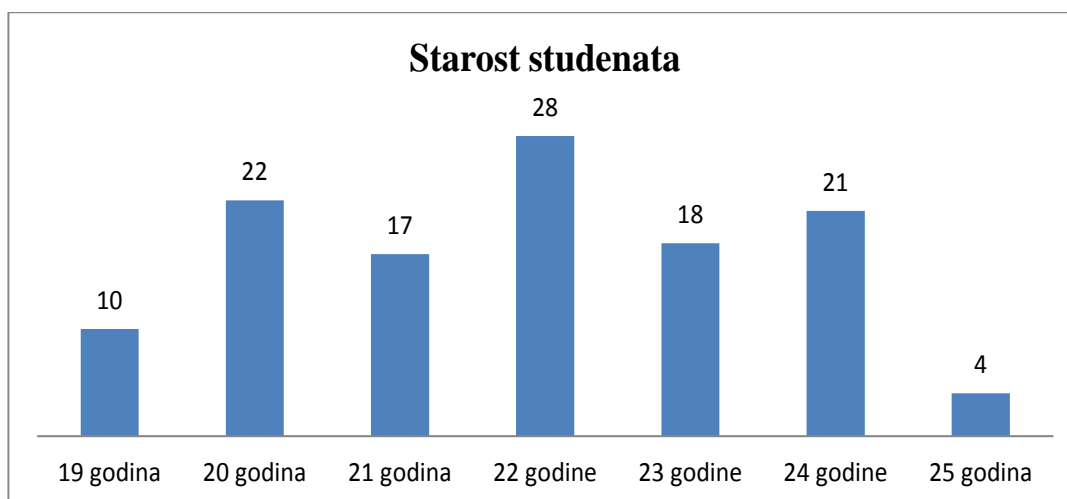
U nastavku rada prvo ćemo prikazat sve navedene i općenite podatke o profesorima i studentima, predstavljene grafikonima. Podaci predstavljaju kvalitativne nominale podatke koji se ne upoređuju, a odnose se na status, spol i starost studenata koji su sudjelovali u anketi, kao i na spol i starost profesora koji su također sudjelovali u istoj. Kao što smo već naveli, u anketnom upitniku jedno od postavljenih pitanja se odnosilo na status studenta u univerzitetnoj nastavi. S toga je svaki od studenata trebao da napiše svoj status, da li je upisan kao redovni, redovni - samofinansirajući ili vandredni student. Na osnovu dobivenih rezultata u anketi je najviše učestvovalo redovnih studenata 83% i redovnih - samofinansirajućih 37% sa oba odsjeka. Navedeni rezultati su prikazani u narednom grafikonu i predstavljaju status učesnika ankete.

Kao što smo u prethodnom grafikonu odredili status studenata, naredni grafikon koji je prikazan se odnosi na razmjer između muškog i ženskog spola koji su učestovali u anketi. Prema dobivenim rezultatima ispitanih studenata razmjer između ženskog i muškog spola je 79% prema 41%, te zaključujemo da su osobe ženskog spola dale više odgovora u odnosu na muški spol.

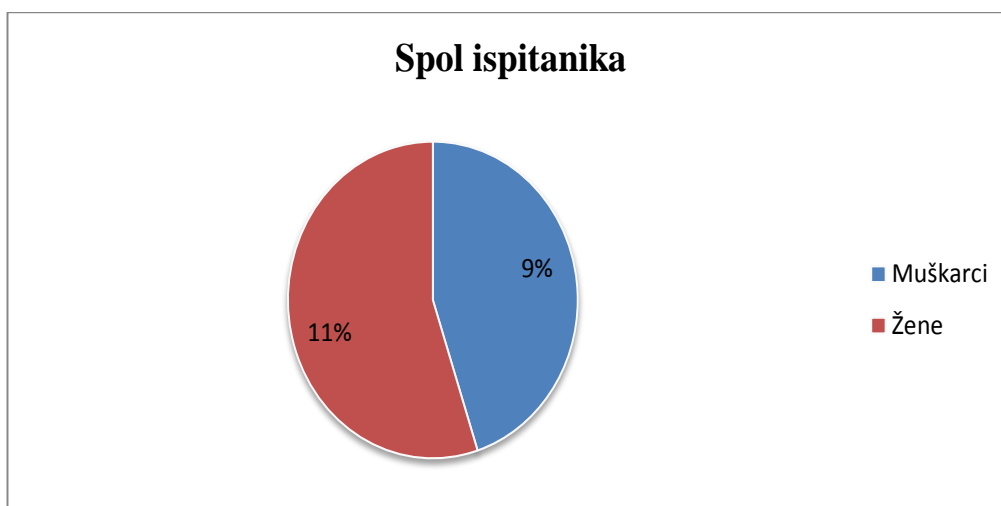

Takođe, jedno od pitanja u anketi se odnosilo na starost studenata u istoj, te u narednom grafikonu je prikazan broj frekvencija studenata koji imaju isti broj godina. Po starosti učesnika u anketi, zaključujemo da su u istoj sudjelovali studenti sa prve, druge, treće, četvrte i pete godine studija, odnosno studenti od 19 do 25 godina. Kao što vidimo studenata sa 19 godina koji su učestvovali u istraživanju ima 10, sa 20 godina 22 studenta, sa 21 godinu 17 studenata, sa 22 godine njih 28, sa 23 godine je sudjelovalo 18 studenata, sa 24 godine 21 student i sa 25 godina u anketi su sudjelovala 4 studenta. U grafikonu je prikazano da je najviše studenata koji su učestvovali u anketiranju tj. njih 28 ima 22 godine, a najmanje studenata tj. njih 4 imaju 25 godina.

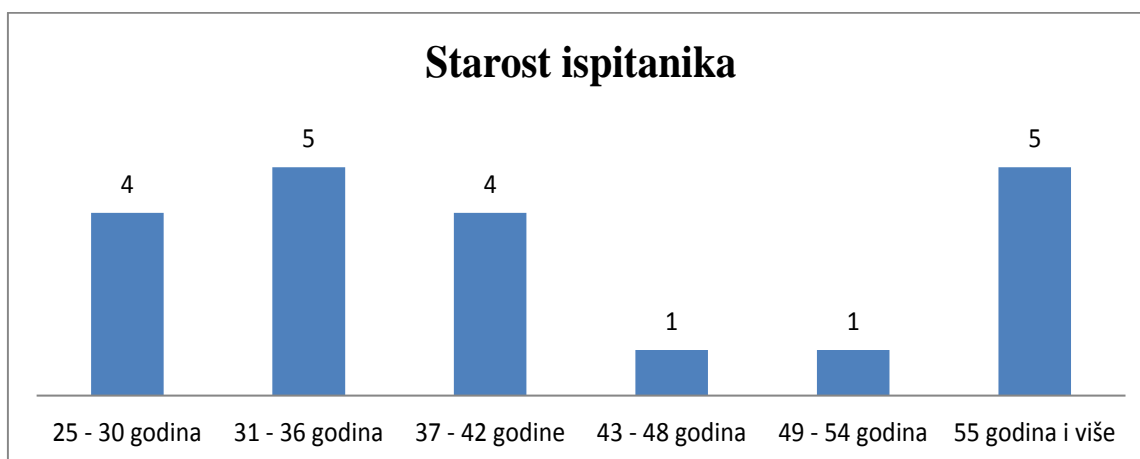
U prikazanim grafikonima koje smo predstavili, naveli smo općenite podatke iz ankete koji se odnose na studente, odnosno na njihov status studiranja, na spol i na godine. Zaključujemo da su u anketiranju učestvovali samo oni studenti koji imaju status redovnih i redovnih – samofinansirajućih studenata, a da se vandredni studenti nisu odazvali anketiranju. Takođe, spol studenata je određen prema omjeru u kojem je više ženskih nego muških, kao i činjenica da su u istraživanju obuhvaćeni studenti od prve do pete godine studija. Svi dobiveni podaci će nam biti od veliko značaja u narednom koraku sumiranja podataka i rezultata dobivenih anketom.

Kao što smo već naveli istraživanje koje je provedeno je obuhvatalo i profesore sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju. Ista anketa koju smo proveli sa studentima je takođe provedena i sa profesorima. U anketiranju je sudjelovalo 20 profesora sa Filozofskog fakulteta u Sarajevu, što znači da je 10 profesora sa Odsjeka za pedagogiju i 10 profesora sa Odsjeka za historiju. U anketiranju, kao i kod studenata je predstavljena ista forma pitanja ili tvrdnji, pa je s obzirom na to kod profesora ispitan spol i starost onih koji su uključeni u anketiranje. Rezultati dobiveni anketiranjem su predstavljeni u narednom grafikonu i odnose se na spol profesora sa oba odsjeka.

U predstavljenom grafikonu je prikazan spol profesora, od kojih se jedan dio grafikona odnosi na ženski, a drugi dio na muški spol. Zaključujemo da je od 20 profesora koji su sudjelovali u anketi, njih 11 je ženskog spola, a njih 9 je muškog spola. S tim da je omjer između muškog i ženskog spola relativno ujednačen, možemo zaključiti da razlika u spolovima između profesora nije značajno ni velika, ali ni mala.

Pored ispitivanja spola profesora ispitali smo i starosnu dob profesora sa oba odsjeka koji su učestvovali u anketiranju. Izvršili smo kategorizaciju u odnosu na optimalno vrijeme provedeno u zvanju od asistenata do profesora, gdje izbor u jedno zvanje traje pet godina. Shodno tome, grafički prikaz starosne dobi profesora je prikazan u sljedećem grafikonu.

Postavljeni grafikon predstavlja starosnu dob profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju. Grafikonom je oslikan broj frekvencija profesora koji imaju određeni broj godina. Prema tome, zaključujemo da je u istraživanju sudjelovalo 20 profesora od čega je starosna dob između 25 godina do 55 godina i više. Profesora starosne dobi od 25 – 30 godina ima 4, profesora starosne dobi od 31 – 36 godina ima 5, profesora od 37 – 42 godine ima 4, dok od 43 – 48 godina i od 49 – 54 godine imaju po 1. Od 55 godina i više ima 5 koji su sudjelovali u istraživanju.

Prema svim navedenim i dobivenim osnovnim podacima u procesu provođenja ankete, koji su nam omogućili da uvidimo koliko je studenata i profesora učestvovalo u anketi, koliko je bilo redovnih, redovnih – samofinansirajućih i vandrednih studenata u anketiranju, te koja je starosna skupina najviše zastupljena, koliko je muških, a koliko ženskih ispitanika, zaključujemo da su nas ti podaci doveli do novih saznanja u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata. Doznali smo sa koliko profesora i studenata surađujemo i na koji način su izrazili svoje stavove o dva procesa, a to je praćenje i ocjenjivanje. Ta dva procesa smo razdvojili u nastavku rada, te počinjemo sa pojedinačnim sumiranjem podataka i određivanjem frekvencija za svaku datu tvrdnju, te pojedinačno za svakog profesora i studenta sa različitih odsjeka.

1. Praćenje obrazovnih postignuća

Praćenje obrazovnih postignuća studenata je provedeno kroz anketni upitnik u kojem su date tvrdnje koje se odnose na sami proces praćenja studenata u univerzitetskoj nastavi. Instrument istraživanja odnosno anketni upitnik se sastojao od skupa tvrdnji na koje su ispitanici odgovarali izražavajući svoje stavove, pri čemu je korištena Likertova skala sa pet stepena, a to su: u potpunosti se ne slažem, ne slažem se, niti se slažem, niti se ne slažem, slažem se i u potpunosti se slažem. Dobiveni podaci predstavljaju ordinalne kvalitativne podatke koji se mogu uspoređivati.

S obzirom da se radi o dva odsjeka, uključujući studente i profesore, te dva procesa praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi, razdvojili smo ta dva procesa kako bi lakše i temeljito predstavili dobivene rezultate. Prvi korak u sumiranju rezultata istraživanja jeste određivanje frekvencija za svaku datu tvrdnju koja se odnosi na proces praćenja. Određivanje frekvencija pojedinačno na svaku datu tvrdnju smo počeli sa Odsjekom za pedagogiju, a to isto ćemo pojedinačno uraditi i sa odgovorima na tvrdnje koje su dali studenti sa

Odsjeka za historiju. Kada završimo sa određivanjem frekvencija za studente, takođe ćemo odrediti i frekvencije za profesore. Na kraju ćemo sumirati sve podatke zajedno, s tim da ćemo ispitati razlike u dobivenim odgovorima između studenata, između profesora, kao i na kraju između studenata i profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju koristeći Hi - kvadrat test.

U nastavku rada početak ćemo sa određivanjem frekvencija, pojedinačno, za studente sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju, koje ćemo predstaviti grafikonom za svaku datu tvrdnju.

1.1. Percepcija studenata o praćenju obrazovnih postignuća

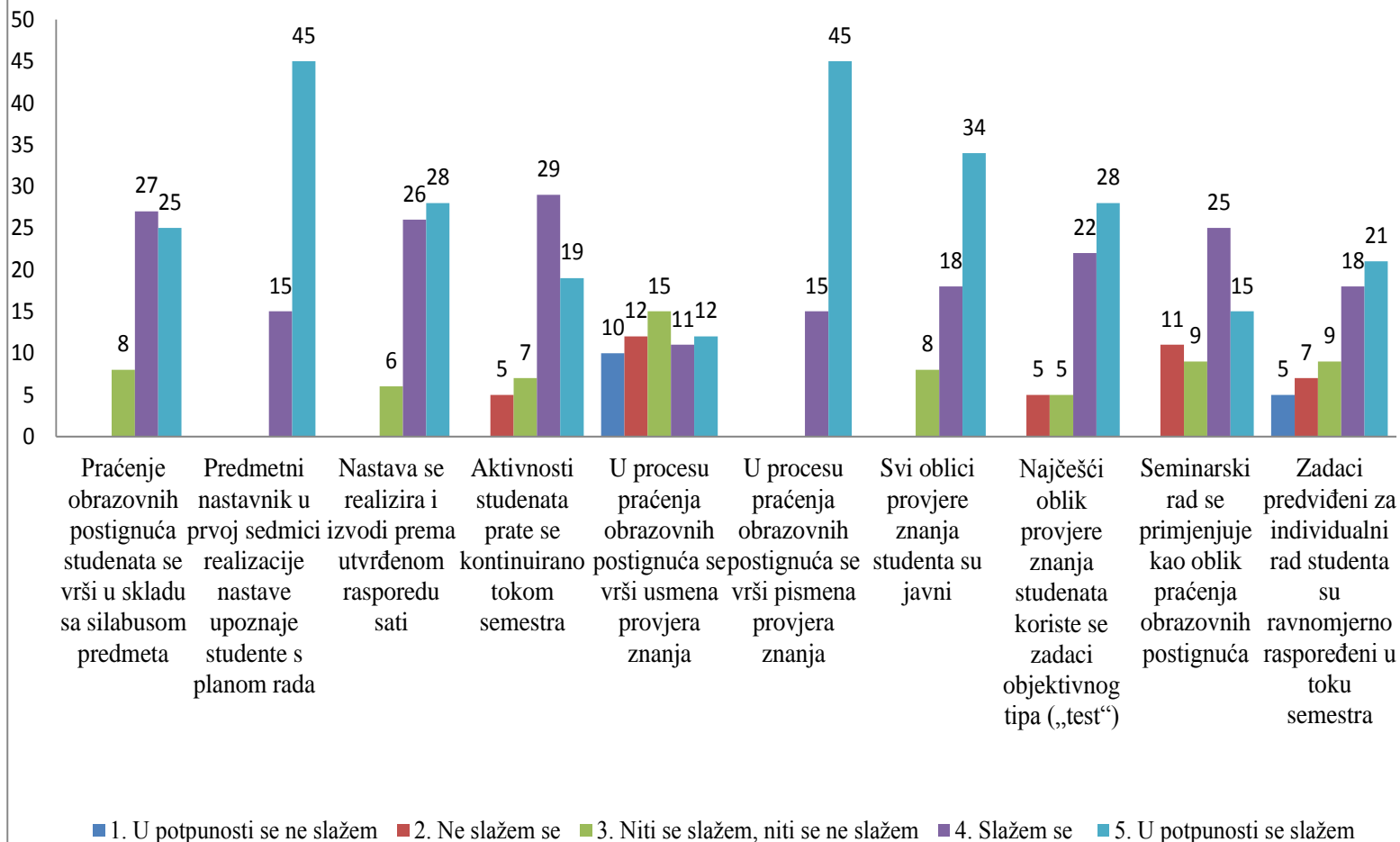
Likertovom skalom se omogućuje studentima da odrede svoj stepen slaganja sa određenom izjavom, te na osnovu nje se dobija cjelokupna slika o stavu studenata. Tvrdnje koje se postavljaju mogu biti posvećene različitim aspektima i oblastima istraživanja, te mogu biti izražene pozitivno ili negativno. Kako bi ispitali stavove studenata sa pedagogije važno je bilo da tvrdnje postavimo što preciznije i konkretnije.

U nastavku rada je prikazana tabela i grafikon u kojem su određene frekvencije dobivenih podataka ili odgovora studenata sa Odsjeka za pedagogiju.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	8
	4. Slažem se	27
	5. U potpunosti se slažem	25
UKUPNO		60
2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	15
	5. U potpunosti se slažem	45
UKUPNO		60
3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	26
	5. U potpunosti se slažem	28
UKUPNO		60
4. Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	7
	4. Slažem se	29
	5. U potpunosti se slažem	19
UKUPNO		60
5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	10
	2. Ne slažem se	12
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	15
	4. Slažem se	11
	5. U potpunosti se slažem	12
UKUPNO		60
6. Praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	15
	5. U potpunosti se slažem	45
UKUPNO		60
7. Svi oblici provjere znanja studenata su javni	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	8
	4. Slažem se	18
	5. U potpunosti se slažem	34
UKUPNO		60
8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	5
	4. Slažem se	22
	5. U potpunosti se slažem	28
UKUPNO		60
9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	11
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	9
	4. Slažem se	25
	5. U potpunosti se slažem	15
UKUPNO		60
10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra	1. U potpunosti se ne slažem	5
	2. Ne slažem se	7
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	9
	4. Slažem se	18
	5. U potpunosti se slažem	21
UKUPNO		60

Kao što smo već tabelarno prikazali distribuciju frekvencija studenata sa Odsjeka za pedagogiju, iste ćemo predstaviti i objasniti grafikonom koji se nalazi u sljedećem nastavku.

Određivanje frekvencija - Praćenje obrazovnih postignuća studenata pedagogije

Za prvu tvrdnju „Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta“ su određene frekvencije u kojima stepen 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju podataka 8, stepen 4. slažem se ima frekvenciju 27, dok stepen 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 25. Naravno da se praćenje obrazovnih postignuća studenata obavlja u skladu sa silabusom predmeta, jer svaki od profesora za svoj predmet ima silabus i plan i program rada sa studentima tokom semestra. Profesori kada dobiju raspored rada tokom cjelokupne godine ili semestra su dužni da studentima u prvoj sedmici realizacije nastave objasne plan rada.

To uključuje sve zadatke, aktivnosti, ispite, kolokvije koji su predviđeni za rad. Shodno tome, smo ispitali narednu tvrdnju „Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada“ u kojoj su samo izraženi stepen 4. slažem se koji ima frekvenciju 15 i stepen 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju dobivenih podataka, a to je 45. To dokazuje da je zadata tvrdnja dobila najveći stepen odgovora i da se studenti najviše slažu sa tim da im profesori u prvoj sedmici kada trebaju da realiziraju nastavu detaljno obrazlože nastavni plan i program rada.

Određivanjem frekvencija za svaku datu tvrdnju, odredili smo i frekvencije za narednu koja glasi „Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati“ u kojem stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju 6, dok stepen broja 4. slažem se i stepen broja 5. u potpunosti se slažem imaju frekvencije podataka 26 i 28. Kao što vidimo frekvencije odgovora su različite, ali najviše studenata smatra da se nastava obavlja prema unaprijed utvrđenom rasporedu sati i veoma je mala frekvencija onih koji se ne slažu sa tom tvrdnjom. Nastava se u praksi i realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati, jer postoji određena norma koja se treba ispuniti tokom cijele godine i koju profesori koriste i realiziraju. Studenti nastavu pohađaju tokom cijelog semestra, te imaju mogućnost veoma malog izostanka sa iste. Nastavnim procesom se određuje i prisustvo studenata na nastavi, aktivnosti, sposobnosti studenata, te se svi ti procesi prate kontinuirano, što smo željeli utvrditi i narednim pitanjem.

Za tvrdnju da se „Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra“ frekvencija broja 2. ne slažem se je 5, frekvencija broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 7, dok je frekvencija broja 4. slažem se 29 i frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem je 19. Odgovori studenata na datu tvrdnju su raznoliki, ali aktivnosti studenata se datim odgovorima i određenim frekvencijama prate rijetko, ponekad, često ili uvijek, sve u zavisnosti od načina na koje predmetni profesori vrednuju zadatke.

Način na koji profesori vrednuju zadatke studenata i prate sve aktivnosti, takođe u procesu praćenja postignuća koriste i pismene u usmene provjere. „U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja“, gdje se na datu tvrdnju odgovori podrazumijevali brojeve na skali od 1 do 5. Određene su frekvencije za stepen broja 1. nikako se ne slažem, a to je 10, dok stepen broja 2. ne slažem se ima frekvenciju 12, zatim stepen broja 3.

niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju 15, stepen broja 4. slažem se ima frekvenciju 11, te posljednji stepen broja 5. u potpunosti se slažem ima najmanju frekvenciju a to je 12.

Frekvencije pokazuju raznolikost u odgovorima i brojevima, što znači da su mišljenja studenata raspodijeljena, te da neki smatraju da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća nikada ili rijetko vrši usmena provjera znanja, dok neki smatraju da se često obavlja usmena provjera postignuća studenata. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja, u kojoj su prema brojevima od 1 do 5 određene frekvencije za datu tvrdnju. Prema tome broj 4. slažem se ima frekvenciju 15 i broj 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 45, što predstavlja najveći stepen odgovora kojim se smatra da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća obavlja pismena provjera znanja studenata.

Svi ti oblici provjere znanja studenata trebaju biti javni, kako bi svaki od studenata mogao prisustvovati provjeri znanja. U tvrdnji „Svi oblici provjere znanja studenata su javni“ frekvencija broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 8, te frekvencije broja 4. slažem se i 5. u potpunosti se slažem su 18 i 34. Iz čega zaključujemo da je najveća frekvencija broja 5 i iznosi 34, pa u skladu sa tim većina studenata smatra da su oblici provjere studenata javni, dok se ostali ne slažu ili se djelimično slažu sa tom tvrdnjom. Shodno tome svi oblici provjere znanja su javni, jer se studentima na taj način omogućava da prisustvuju ispitivanju, da na osnovu odgovora drugih studenata nauče ili isprave ono što već nisu znali, te da dobiju priliku da i oni pokažu svoje znanje i dobiju što bolju ocjenu.

Kao oblike provjere znanja u praksi se koriste testovi, kolokviji, seminarski radovi, zadaci, na osnovu čega smo u nastavnom procesu željeli ispitati i to da li se kao oblik provjere znanja studenata koriste zadaci objektivnog tipa, u skladu sa čim je postavljena i zadata tvrdnja. Odgovori studenata na to pitanje su određeni od skale brojeva od 2 do 5, a određene frekvencije za date brojeve su: za broj 2 frekvencija 5, za broj 3 frekvencija 5, za broj 4 frekvencija 22, te za broj 5 frekvencija 28. Zaključujemo da se zadaci objektivnog tipa ipak koriste u praktičnom izvođenju nastave, te se na taj način prate obrazovna postignuća studenata tokom semestra.

Takođe, na tvrdnju „Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća studenata“ određene frekvencije za stepen broja 2. ne slažem se je 11, za stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 9, za stepen broja 4. slažem se frekvencija je 25 i za stepen broja 5. u

potpunosti se slažem frekvencija iznosi 15. Kao što vidimo, za primjenjivanje seminarskog rada kao oblika praćenja postignuća, neki od studenata se ne slažu sa datom tvrdnjom, neki se slažu sa istom i smatraju da se seminarski rad primjenjuje kao oblik praćenja postignuća.

U praksi se seminarski rad primjenjuje kao oblik praćenja postignuća studenata na način da se iz određenog predmeta u toku semestra studentima nudi mogućnost izrade seminarskog rada, na osnovu čega bi dobili više bodova cjelokupnom krajnjem sabiranju i izvođenju konačne ocjene. Seminarske radove, ali i ostale zadatke studenti obavljaju individualno, te su isti ravnomjerno raspoređeni tokom semestra.

Zadnjom tvrdnja koja glasi „Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra“ frekvencije za broj 1 (u potpunosti se ne slažem) iznosi 5, za broj 2 (slažem se) je 7, zatim za stepen broja 3 (niti se slažem, niti se ne slažem) iznosi 9, te za stepen broja 4 (slažem se) je 18 i za stepen broja 5 (u potpunosti se slažem) je 21. U navedenim frekvencijama uočavamo zadovoljstvo i nezadovoljstvo datom tvrdnjom, gdje su sve frekvencije skoro podjednako raspodijeljene na sve zadate stepene.

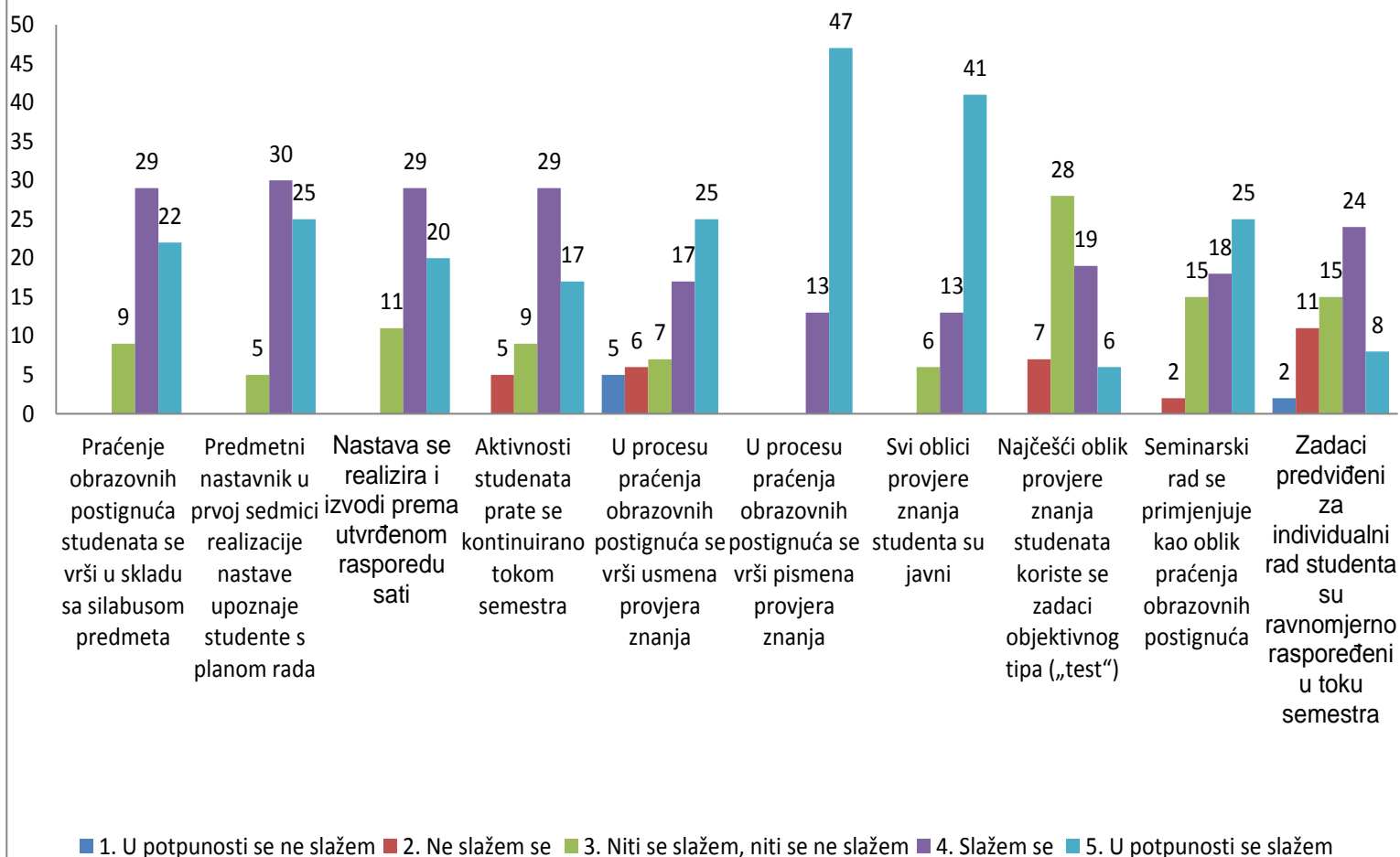
Uvidamo da je najmanje odgovora zabilježeno kod frekvencije 5 koji smatraju da se u potpunosti ne slažu sa tim da su zadaci za izradu raspoređeni ravnomjerno tokom semestra, a najviše kod frekvencije 18 koji smatraju da se u potpunosti ne slažu sa tim da su zadaci za rad ravnomjerno raspoređeni u toku semestra od strane profesora.

Na osnovu dobivenih rezultata, svih 60 studenata sa Odsjeka za pedagogiju je dalo više pozitivnih nego negativnih odgovora na tvrdnje, što potvrđuju određene frekvencije za svaki stepen broja od 1 do 5 Likertove skale. Kako smo na ovaj način odredili frekvencije za studente sa Odsjeka za pedagogiju, tako ćemo u nastavku odrediti i za studente sa Odsjeka za historiju, koje smo predstavili u sljedećoj tabeli.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	9
	4. Slažem se	29
	5. U potpunosti se slažem	22
UKUPNO		60
2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	3
	4. Slažem se	30
	5. U potpunosti se slažem	25
UKUPNO		60
3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	11
	4. Slažem se	29
	5. U potpunosti se slažem	20
UKUPNO		60
4. Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	9
	4. Slažem se	29
	5. U potpunosti se slažem	17
UKUPNO		60
5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	5
	2. Ne slažem se	6
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	7
	4. Slažem se	17
	5. U potpunosti se slažem	25
UKUPNO		60
6. Praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	13
	5. U potpunosti se slažem	47
UKUPNO		60
7. Svi oblici provjere znanja studenata su javni	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	13
	5. U potpunosti se slažem	41
UKUPNO		60
8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	7
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	28
	4. Slažem se	19
	5. U potpunosti se slažem	6
UKUPNO		60
9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	2
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	15
	4. Slažem se	18
	5. U potpunosti se slažem	25
UKUPNO		60
10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra	1. U potpunosti se ne slažem	2
	2. Ne slažem se	11
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	15
	4. Slažem se	24
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		60

Tabelarno prikazanu distribuciju frekvencija studenata sa Odsjeka za historiju, ćemo predstaviti i objasniti grafikonom koji se nalazi u sljedećem nastavku.

Određivanje frekvencija - Praćenje obrazovnih postignuća studenata historije

Grafikonom smo pojedinačno za svaku datu tvrdnju odredili broj pojavljivanja nekog broja, odnosno frekvencija za svako pitanje. Tvrdnjom „Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta“ smo dobili sljedeće frekvencije, a to je za broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je određena frekvencija 9, zatim za stepen broja 4. slažem se je frekvencija 29, te za stepen broja 5. u potpunosti se slažem je određena frekvencija 22. Određene frekvencije ukazuju na to da je postavljena tvrdnja ispitana i da studenti većinom smatraju da profesori u skladu sa silabusom predmeta prate obrazovna postignuća studenata, dok ima i onih studenata koji se ne slažu sa datom tvrdnjom. Naredna tvrdnja „Predmetni nastavnik u prvoj

sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada“ u kojoj frekvencija stepena broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem iznosi 5, frekvencija stepena broja 4. slažem se iznosi 30 i frekvencija stepena broja 5. u potpunosti se slažem iznosi 25. Iz datih podataka o frekvencijama zaključujemo da se veliki broj studenta slaže ili u potpunosti slaže sa stavkom da nastavnici u prvoj sedmici nastave upoznaju studente sa planom rada određenog predmeta, dok je njih 5 neodlučno u davanju odgovora i slaganja sa tom konstatacijom.

Određivanjem frekvencija za svaku datu tvrdnju, odredili smo i frekvencije za narednu koja glasi „Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati“ u kojem stepen broja stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju podataka 11, stepen broja 4. slažem se ima frekvenciju 29 i stepen broja 5. u potpunosti se slažem ima frekvencije podataka 20. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati što dokazuju odgovori studenata i određeni brojevi frekvencija za svaki stepen, a mali broj studenata je neodlučan i niti se slaže, niti ne slaže sa tom tvrdnjom. Takođe za tvrdnju da se „Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra“ frekvencija broja 2. ne slažem se je 5, frekvencija broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 9, dok je frekvencija broja 4. slažem se 29 i frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem je 17. Kao što vidimo većina studenata njih 29 i 17 izražava stav slaganja za da se tokom semestra njihove aktivnosti, od strane profesora, prate kontinuirano.

U sljedećoj postavljenoj tvrdnji koja glasi: „U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja“, određene su frekvencije za stepen broja 1. nikako se ne slažem, a to je 1, stepen broja 4. slažem se ima frekvenciju 14, te posljednji stepen broja 5. u potpunosti se slažem ima najveću frekvenciju a to je 45. Iz dobivenih odgovora studenti smatraju da se često obavlja usmena provjera znanja na odsjeku za historiju, te da profesori na taj način ispituju i vrednuju rad i znanje studenata. Ispitali smo i tvrdnju „U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja“, u kojoj su brojevima od 1 do 5 određene frekvencije za datu tvrdnju. Prema tome broj 4. slažem se ima frekvenciju 13 i broj 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 47, što predstavlja najveći stepen odgovora kojim se smatra da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća obavlja i pismena provjera znanja studenata. Obje tvrdnje ukazuju na to da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata koristi i pismena i usmena provjera znanja.

U tvrdnji „Svi oblici provjere znanja studenata su javni“ frekvencija stepena broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 6, frekvencije broja 4. slažem se je 13 i frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem je 41. Svi oblici provjere znanja studenata javni, jer najveća frekvencija broja 5 iznosi 41 što predstavlja veliki broj odgovora studenata koji se u potpunosti slažu sa postavljenom tvrdnjom. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata smo željeli ispitati i stav studenata o tome da li se kao oblik provjere znanja studenata koriste zadaci objektivnog tipa („test“), kako je i data tvrdnja postavljena. Iz datih odgovora studenata smo odredili frekvencije za stepen broja 2. ne slažem se, stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem, stepen broja 4. slažem se i stepen broja 5. u potpunosti se slažem. Broj 2 ima frekvenciju 7, broj 3 ima frekvenciju 28, broj 4 ima frekvenciju 19 i broj 5 ima frekvenciju 6. Shodno dobivenim podacima studenti smatraju da se oblik provjere znanja studenata često koristi u praćenju obrazovnih postignuća studenata, dok ostali studenti smatraju da profesori ponekad ili rijetko koriste zadatke objektivnog tipa kao oblik praćenja postignuća.

Takođe, na tvrdnju „Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća studenata“ su prema brojevima od 1 do 5 određene frekvencije za datu tvrdnju. Frekvencija broja 2 je 2, broj 3 ima frekvenciju 15, broj 4 frekvenciju 18, a broj 5 frekvenciju 25. Prema tome, odgovori studenata su raznoliki, kao i omjer između frekvencija, ali možemo uvidjeti da veći broj studenata smatra da se kao oblik praćenja obrazovnih postignuća studenata primjenjuje seminarski rad. „Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra“ je posljedna ispitana tvrdnja, u kojoj dobiveni podaci određeni frekvencijama. Frekvencija za stepen broja 1. u potpunosti se ne slažem je 2, za stepen 2. ne slažem se je 11, za 3. niti se slažem, niti se ne slažem iznosi 15, za stepen broja 4. slažem se je 24 i za stepen broja 5. u potpunosti se slažem je 8. Shodno tome, najveći broj frekvencija su dali studenti koji se slažu sa datom tvrdnjom, a najmanji broj frekvencija su dali studenti koji se u potpunosti ne slažu sa datom tvrdnjom i koji smatraju da zadaci za individualni rad studenata nisu uvijek ravnomjerno raspoređeni u toku semestra.

Kada smo odredili frekvencije za svaku pojedinačnu tvrdnju postavljenu u anketi i kada smo sumirali podatke studenata sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju, u narednom koraku ćemo napraviti razliku između dobivenih odgovora sa ta dva odsjeka, koristeći Hi – kvadrat test.

1.1.1. Razlika u percepciji praćenja obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju

Razliku u percepciji praćenja obrazovnih postignuća između studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju smo predstavili H_i - kvadrat testom i utvrdili da li postoje statističke razlike između ispitanih skupina. Kada provodimo H_i – kvadrat test trebamo prvenstveno postaviti hipotezu, odnosno nultu hipotezu - N_0 u kojoj nema statistički značajne razlike među skupinama. Ukoliko se odbaci nulta hipoteza, prihvata se alternativna hipoteza – H_1 u kojoj postoji statistički značajna razlika među skupinama. Rezultate H_i – kvadrat testa smo prikazali u nastavku rada, pojedinačno za svaku tvrdnju.

1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	8	27	25	60
Historija	9	29	22	60
UKUPNO	17	56	47	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$17 \times 60 / 120 = 8.5$	$56 \times 60 / 120 = 28$	$47 \times 60 / 120 = 23.5$	60
Historija	$17 \times 60 / 120 = 8.5$	$56 \times 60 / 120 = 28$	$47 \times 60 / 120 = 23.5$	60
UKUPNO	17	56	47	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	8	8.5	- 0.5	0.25	0.029
	27	28	-1	1	0.035
	25	23.5	1.5	2.25	0.095
Historija	9	8	0.5	0.25	0.029
	29	28	1	1	0.035
	22	23.5	-1.5	2.25	0.095
					$\chi^2 = \sum 0.32$

Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 5.991. Kako je izračunata vrijednost od 0.32 manja od 5.991, prihvatamo nultu hipotezu, $P > 0.05$ i zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika da se praćenje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta.

2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	0	15	45	60
Historija	5	30	25	60
UKUPNO	5	45	70	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$5 \times 60 / 120 = 2.5$	$45 \times 60 / 120 = 22.5$	$70 \times 60 / 120 = 35$	60
Historija	$5 \times 60 / 120 = 2.5$	$45 \times 60 / 120 = 22.5$	$70 \times 60 / 120 = 35$	60
UKUPNO	5	45	70	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	0	2.5	-2.5	6.25	2.5
	15	22.5	-7.5	56.25	2.5
	45	35	10	100	2.85
Historija	5	2.5	2.5	6.25	2.5
	30	22.5	7.5	56.25	2.5
	25	35	-10	100	2.85
					$\chi^2 = \sum 15.71$

Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 5.991. Kako je izračunata vrijednost od 15.71 veća od 5.991, prihvatamo alternativnu hipotezu H_1 , prema tome je $P < 0.05$. Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u percepciji mišljenja studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju o upoznavanju profesora sa planom njihovog rada.

3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	6	26	28	60
Historija	11	29	20	60
UKUPNO	17	55	48	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$17 \times 60 / 120 = 8.5$	$55 \times 60 / 120 = 27.5$	$48 \times 60 / 120 = 24$	60
Historija	$17 \times 60 / 120 = 8.5$	$55 \times 60 / 120 = 27.5$	$48 \times 60 / 120 = 24$	60
UKUPNO	17	55	48	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	6	8.5	- 2.5	6.25	0.73
	26	27.5	-1.5	2.25	0.08
	28	24	4	16	0.66
Historija	11	8.5	2.5	6.25	0.73
	29	27.5	1.5	2.25	0.08
	20	24	-4	16	0.66
					$\chi^2 = \sum 2.94$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (3-1) = 2$. Iz tablice H_i - kvadrat možemo očitati da je granična vrijednost H_i - kvadrat uz 2 stepena slobode na razini značajnosti od 5% 5.991. Budući da je izračunati H_i - kvadrat manji od granične vrijednosti, prihvatit ćemo hipotezu, tj. zaključit ćemo da ne postoji statistički značajna razlika između dobivenih rezultata, odnosno da se nastava realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati na Odsjeku za pedagogiju i historiju, te da je $P > 0.05$.

4. Aktivnost studenata prate se kontinuirano tokom semestra

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	7	29	19	60
Historija	5	9	29	17	60
UKUPNO	10	16	58	36	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$10 \times 60 / 120 = 5$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$58 \times 60 / 120 = 29$	$36 \times 60 / 120 = 18$	60
Historija	$10 \times 60 / 120 = 5$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$58 \times 60 / 120 = 29$	$36 \times 60 / 120 = 18$	60
UKUPNO	10	16	58	36	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	5	0	0	0
	7	8	-1	1	0.125
	29	29	0	0	0
	19	18	1	1	0.05
Historija	5	5	0	0	0
	9	8	1	1	0.125
	29	29	0	0	0
	17	18	-1	1	0.05
					$\chi^2 = \sum 0.35$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Iz tablice hi - kvadrat možemo očitati da je granična vrijednost Hi - kvadrat uz 3 stepena slobode na razini značajnosti od 5% 7.815. Budući da je izračunati Hi - kvadrat manji od granične vrijednosti, prihvatit ćemo hipotezu, $P > 0.05$, tj. zaključit ćemo da ne postoji statistički značajna razlika između dobivenih rezultata, jer se aktivnosti studenata prate kontinuirano tokom semestra.

5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši usmena provjera znanja

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	10	12	15	11	12	60
Historija	5	6	7	17	25	60
UKUPNO	15	18	22	28	37	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$15 \times 60 / 120 = 7.5$	$18 \times 60 / 120 = 9$	$22 \times 60 / 120 = 11$	$28 \times 60 / 120 = 14$	$37 \times 60 / 120 = 8.5$	60
Historija	$15 \times 60 / 120 = 7.5$	$18 \times 60 / 120 = 9$	$22 \times 60 / 120 = 11$	$28 \times 60 / 120 = 14$	$37 \times 60 / 120 = 8.5$	60
UKUPNO	15	18	22	28	37	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	10	7.5	2.5	6.25	0.83
	12	9	3	9	1
	15	11	4	16	1.45
	11	14	-3	9	0.64
Historija	12	18.5	-6.5	42.25	2.28
	5	7.5	-2.5	6.25	0.83
	6	9	-3	9	1
	7	11	-4	16	1.45
	17	14	3	9	0.64
	25	18.5	6.5	42.25	2.28
					$\chi^2 = \sum 12.40$

Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 4 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 9.448. Kako je izračunata vrijednost od 12.40 veća od 9.448, odbacujemo nul hipotezu i prihvatamo alternativnu hipotezu H_1 . Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u usmenoj provjeri znanja studenata sa oba odsjeka, prema tome je $P < 0.05$.

6. U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši pismena provjera znanja

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	15	45	60
Historija	13	47	60
UKUPNO	28	92	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$28 \times 60 / 120 = 14$	$92 \times 60 / 120 = 46$	60
Historija	$28 \times 60 / 120 = 14$	$92 \times 60 / 120 = 46$	60
UKUPNO	28	92	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	15	14	1	1	0.07
	45	46	-1	1	0.02
Historija	13	14	-1	1	0.07
	47	46	1	1	0.02
					$\chi^2 = \sum 0.18$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (2-1) = 1$. Želimo li testirati značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 1 stepen slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 3.843. Kako je izračunata vrijednost od 0.18 manja od 3.843, prihvatamo nultu hipotezu, $P > 0.05$ i zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika između ispitanih skupina, te da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća vrši pismena provjera znanja studenata.

7. Svi oblici provjere znanja studenta su javni

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	8	18	34	60
Historija	6	13	41	60
UKUPNO	14	31	75	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$14 \times 60 / 120 = 7$	$31 \times 60 / 120 = 15.5$	$75 \times 60 / 120 = 37.5$	60
Historija	$14 \times 60 / 120 = 7$	$31 \times 60 / 120 = 15.5$	$75 \times 60 / 120 = 37.5$	60
UKUPNO	14	31	75	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	8	7	1	1	0.14
	18	15.5	2.5	6.25	0.40
	34	37.5	-3.5	12.25	0.32
Historija	6	7	-1	1	0.14
	13	15.5	-2.5	6.25	0.40
	41	37.5	3.5	12.25	0.32
					$\chi^2 = \sum 1.72$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (3-1) = 2$. Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost χ^2 - kvadrat uz 2 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 5.991. Kako je izračunata vrijednost od 1.72 manja od 5.991, prihvatamo nultu hipotezu, $P > 0.05$ i zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika između ispitanih skupina i dobivenih odgovora, te da su svi oblici provjere znanja studenta javni.

8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	5	22	28	60
Historija	7	28	19	6	60
UKUPNO	12	33	41	34	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$12 \times 60 / 120 = 6$	$33 \times 60 / 120 = 16.5$	$41 \times 60 / 120 = 20.5$	$34 \times 60 / 120 = 17$	60
Historija	$12 \times 60 / 120 = 6$	$33 \times 60 / 120 = 16.5$	$41 \times 60 / 120 = 20.5$	$34 \times 60 / 120 = 17$	60
UKUPNO	12	33	41	34	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	6	-1	1	0.16
	5	16.5	-11.5	132.25	8.01
	22	20.5	1.5	2.25	0.10
	28	17	11	121	7.11
Historija	7	6	1	1	0.16
	28	16.5	11.5	132.25	8.01
	19	20.5	-1.5	2.25	0.10
	6	17	-11	121	7.11
					$\chi^2 = \sum 30.76$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Želimo li testirati značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 3 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 7.815. Kako je izračunata vrijednost od 30.76 veća od 7.815 odbacujemo nultu hipotezu i prihvatamo alternativnu hipotezu H_1 . Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika da se zadaci objektivnog tipa („test“) koriste kao oblici provjere znanja studenata, prema tome je $P < 0.05$.

9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	11	9	25	15	60
Historija	2	15	18	25	60
UKUPNO	13	24	43	40	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$13 \times 60 / 120 = 6.5$	$24 \times 60 / 120 = 12$	$43 \times 60 / 120 = 21.5$	$40 \times 60 / 120 = 20$	60
Historija	$13 \times 60 / 120 = 6.5$	$24 \times 60 / 120 = 12$	$43 \times 60 / 120 = 21.5$	$40 \times 60 / 120 = 20$	60
UKUPNO	13	24	43	40	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	11	6.5	4.5	20.25	3.12
	9	12	-3	9	0.75
	25	21.5	3.5	12.25	0.57
	15	20	-5	25	1.25
Historija	2	6.5	4.5	20.25	3.12
	15	12	-3	9	0.75
	18	21.5	3.5	12.25	0.57
	25	20	-5	25	1.25
					$\chi^2 = \sum 11.37$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost hi-kvadrat uz 3 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 7.815. Kako je izračunata vrijednost Hi – kvadrata od 11.37 veća od 7.815 ($P < 0.05$), odbacujemo nultu hipotezu i zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u primjeni seminarskog rada kao oblika praćenja obrazovnih postignuća studenata.

10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	7	9	18	21	60
Historija	2	11	15	24	8	60
UKUPNO	7	18	24	42	29	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$7 \times 60 / 120 = 3.5$	$18 \times 60 / 120 = 9$	$24 \times 60 / 120 = 12$	$42 \times 60 / 120 = 21$	$29 \times 60 / 120 = 14.5$	60
Historija	$7 \times 60 / 120 = 3.5$	$18 \times 60 / 120 = 9$	$24 \times 60 / 120 = 12$	$42 \times 60 / 120 = 21$	$29 \times 60 / 120 = 14.5$	60
UKUPNO	7	18	24	42	29	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	3.5	1.5	2.25	0.64
	7	9	-2	4	0.44
	9	12	-3	9	0.75
	18	21	-3	9	0.42
	21	14.5	6.5	42.25	2.91
Historija	2	3.5	-1.5	2.25	0.64
	11	9	2	4	0.44
	15	12	3	9	0.75
	24	21	3	9	0.42
	8	14.5	-6.5	42.25	2.91
					$\chi^2 = \sum 10.32$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (5-1) = 4$. Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 4 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 9.448. Kako je izračunata vrijednost od 10.32 veća od 9.448, ($P < 0.05$), prema tome odbacujemo nultu hipotezu i prihvatamo alternativnu hipotezu. Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u primjeni zadataka koji su predviđeni za individualni rad studenta u toku semestra.

Na osnovu dobivenih rezultata istraživanja, zaključujemo da ne postoje statistički značajne razlike između ispitanih skupina i odgovora na pitanja o tome da se praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta, da predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada, da se nastava realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati, da se aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra, da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća vrši pismena provjera znanja, te da su svi oblici provjere znanja studenta su javni. Statistički značajna razlika i rezultati dobiveni između studenata sa dva odsjeka postoje u određenim pitanjima koja se odnose na to da se u procesu praćenja obrazovnih postignuća vrši usmena provjera znanja, da se kao oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“), da se seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća, te da zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra.

Kada smo odredili frekvencije za studente sa Odsjeka za Pedagogiju i Odsjeka za Historiju, te na osnovu dobivenih frekvencija izračunali razliku između rezultata, koristeći Hi – kvadrat test, u nastavku rada ćemo isti postupak primjeniti sa profesorima sa ta dva odsjeka.

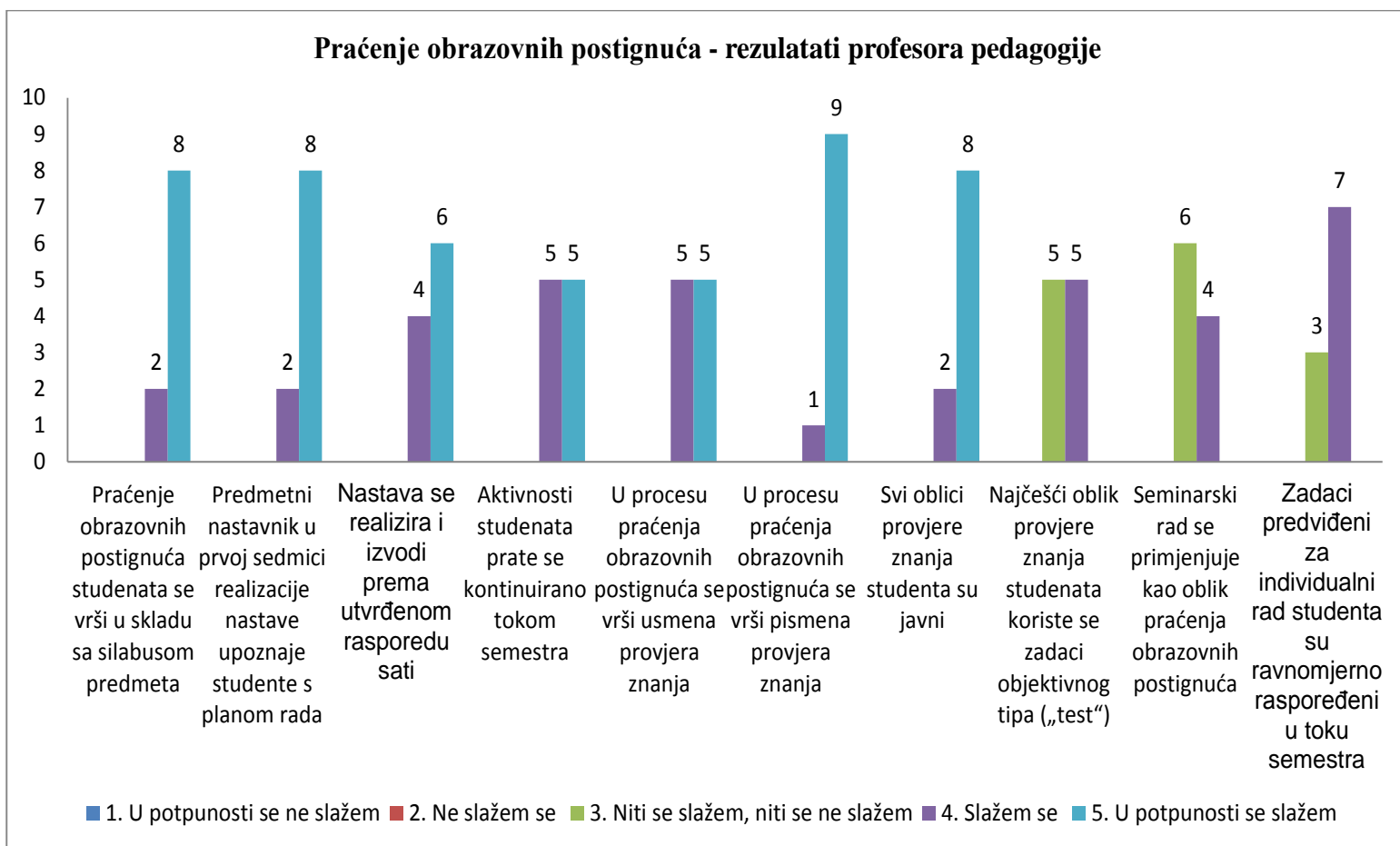
1.2. Percepcija nastavnika o praćenju obrazovnih postignuća studenata

Kada smo sumirali rezultate ankete studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju, odredili smo frekvencije za svaku pojedinačnu tvrdnju, te na kraju izračunali razliku između dobivenih odgovora studenata sa oba odsjeka koristeći Hi – kvadrat test. Sve navedene procese ćemo primjeniti i sa profesorima sa odsjeka za pedagogiju i historiju, te ispitati njihove stavove o tome.

Prvo ćemo početi sa određivanjem frekvencija za svako pojedinačno pitanje sa profesorima sa Odsjeka za pedagogiju. Frekvencije su prikazane u sljedećoj tabeli i grafikonu o kojima ćemo više govoriti u nastavku rad.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	4
	5. U potpunosti se slažem	6
UKUPNO		10
4. Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	5
	5. U potpunosti se slažem	5
UKUPNO		10
5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	5
	5. U potpunosti se slažem	5
UKUPNO		10
6. Praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
7. Svi oblici provjere znanja studenata su javni	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	5
	4. Slažem se	5
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10
9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	4
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10
10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	3
	4. Slažem se	7
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10

Grafički prikaz profesora sa pedagogije o praćenju obrazovnih postignuća.

Za prvu tvrdnju „Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta“ su određene frekvencije u kojima stepen 4. slažem se ima frekvenciju 2, dok stepen 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 8. Naredna tvrdnja „Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada“ u kojoj su samo izraženi stepen 4. slažem se koji ima frekvenciju 2 i stepen 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju dobivenih podataka 8. Stavovi profesora potvrđuju tvrdnje da oni u skladu sa silabusom predmeta prate obrazovna postignuća studenata, te da u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaju studente sa planom rada tokom semestra.

Takođe, određivanjem frekvencija za tvrdnju da se nastava realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati pokazuje da broj 4. slažem se ima frekvenciju 4 i broj 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 6. Postavljenim narednim pitanjem da se aktivnosti studenata prate kontinuirano tokom semestra frekvencija profesora su raspodijeljene na način da stepen broja 4. slažem se ima frekvenciju pojavljivanja 5, te stepen broja 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju pojavljivanja 5 puta.

„U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja“, gdje se na datu tvrdnju odgovori podrazumijevali brojeve na skali od 1 do 5, gdje je broj stepena 4 određen frekvencijom 5, a broj 5 je određen takođe frekvencijom 5. Frekvencije pokazuju da u praksi profesori primjenjuju usmene provjere znanja studenata u toku akademske godine. Takođe, u procesu praćenja obrazovnih postignuća ispitali smo i to da li se pored usmene provjere znanja, koristi i pismena provjera postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi. Na što su rezultati profesora prikazani frekvencijama, u kojima broj stepena 4. slažem se ima frekvenciju 1, dok broj stepena 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju pojavljivanja tog broja 9 puta. Stavovi profesora se podudaraju u davanju odgovora, te svi smatraju i u praksi koriste pismenu provjeru postignuća studenata.

U tvrdnji „Svi oblici provjere znanja studenata su javni“ frekvencija stepena broja 4 - slažem se je 2, a frekvencija stepena broja 5 - u potpunosti se slažem je 8. Frekvencije potvrđuju pitanje da profesori smatraju da su svi oblici provjere znanja studenata javni, te da nema negativnih odgovora i neslaganja sa postavljenom tvrdnjom. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetnoj nastavi smo željeli ispitati i to da li profesori kao oblik provjere znanja studenata koriste zadatke objektivnog tipa tj. „test“. Odgovori profesora na to pitanje su određeni frekvencijom za date brojeve: broj 3 frekvencija 5, te za broj 4 frekvencija 5. Dati odgovori su različiti, te neki od profesora ne koriste zadatke objektivnog tipa kao oblike provjere znanja studenata, dok ostali broj profesora izražava stav o tome da u procesu praćenja postignuća koristi zadatke objektivnog tipa kao oblik provjere znanja studenata, i to vjerovatno na određenim predmetima koje predaju u toku semestra.

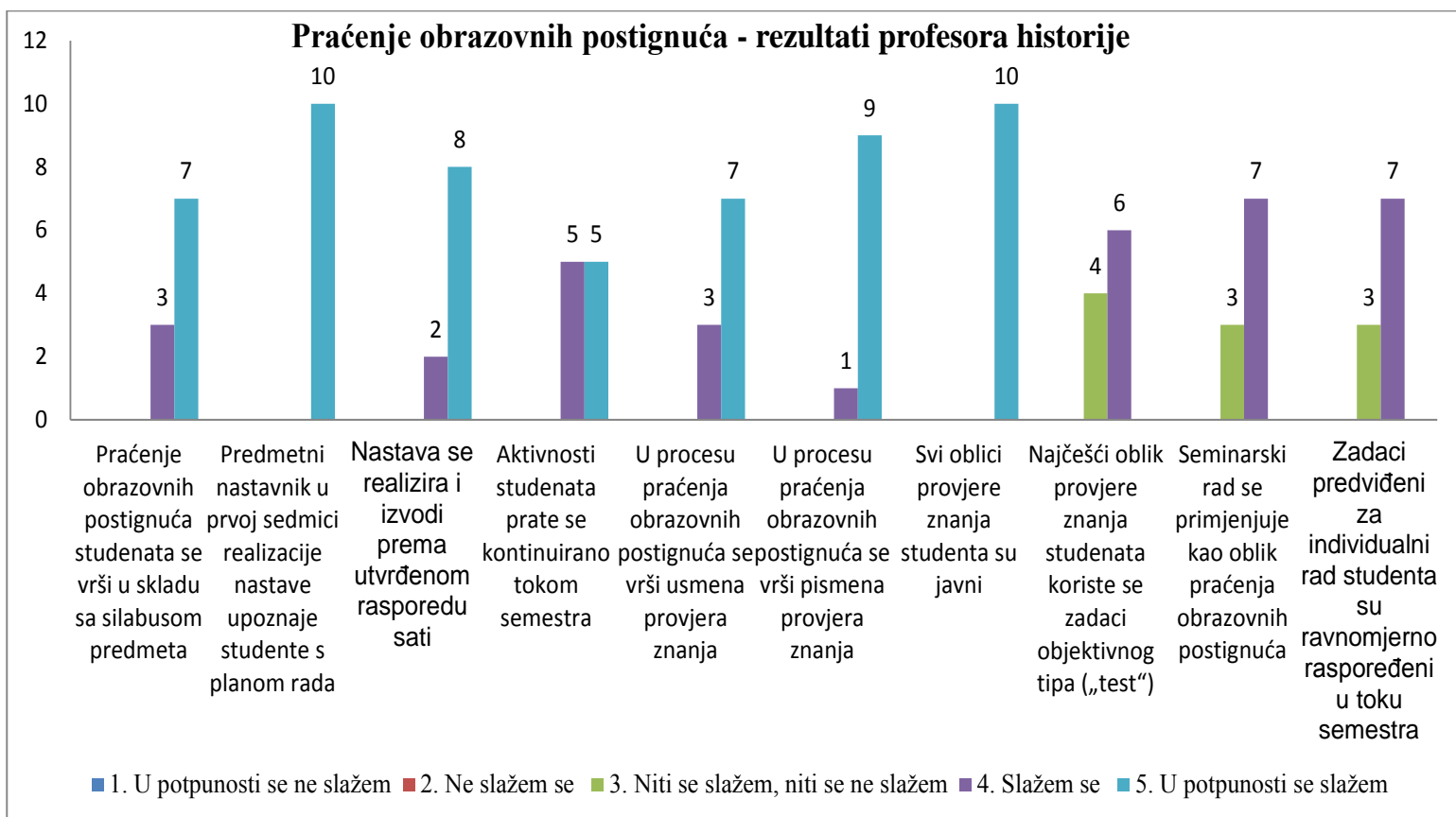
Tvrđnjom da se „Seminarski rad primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća studenata“ smo odredili takođe frekvencije pojavljivanja odgovora profesora i dobili sljedeće podatke o tome da je 3. niti se slažem, niti se ne slažem 6, frekvencija broja 4. slažem se 4. Kao što vidimo, za primjenjivanje seminarskog rada kao oblika praćenja postignuća, neki od profesora u predmetu koji predaju ili zadacima koje daju studentima koriste, a neki ne koriste seminarski rad kao oblik praćenja i provjere znanja studenata u univerzitetškoj nastavi.

Posljednom tvrđnjom „Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra“ dobivene su frekvencije za broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem je određena frekvencija pojavljivanja 3, za stepen broja 4. slažem se je 7. Iz dobivenih frekvencija, profesori sa Odsjeka za pedagogiju smatraju da zadaci za individualni rad studenata nisu u potpunosti ravnomjerno raspoređeni tokom semestra, te da preostali ispitanici smatraju da predviđeni zadaci za individualni rad studenata jesu ravnomjerno raspoređeni tokom semestra.

Kada smo odredili pojavu frekvencija za svaku pojedinačnu tvrđnju za profesore sa Odsjeka za pedagogiju, u nastavku ćemo odrediti i frekvencije datih odgovora za profesore sa Odsjeka za historiju. Grafikon sa frekvencijama je prikazan u nastavku rada.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	
	5. U potpunosti se slažem	10
UKUPNO		10
3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
4. Aktivnost studenata prate kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	5
	5. U potpunosti se slažem	5
UKUPNO		10
5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
6. Praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši pismena provjera znanja	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
7. Svi oblici provjere znanja studenata su javni	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	
	5. U potpunosti se slažem	10
UKUPNO		10
8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4
	4. Slažem se	6
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10
9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	3
	4. Slažem se	7
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10
10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	3
	4. Slažem se	7
	5. U potpunosti se slažem	
UKUPNO		10

Praćenje obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za historiju smo predstavili i kroz grafikon.

Iz postavljenog grafikona dolazimo do zaključka da su na tvrdnju „Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta“, profesori dali odgovore na broj 4. slažem se i na broj 5. u potpunosti se slažem, gdje broj 4 ima frekvenciju pojavljivanja podataka 3 puta, a broj 5 frekvenciju pojavljivanja podataka 7 puta. Što predstavlja podatak da se svi profesori slažu sa postavljenom tvrdnjom da u skladu sa silabusom predmeta prate cjelokupni rad studenata tokom semestra. Drugom postavljenom tvrdnjom „Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada“ gdje je za dati odgovor određena frekvencija pojavljivanja broja 5. u potpunosti se slažem, a to je 10 puta. Stoga svih 10 profesora u potpunosti slaže sa tvrdnjom, te smatra da studente u prvoj sedmici nastave upoznaju sa planom rada i zadacima koji se od njih očekuju u toku jednog semestra. Takođe tvrdnjom da se „Nastava realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati“, gdje je za skalu broja 4. slažem se frekvencija pojavljivanja za određena brojem 2, dok je za stepen broja 5. u potpunosti se slažem određena brojem 8. Dobijenim frekvencijama dolazimo do podataka da profesori nastavu izvode i provode

prema naprijed utvrđenom rasporedu sati. Narednim pitanjem na koje su profesori trebali da izraze svoje stavove se odnosi na to da se aktivnosti studenata prate kontinuirano tokom semestra, na što smo dobili frekvencije pojavljivanja 5, odnosno broj 4. slažem se ima frekvenciju 5 i broj 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 5. Navedenim frekvencijama odgovori profesora su podjednako raspodijeljeni, te bez obzira na dobivene podatke, oni aktivnosti studenata kontinuirano prate tokom semestra, te poslije na osnovu tih saznanja vrednuju cjelokupni rad studenata. Tvrdnjom „U procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata se vrši usmena provjera znanja“, u kojem su date frekvencije za broj 4. slažem se i iznosi 3 i za broj 5. u potpunosti se slažem iznosi 7. Odgovori profesora su raspodijeljeni na način da se u praksi obavlja usmena provjera znanja studenata u zavisnosti od predmeta za koji je ona neophodna.

Shodno tome, u praksi se obavlja i pismena provjera znanja i postignuća studenata, pa sljedeća tvrdnja govori o tome: „U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši pismena provjera znanja“. S tim je za stepen broja 4. slažem se određena frekvencija pojavljivanja 1 put, dok je za stepen broja 5. u potpunosti se slažem određena frekvencija pojavljivanja iste 9 puta. Svi profesori u praksi koriste pismenu provjeru znanja studenata, te je pismenim putem lakše ispitati veću skupinu studenata i procijeniti znanje. Takođe, za tvrdnju da su svi oblici provjere znanja studenata javni, svih deset ispitanih profesora je dalo odgovor na broj 5. u potpunosti se slažem, što predstavlja frekvenciju pojavljivanja tog podatka 10 puta i što potvrđuje postavljenu tvrdnju da profesori sve zadatke, ispite, oblike provjere znanja obavljaju javno i da ne postoje oni oblici provjere znanja koji nisu javni.

„Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“), je naredna ispitana tvrdnja, u kojoj broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju 4, te broj 4. slažem se ima frekvenciju 6. Navedenim frekvencijama dolazimo do saznanja da se neki profesori niti slažu, niti ne slažu sa tvrdnjom da kao oblik provjere znanja koriste samo zadatke objektivnog tipa, dok se ostali broj profesora slaže sa tim da u praktičnom izvođenju nastave koriste zadatke objektivnog tipa. Odgovori su raspodijeljeni, a sljedeća tvrdnja je povezana sa još jednim oblikom provjere znanja, a to je seminarski rad, pa ćemo uporediti i tu tvrdnju sa prethodnom, a glasi: „Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća“. Određene su frekvencije za stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem a to je 3, za stepen broja 4. slažem se je 7. S tim zaključujemo, da se seminarski rad primjenjuje kao oblik provjere znanja studenata

u univerzitetskoj nastavi na Odsjeku za historiju. Posljednom tvrdnjom smo ispitali da li su zadaci za individualni rad studenata ravnomjerno raspoređeni u toku semestra, gdje broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju 3, broj 4. slažem se ima frekvenciju 7. Smatramo da se profesori niti slažu, niti ne slažu, odnosno da su neodlučni u tome da su zadaci za individualni rad studenat ravnomjerno raspoređeni tokom semestra, dok se ostali dio profesora slaže sa tom tvrdnjom.

Kada smo dobili sve podatke za proces praćenja obrazovnih postignuća profesora i odredili frekvencije kako za profesore sa Odsjeka za pedagogiju tako i za profesore sa Odsjeka za historiju, u nastavku rada ćemo prikazati razliku u percepciji praćenja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju.

1.2.1. Razlika u percepciji praćenja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju

Razliku u percepciji praćenja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju smo prikazali u nastavku rada. Kroz tabelarni prikaz za svaku pojedinačnu tvrdnju smo odredili stepen slaganja ili ne slaganja sa datom tvrdnjom.

1. Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	2	3	5
5. U potpunosti se slažem	8	7	15

Na osnovu dobivenih rezultata, zaključujemo da nema razlike između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da se praćenje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta.

2. Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	2	0	2
5. U potpunosti se slažem	8	10	18
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo da na osnovu dobivenih podataka iz tabele postoji visok nivo slaganja dobivenih odgovora u percepciji praćenja obrazovnih postignuća od strane profesora, što ukazuje na činjenicu da ne postoji statistički značajna razlika između skupina, kao i da predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada.

3. Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	4	2	6
5. U potpunosti se slažem	6	8	14
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo da nema razlike između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su jednaki, tako da predmetni profesori sa oba odsjeka nastavu realiziraju i izvode prema utvrđenom rasporedu sati.

4. Aktivnost studenata prate se kontinuirano tokom semestra

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	5	5	10
5. U potpunosti se slažem	5	5	10
UKUPNO	10	10	20

Aktivnosti studenata se prate kontinuirano tokom semestra i svaki od profesora sa oba odsjeka izražava visok stepen slaganja sa datom tvrdnjom u kojoj nema odstupanja od iste, što prikazuju podaci iz tabele. Stepem slaganja je označen sa brojem 4. slažem se i brojem 5. u potpunosti se slažem, te zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u kontinuiranom praćenju aktivnosti studenata tokom semestra.

5. U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši usmena provjera znanja

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	5	3	8
5. U potpunosti se slažem	5	7	12
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu dobivenih podataka iz tabele zaključujemo da nema razlike između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su jednaki, te se u procesu praćenja obrazovnih postignuća vrši usmena provjera znanja.

6. U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši pismena provjera znanja

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	1	1	2
5. U potpunosti se slažem	9	9	18
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo iz tabele da nema razlike između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su jednaki, te se u procesu praćenja obrazovnih postignuća vrši i pismena provjera znanja studenata.

7. Svi oblici provjere znanja studenta su javni

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	2	0	2
5. U potpunosti se slažem	8	10	18
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu dobivenih rezultata iz tabele zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u tome da su svi oblici provjere znanja studenata javni, što potvrđuju i odgovori profesora, kao i stepen slaganja sa datom tvrdnjom, gdje je najveći stepen slaganja izražen brojem 4 i brojem 5.

8. Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	5	4	9
4. Slažem se	5	6	11
5. U potpunosti se slažem	0	0	0
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo da nema razlike u rezultatima između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se niti slažu, niti ne slažu i da se slažu sa datom tvrdnjom. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su jednaki, tako da u istoj mjeri kao oblik provjere znanja studenata koriste zadatke objektivnog tipa.

9. Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	6	3	9
4. Slažem se	4	7	11
5. U potpunosti se slažem	0	0	0
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu dobivenih rezultata, zaključujemo iz tabele da nema razlike u rezultatima između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se niti slažu, niti ne slažu i da se slažu sa datom tvrdnjom. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da u istoj mjeri primjenjuju seminarski rad kao oblik praćenja obrazovnih postignuća studenata.

10. Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra

Odsjek	Pedagogija (frekvencije)	Historija (frekvencije)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	3	3	6
4. Slažem se	7	7	14
5. U potpunosti se slažem	0	0	0
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo da nema razlike u rezultatima između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se niti slažu, niti ne slažu i da se slažu sa datom tvrdnjom, što je prikazano i tabelarno. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da profesori smatraju da su zadaci predviđeni za individualni rad studenta ravnomjerno raspoređeni u toku semestra.

Kao što možemo vidjeti svaki odgovori na date tvrdnje predstavljaju stepen slaganja ili ne slaganja sa istom. Kada govorimo o procesu praćenja obrazovnih postignuća studenata, profesori i jednog i drugog odsjeka imaju visok nivo slaganja sa datim tvrdnjama. Shodno tome možemo zaključiti da ne postoje statistički značajne razlike ili odstupanja u percepciji praćenja obrazovnih postignuća kada su u pitanju profesori sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju. Svi profesori u praksi primjenjuju iste elemente i oblike praćenja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi.

Kada smo završili sumiranje svih podataka za proces praćenja, iste postupke ćemo primjeniti i za proces ocjenjivanja, kojeg smo takođe primjenili kod studenata i profesora, o čemu ćemo govoriti u nastavku rada.

2. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata predstavlja prosuđivanje o znanju studenata u odnosu na unaprijed zadane kriterije. Svako ocjenjivanje i provjeravanje rada studenata je ujedno i davanje brojčane vrijednosti za dobivene rezultate provjere.

U radu je ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata provedeno kroz anketni upitnik u kojem su date tvrdnje koje se odnose na sami proces ocjenjivanja studenata u univerzitetnoj nastavi. Instrument istraživanja odnosno anketni upitnik se sastojao od skupa tvrdnji na koje su ispitanici odgovarali izražavajući svoje stavove, pri čemu je korištena Likertova skala sa pet stepena, a to su: u potpunosti se ne slažem, ne slažem se, niti se slažem, niti se ne slažem, slažem se i u potpunosti se slažem. Svaki od ispitanika sa oba odsjeka dali su odgovore na sve postavljene tvrdnje, koje smo u nastavku rada sumirali i dali konačni rezultat.

Prvi korak u sumiranju rezultata istraživanja jeste određivanje frekvencija za svaku datu tvrdnju koja se odnosi na proces ocjenjivanja. Određivanje frekvencija pojedinačno na svaku datu tvrdnju za proces ocjenjivanja smo počeli sa Odsjekom za pedagogiju, a to isto ćemo pojedinačno uraditi i sa odgovorima na tvrdnje koje su dali studenti sa Odsjeka za historiju. Kada završimo sa određivanjem frekvencija za studente, takođe ćemo odrediti i frekvencije za profesore.

Na kraju ćemo sumirati sve podatke zajedno, s tim da ćemo ispitati razlike u dobivenim odgovorima između studenata, između profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju koristeći Hi - hvadrat test.

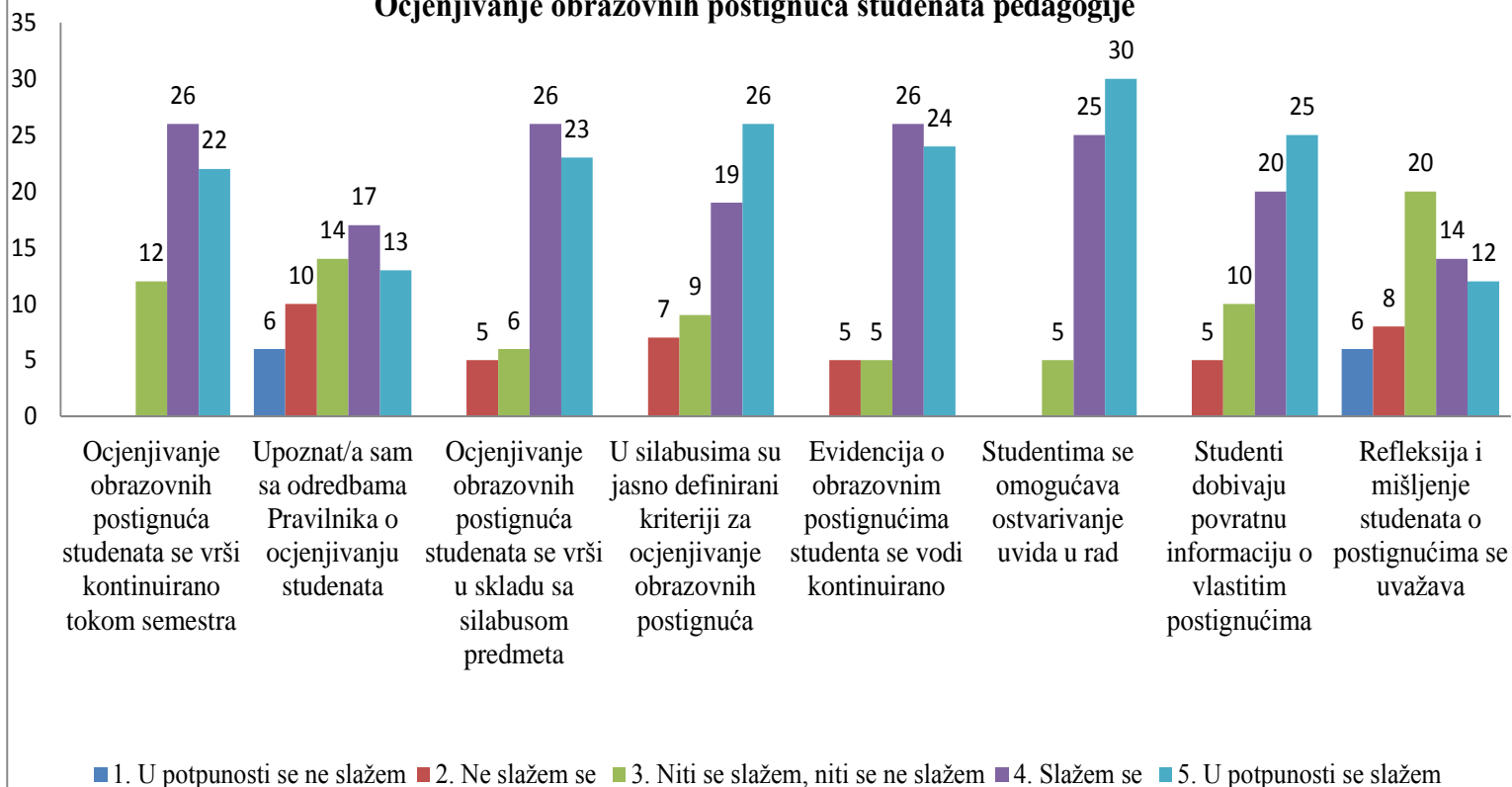
2.1. Percepcija studenata o ocjenjivanju obrazovnih postignuća

Kao što smo već naveli u prethodnom dijelu rada, odredit ćemo frekvencije za svaku pojedinačnu tvrdnju, a početak ćemo sa studentima sa Odsjeka za pedagogiju. Kroz anketni upitnik i date odgovore studenata, smo odredili frekvencije pojavljivanja istih, te ih predstavili tabelarno i kroz grafikon, kako bi uvidjeli koji je najveći a koji najmanji broj pojavljivanja određenih frekvencija. Kao što smo već naveli, u nastavku je prikazana tabela, a onda grafikon sa frekvencijama za studente sa Odsjeka za pedagogiju, kojeg ćemo detaljnije objasniti.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	12
	4. Slažem se	26
	5. U potpunosti se slažem	22
UKUPNO		60
2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata	1. U potpunosti se ne slažem	6
	2. Ne slažem se	10
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	14
	4. Slažem se	17
	5. U potpunosti se slažem	13
UKUPNO		60
3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	26
	5. U potpunosti se slažem	23
UKUPNO		60
4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	7
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	9
	4. Slažem se	19
	5. U potpunosti se slažem	26
UKUPNO		60
5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	5
	4. Slažem se	26
	5. U potpunosti se slažem	24
UKUPNO		60
6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	5
	4. Slažem se	25
	5. U potpunosti se slažem	30
UKUPNO		60
7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	10
	4. Slažem se	20
	5. U potpunosti se slažem	25
UKUPNO		60
8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava	1. U potpunosti se ne slažem	6
	2. Ne slažem se	8
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	20
	4. Slažem se	14
	5. U potpunosti se slažem	12
UKUPNO		60

Prikaz distribucije frekvencija studenata sa Odsjeka za pedagogiju za proces ocjenjivanja, ćemo predstaviti i objasniti grafikonom koji se nalazi u sljedećem nastavku.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata pedagogije

Tvrdnjom „Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra“, studenti su izrazili stav o tome, tako da broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem ima frekvenciju 12, dok je najviše frekvencija izraženo stepenom broja 4. slažem se i iznosi 26, te stepenom broja 5. u potpunosti se slažem i iznosi 22. Dobivenim frekvencijama dolazimo do saznanja da je najmanji broj frekvencije izražen neslaganjem studenata sa datom tvrdnjom, dok je najveći stepen frekvencija izražen velikim brojem i slaganjem studenata sa tvrdnjom da se tokom semestra kontinuirano vrši ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata.

Tvrdnjom „Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata“, dobili smo različite odgovore studenata. Brojem 1. u potpunosti se ne slažem određena je frekvencija pojavljivanja tog podatka 6 puta, brojem 2. ne slažem se je određena frekvencija 10, broju 3. niti se slažem, niti se ne slažem je određena frekvencija 14, broju 4. slažem se je 17, a broju 5. u potpunosti se slažem je određena frekvencija 13. Dobiveni podaci nam govore o tome da je određeni broj studenata nije upoznat sa Pravilnikom o ocjenjivanju, da neki od njih ne znaju u potpunosti odredbe Pravilnika, dok ima i onih koji su sigurni u svoje znanje, koji su čitali Pravilnik o ocjenjivanju studenata i znaju svoja prava i odgovornosti koje se obavljaju tokom tog procesa.

Takođe, narednom tvrdnjom smo željeli ispitati da li se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta? Rezultate koje smo tom tvrdnjom dobili su pojedinačno predstavljani za svaki stepen slaganja ili neslaganja, pa je stepen broja 2. ne slažem se određen frekvencijom 5, stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je određen frekvencijom broja 6, dok je stepen broja 4. slažem se određen frekvencijom 26, a stepen broja 5. u potpunosti se slažem frekvencijom 23. Shodno tome, najmanji broj frekvencija predstavlja stav studenata o tome da smatraju da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata ne vrši u skladu sa silabusom predmeta, dok je najveći stepen izražen u tome da se najveći broj studenata u potpunosti slaže i izražava stav o tome da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta.

Sljedećom tvrdnjom „U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća“, takođe smo odredili frekvencije za broj 2. ne slažem se iznosi 7, za broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem i iznosi 9, za broj 4. slažem se iznosi 19 i za broj 5. u potpunosti se slažem iznosi 26. Zaključujemo da je u ovoj tvrdnji izražen stav studenata, koji je predstavljen na način da se najmanje studenata njih sedam ne slaže sa tvrdnjom da su kriteriji za ocjenjivanje jasno definirani u silabusima, dok se najveći broj studenata njih dvadeset – šest u potpunosti slaže sa tvrdnjom i smatra da silabuse koje koriste u nastavnom procesu daju jasne kriterije za ocjenjivanje obrazovnih postignuća i da se zna od studenata koji nivo znanja se traži za određenu ocjenu.

Takođe, ispitali smo studente o tome da li se evidencija o obrazovnim postignućima studenata vodi kontinuirano? Na datu tvrdnju su dali odgovore, a mi smo odredili frekvencije za svaku pojedinačno. Prema tome, frekvencija broja 2. ne slažem se iznosi 5, frekvencija broja 3. niti se slažem niti se ne slažem iznosi 5, frekvencija broja 4. slažem se iznosi 26, a frekvencija broja 5 u potpunosti se slažem iznosi 24. Stoga, možemo uvidjeti da su odgovori studenata u velikom broju pozitivni, dok je veoma malo onih odgovora koji se smatraju negativnim, što ukazuje na činjenicu da opet najveći broj odgovora studenata potvrđuje stav o slaganju sa postavljenom tvrdnjom i smatra da se evidencija o obrazovnim postignućima vodi kontinuirano tokom semestra.

Narednom tvrdnjom „Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad“, gdje stepen broja 3 ima frekvenciju 5, stepen broja 4 ima frekvenciju 25, dok stepen broja 5 ima frekvenciju 30. Dobivenim rezultatima uviđamo da je mali broj studenata neodlučan ili niti se slaže, niti se ne slaže u izražavanju stava o datoj tvrdnji, dok velika većina studenata smatra da im se često i uvijek

omogućava ostvarivanje uvida u rad nakon ispita, kolokvija ili nekog drugog oblika provjere znanja, kako bi uvidjeli greške tokom rada i kako bi iste mogli ispraviti. Za tvrdnju da studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima smo dobili različite odgovore i postavljenje frekvencije pojavljivanja. Tako da je za broj 2. ne slažem se frekvencija 5, za broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem je određena frekvencija 10, za broj 4. slažem se je 20 i za broj 5. u potpunosti se slažem je 25. Na osnovu dobivenih podataka najveći broj frekvencija predstavlja pozitivne stavove o tome da studenti smatraju da dobivaju povratnu informaciju iz predmeta o postignućima koja su postigli, dok se neki od studenata ne slažu sa tim da su dobivaju povratnu informaciju o svom radu, te su neki i neodlučni u davanju odgovora. Vjerovatno su se susretali sa takvim situacijama u kojima ili nisu mogli dobiti povratnu informaciju ili jednostavno nisu bili zainteresirani da dođu do iste.

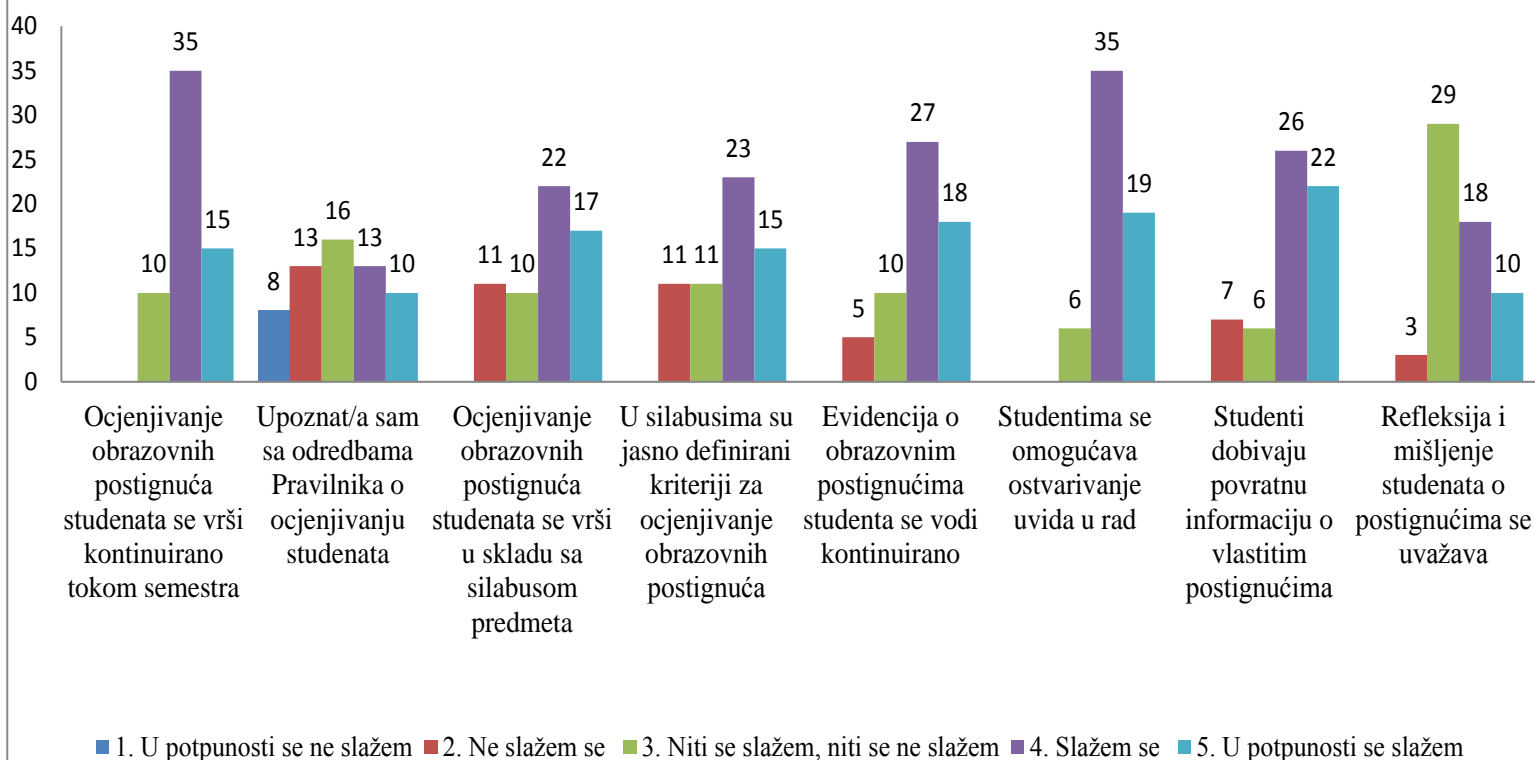
Posljednom tvrdnjom „ Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava“ određena je frekvencija broja 1. u potpunosti se ne slažem i iznosi 6, frekvencija broja 2. ne slažem se je 8, frekvencija broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 20, dok je frekvencija broja 4. slažem se 14, a broja 5. u potpunosti se slažem je 12. Ovom tvrdnjom smo dobili odgovore studenata o stavovima izraženim sa brojevima od 1 do 5, s tim da se najmanje studenata njih šest u potpunosti ne slaže da se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava, dok se njih dvadeset što predstavlja najveći izraženi stepen niti slaže, niti ne slaže sa postavljenom tvrdnjom. Postoje i oni studenti koji se slažu i koji se u potpunosti slažu da se refleksija i mišljenje o postignućima uvažava.

Kada smo odredili frekvencije za proces ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju, u nastavku rada ćemo odrediti i za proces ocjenjivanja studenata sa Odsjeka za historiju. Tabela i grafikon koji su prikazani u sljedećem dijelu predstavljaju sliku cjelokupnih tvrdnji i određenih frekvencija pomenutog procesa.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	10
	4. Slažem se	35
	5. U potpunosti se slažem	15
UKUPNO		60
2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata	1. U potpunosti se ne slažem	8
	2. Ne slažem se	13
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	16
	4. Slažem se	13
	5. U potpunosti se slažem	10
UKUPNO		60
3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	11
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	10
	4. Slažem se	22
	5. U potpunosti se slažem	17
UKUPNO		60
4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	11
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	11
	4. Slažem se	23
	5. U potpunosti se slažem	15
UKUPNO		60
5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	5
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	10
	4. Slažem se	27
	5. U potpunosti se slažem	18
UKUPNO		60
6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	35
	5. U potpunosti se slažem	19
UKUPNO		60
7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	7
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	6
	4. Slažem se	25
	5. U potpunosti se slažem	22
UKUPNO		60
8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava	1. U potpunosti se ne slažem	0
	2. Ne slažem se	3
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	29
	4. Slažem se	18
	5. U potpunosti se slažem	10
UKUPNO		60

Grafički prikaz ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata historije.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata historije

Tvrđnjom „Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra“, određene su frekvencije stepena broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem i iznosi 10, frekvencija broja 4. slažem se iznosi 35, dok frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem iznosi 15. Shodno dobivenim frekvencijama, studenti sa odsjeka za historiju se u velikom broju slažu da se tokom semestra kontinuirano vrši ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata i nema velikih odstupanja u davanju i određivanju negativnih odgovora za datu tvrdnju. Naredna tvrdnja koja je ispitana se odnosi na to da li su studenti upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata? Na što smo dobili frekvencije broja 1. u potpunosti se ne slažem, a to je 8, zatim frekvencije broja 2. ne slažem se, a to je 13, frekvencije broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 16, dok je frekvencija broja 4. slažem se 13, a frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem 10. Na osnovu dobivenih podataka postoje studenata koji uopšte ne poznaju Pravilnik o ocjenjivanju, neki

se slažu da su upoznati sa odredbama u njemu, dok ima i onih ne mogu jasno iskazati da ga poznaju ili ne, a ima i onih koji se slažu da su upoznati sa istim.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta je tvrdnja kojom smo odredili pojavljivanje frekvencija za broj 2. slažem se je 11, za broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 10, za broj 4. slažem se je 22 i za broj 5. u potpunosti se slažem je 17. Kao što možemo vidjeti, najmanji broj određenih frekvencija predstavlja stavove studenata koji se ne slažu, a najveći broj frekvencija njih dvadeset dva se slažu sa konstatacijom da profesori u nastavnom procesu i predmetu kojeg predaju ocjenjuju studente u skladu sa silabusom tog predmeta.

Takođe, u silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća, što smo u nastavku i ispitati. Frekvencije koje su određene tom tvrdnjom su za stepen broja 2. ne slažem se je 11, za stepen broja 3. niti se slažem, niti se ne slažem je 11, za stepen broja 4. slažem se je 23 i za stepen broja 5. u potpunosti se slažem je 15. Iz date tvrdnje zaključujemo da su odgovori studenata različiti, te da su izrazili svoj stav onako kako su smatrali da je najbolje, s tim da je opet najveći broj studenata dao pozitivan odgovor slaganja, dok se manji broj studenata nije složio sa ispitanom tvrdnjom o tome da su u silabusima jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi. Zatim, tvrdnjom "Evidencija o obrazovnim postignućima studenata se vodi kontinuirano" smo zabilježili frekvencije u kojoj je za broj 2 određena frekvencija 5, za broj 3 frekvencija pojavljivanja 10, za broj 4 je frekvencija 27, te za broj 5 frekvencija 18. Postavljene frekvencije, ukazuju na to da ima studenata koji se ne slažu, koji su neodlučni, koji se slažu i oni koji se u potpunosti slažu sa tim da se evidencija o obrazovnim postignućima studenata vodi kontinuirano, te se izdvaja najveći stepen odgovora koji daje potvrdnu informaciju o tome.

Narednom tvrdnjom smo željeli ispitati da li se studentima omogućava ostvarivanje uvida u rad? Na osnovu dobivenih podataka i određenih frekvencija za broj 3. niti se slažem, niti se ne slažem koja iznosi 6, za broj 4. slažem se iznosi 35, a za broj 5. u potpunosti se slažem iznosi 19. Shodno tome, studentima je prema najmanjem određenom stepenu frekvencija kvaliteta odgovora prosječna, a za najveći stepen dobivenih frekvencija je kvaliteta bolja od prosjeka, što možemo vidjeti u grafikonu. Studenti sa ovom tvrdnjom se često u praksi susreću i slažu sa činjenicom da im se omogućava ostvarivanje uvida u rad. Sljedeća tvrdnja "Studenti dobivaju povratnu

informaciju o vlastitim postignućima" je određena sa frekvencijom broja 2 i iznosi 7, sa frekvencijom broja 3 i iznosi 6, sa brojem 4 iznosi 25, te sa brojem 5 iznosi 22. S tim da možemo zaključiti da studenti rijetko, ponekad, često i uvijek dobivaju povratnu informaciju o svom radu, vjerovatno u zavisnosti od iskustva sa određenim predmetima i profesorima koji zastupaju iste. Zadnjom tvrdnjom smo ispitali i da li se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava? Predsatavljenim grafikonom smo dobili različite frekvencije za svaki stepen Likertove skale i došli do podataka da najveći broj studenata pokazuje učestalost da se ponekad njihovo mišljenje i refleksija o postignućima uvažava, ne uvijek kao što je drugi broj studenata to naveo. Svakako da se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava, ali u praksi su ti postupci i iskustva studenata različita.

Nakon što odredili frekvencije za svaku pojedinačnu tvrdnju za studente sa odsjeka za pedagogiju i historiju, u nastavku rada ćemo predstaviti razliku između odgovora jednog i drugog odsjeka koristeći H_i – kvadrat test. U nastavku rada ćemo detaljnije objasniti taj proces i prikazati dobivene rezultate.

2.1.1. Razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata sa Odsjeka za pedagogiju i historiju

H_i – kvadrat test je praktičan test koji se primjenjuje na velikom broju istraživačkih problema, te je jednostavan za računanje i provedbu. Razliku među rezultatima studenata sa pedagogije i historije smo predstavili sa H_i – kvadrat testom, koji nam prikazuje da li u tvrdnjama postoje ili ne postoje statističke razlike između ispitanih skupina. Na osnovu toga ćemo u nastavku rada prikazati dobivene rezultate H_i – kvadrat testa za svaku pojedinačnu tvrdnju.

1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	12	26	22	60
Historija	10	35	15	60
UKUPNO	22	61	37	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$22 \times 60 / 120 = 11$	$61 \times 60 / 120 = 30.5$	$37 \times 60 / 120 = 18.5$	60
Historija	$22 \times 60 / 120 = 11$	$61 \times 60 / 120 = 30.5$	$37 \times 60 / 120 = 18.5$	60
UKUPNO	22	61	37	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	12	11	1	1	0.09
	26	30.5	-4.5	20.25	0.66
	22	18.5	3.5	12.25	0.66
Historija	10	11	1	1	0.09
	35	30.5	-4.5	20.25	0.66
	15	18.5	3.5	12.25	0.66
					$\chi^2 = \sum 2.28$

Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 5.991. Kako je izračunata vrijednost od 2.28 manja od 5.991, prihvatamo nultu hipotezu, prema tome je $P > 0.05$. Zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata, te da se ocjenjivanje vrši kontinuirano tokom semestra.

2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	6	10	14	17	13	60
Historija	8	13	16	13	10	60
UKUPNO	14	23	30	30	23	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$14 \times 60 / 120 = 7$	$23 \times 60 / 120 = 11.5$	$30 \times 60 / 120 = 15$	$30 \times 60 / 120 = 15$	$23 \times 60 / 120 = 11.5$	60
Historija	$14 \times 60 / 120 = 7$	$23 \times 60 / 120 = 11.5$	$30 \times 60 / 120 = 15$	$30 \times 60 / 120 = 15$	$23 \times 60 / 120 = 11.5$	60
UKUPNO	14	23	30	42	23	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	6	7	-1	1	0.14
	10	11.5	-1.5	2.25	0.19
	14	15	-1	1	0.06
	17	15	2	4	0.26
	13	11.5	1.5	2.25	0.19
Historija	8	7	1	1	0.14
	13	11.5	1.5	2.25	0.19
	16	15	1	1	0.06
	13	15	-2	4	0.26
	10	11.5	-1.5	2.25	0.19
					$\chi^2 = \sum 1.68$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (5-1) = 4$. Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 4 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 9.448. Kako je izračunata vrijednost od 1.68 manja od 9.448, ($P > 0.05$), prema tome prihvatamo nultu hipotezu i zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika, te da su studenti upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju.

3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	6	26	23	60
Historija	11	10	22	17	60
UKUPNO	16	16	48	40	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$16 \times 60 / 120 = 8$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$48 \times 60 / 120 = 24$	$40 \times 60 / 120 = 20$	60
Historija	$16 \times 60 / 120 = 8$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$48 \times 60 / 120 = 24$	$40 \times 60 / 120 = 20$	60
UKUPNO	16	16	48	40	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	8	-3	9	1.125
	6	8	-2	4	0.5
	26	24	2	4	0.16
	23	20	3	9	0.45
Historija	11	8	3	9	1.125
	10	8	2	4	0.5
	22	24	-2	4	0.16
	17	20	-3	9	0.45
					$\chi^2 = \sum 4.47$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Iz tablice Hi - kvadrat možemo očitati da granična vrijednost Hi - kvadrat uz 3 stepena slobode na razini značajnosti od 5% iznosi 7.815. Budući da je izračunati Hi - kvadrat manji od granične vrijednosti, zaključit ćemo da ne postoji statistički značajna razlika u ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata u skladu sa silabusom predmeta, te da je $P > 0.05$.

4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	7	9	19	26	60
Historija	11	11	23	15	60
UKUPNO	18	20	42	41	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$18 \times 60 / 120 = 9$	$20 \times 60 / 120 = 10$	$42 \times 60 / 120 = 21$	$41 \times 60 / 120 = 20.5$	60
Historija	$18 \times 60 / 120 = 9$	$20 \times 60 / 120 = 10$	$42 \times 60 / 120 = 21$	$41 \times 60 / 120 = 20.5$	60
UKUPNO	18	20	42	41	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	7	9	-2	4	0.44
	9	10	-1	1	0.1
	19	21	-2	4	0.19
	26	20.5	5.5	30.25	1.47
Historija	11	9	2	4	0.44
	11	10	1	1	0.1
	23	21	2	4	0.19
	15	20.5	-5.5	30.25	1.47
					$\chi^2 = \sum 4.40$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Iz tablice hi-kvadrat možemo očitati da granična vrijednost Hi - kvadrat uz 3 stepena slobode na razini značajnosti od 5% iznosi 7.815. Budući da je izračunati Hi - kvadrat manji od granične vrijednosti, te je $P > 0.05$. Zaključit ćemo da ne postoji statistički značajna razlika jer su u silabusima jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća.

5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	5	26	24	60
Historija	5	10	27	18	60
UKUPNO	10	15	53	42	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$10 \times 60 / 120 = 5$	$15 \times 60 / 120 = 7.5$	$53 \times 60 / 120 = 26.5$	$42 \times 60 / 120 = 21$	60
Historija	$10 \times 60 / 120 = 5$	$15 \times 60 / 120 = 7.5$	$53 \times 60 / 120 = 26.5$	$42 \times 60 / 120 = 21$	60
UKUPNO	10	15	53	42	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	5	0	0	0
	5	7.5	-2.5	6.25	0.83
	26	26.5	-0.5	0.25	0.009
	24	21	3	9	0.42
Historija	5	5	0	0	0
	10	7.5	2.5	6.25	0.83
	21	26.5	0.5	0.25	0.009
	18	21	-3	9	0.42
					$\chi^2 = \sum 2.58$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Testiranjem značajnost na razini 5%, očitat ćemo u tablici graničnu vrijednost H_i - kvadrat uz 3 stepena slobode. Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 7.815. Kako je izračunata vrijednost H_i – kvadrata od 2.58 manja od 7.815 ($P > 0.05$), prihvatamo nultu hipotezu i zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika između ispitanih skupina i dobivenih rezultata, te da se evidencija o obrazovnim postignućima studenta vodi kontinuirano.

6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	25	30	60
Historija	6	35	19	60
UKUPNO	11	60	49	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$11 \times 60 / 120 = 5.5$	$60 \times 60 / 120 = 30$	$49 \times 60 / 120 = 24.5$	60
Historija	$11 \times 60 / 120 = 5.5$	$60 \times 60 / 120 = 30$	$49 \times 60 / 120 = 24.5$	60
UKUPNO	11	60	49	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	5.5	-0.5	0.25	0.05
	25	30	-5	25	0.83
	30	24.5	5.5	30.25	1.23
Historija	6	5.5	0.5	0.25	0.05
	35	30	5	25	0.83
	19	24.5	-5.5	30.25	1.23
					$\chi^2 = \sum 4.23$

Kako se iz tablice vidi, granična vrijednost je 5.991. Kako je izračunata vrijednost od 4.23 manja od 5.991, zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika jer se studentima omogućava ostvarivanje uvid u rad, prema tome je $P > 0.05$.

7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	5	10	20	25	60
Historija	7	6	25	22	60
UKUPNO	12	16	45	47	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$12 \times 60 / 120 = 6$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$45 \times 60 / 120 = 22.5$	$47 \times 60 / 120 = 23.5$	60
Historija	$12 \times 60 / 120 = 6$	$16 \times 60 / 120 = 8$	$45 \times 60 / 120 = 22.5$	$47 \times 60 / 120 = 23.5$	60
UKUPNO	12	16	45	47	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	5	6	-1	1	0.166
	10	8	2	4	0.50
	20	22.5	-2.5	6.25	0.277
	25	23.5	1.5	2.25	0.095
Historija	7	6	1	1	0.166
	6	8	-2	4	0.50
	25	22.5	2.5	6.25	0.277
	22	23.5	-1.5	2.25	0.095
					$\chi^2 = \sum 2.076$

Broj stepena slobode je $df = (2-1) \times (4-1) = 3$. Iz tablice hi-kvadrat možemo očitati da granična vrijednost Hi - kvadrat uz 3 stepena slobode na razini značajnosti od 5% iznosi 7.815. Budući da je izračunati Hi - kvadrat manji od granične vrijednosti, te da je $P > 0.05$, zaključit ćemo da ne postoji statistički značajna razlika, odnosno studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima.

8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava

f_o – opažene frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	6	8	20	14	12	60
Historija	0	3	29	18	10	60
UKUPNO	6	11	49	32	22	120

f_t – teoretske/očekivane frekvencije

Odsjek	1. U potpunosti se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. U potpunosti se slažem	UKUPNO
Pedagogija	$6 \times 60 / 120 = 3$	$11 \times 60 / 120 = 5.5$	$49 \times 60 / 120 = 24.5$	$32 \times 60 / 120 = 16$	$22 \times 60 / 120 = 11$	60
Historija	$6 \times 60 / 120 = 3$	$11 \times 60 / 120 = 5.5$	$49 \times 60 / 120 = 24.5$	$32 \times 60 / 120 = 16$	$22 \times 60 / 120 = 11$	60
UKUPNO	6	11	49	32	23	120

	f_o	f_t	$f_o - f_t$	$(f_o - f_t)^2$	$\frac{(f_o - f_t)^2}{f_t}$
Pedagogija	6	3	3	9	3
	8	5.5	2.5	6.25	1.14
	20	24.5	-4.5	20.25	0.83
	14	16	-2	4	0.25
Historija	12	11	1	1	0.09
	0	3	-3	9	3
	3	5.5	-2.5	6.25	1.14
	29	24.5	4.5	20.25	0.83
	18	16	2	4	0.25
	10	11	-1	1	0.09
					$\chi^2 = \sum 10.62$

Kako je izračunata vrijednost od 10.62 veća od 9.448, odbacujemo nultu hipotezu i prihvatamo alternativnu hipotezu H_1 . Zaključujemo da postoji statistički značajna razlika u uvažavanju refleksije i mišljenja studenata o postignućima, prema tome je $P < 0.05$.

Iz dobivenih rezultata, zaključujemo da su se H_i - kvadrat testom dobili pozitivni rezultati, odnosno da kod pitanja o ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata ne postoje statističke

razlike između datih odgovora. U nastavnom procesu svaki od studenata smatra da se vrši kontinuirano ocjenjivanje tokom semestra, upoznati su sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata. Takođe, smatraju da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta, u silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća, zatim evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano, te se studentima omogućava ostvarivanje uvida u rad i dobivanja povratne informacije o vlastitim postignućima. Statistički značajna razlika je utvrđena na jednoj hipotezi koja se odnosi na to da se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava. Shodno tome, mišljenje studenata se uvažava i prihvata na način da profesori u okviru svojih parametara ocjenjivanja to mišljenje prihvate ili ne prihvate.

U narednom dijelu rada ćemo sumirati rezultate ankete o procesu ocjenjivanja, pa ćemo početi sa pojedinačnim određivanjem frekvencija za profesore sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju.

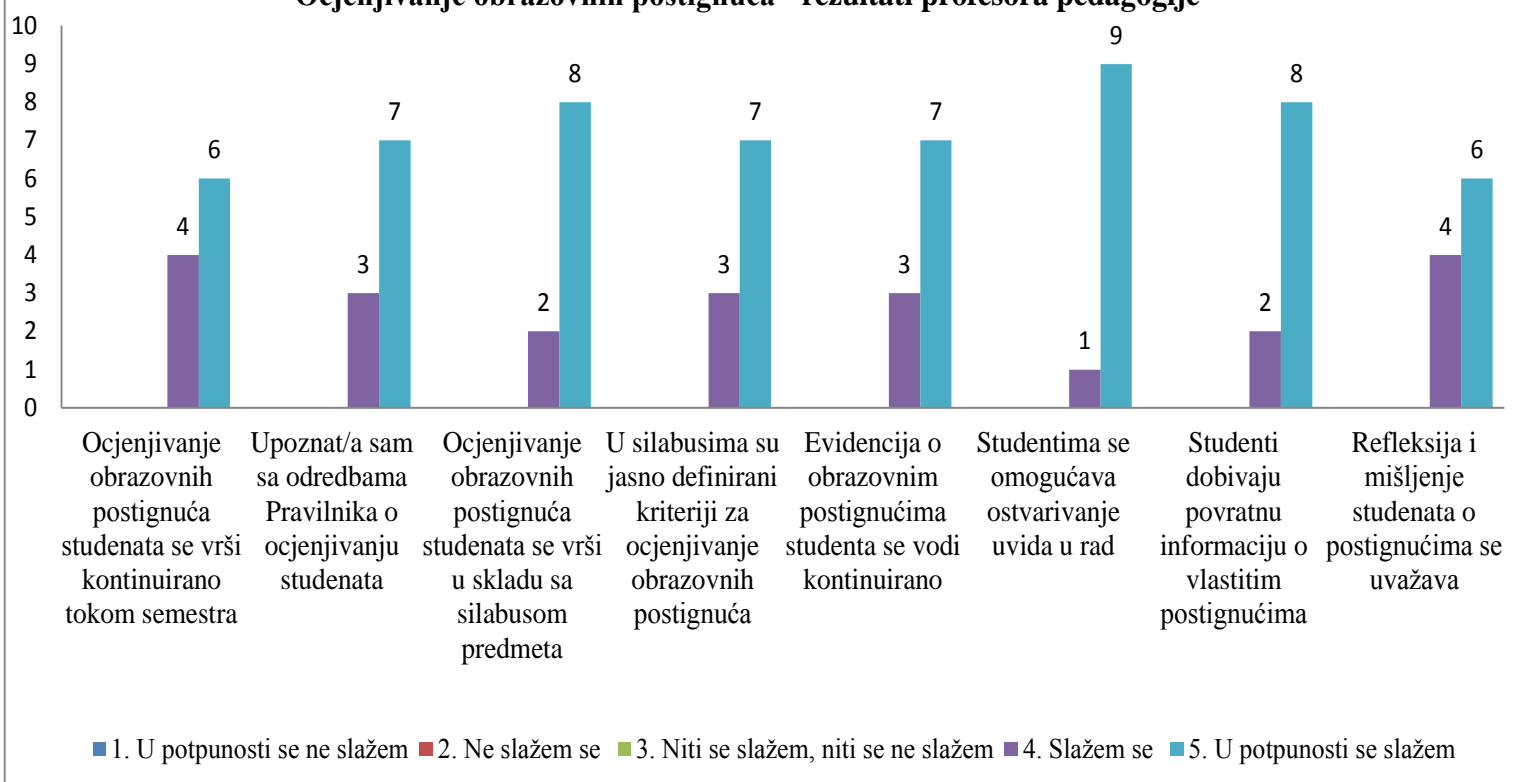
2.2. Percepcija profesora o ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata

Kada smo odredili razliku između odgovora studenata, odredit ćemo kao i na početku frekvencije za proces ocjenjivanja profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju. Prvo ćemo početi sa Odsjekom za pedagogiju, a predstavljenu tabelu frekvencija objasniti u sljedećem dijelu rada.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	4
	5. U potpunosti se slažem	6
UKUPNO		10
2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	4
	5. U potpunosti se slažem	6
UKUPNO		10

Distribuciju frekvencija profesora sa Odsjeka za pedagogiju za proces ocjenjivanja ćemo predstaviti i objasniti kroz grafikon u nastavku rada.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća - rezultati profesora pedagogije

Tvrdnjom da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vodi kontinuirano tokom semestra, za broj 4. slažem se je određena frekvencija 4 i broja 5. u potpunosti se slažem je 6. Kao što vidimo, kvaliteta odgovora profesora u praksi je izražena sa bolje od prosjeka i mnogo bolje od prosjeka. Što znači da je najviše profesora koji u praksi kontinuirano vrše ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata tokom semestra. Narednom tvrdnjom koja se odnosi na to da li su profesori upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata, u kojem nema negativnih odgovora i u kojem se svi profesori slažu ili u potpunosti slažu da poznaju sve odredbe Pravilnika o ocjenjivanju studenata, što nam govore i frekvencije u grafikonima. Na početku svakog semestra profesori su dužni da studentima daju silabus za svaki predmet pojedinačno. Silabus predstavlja kratak sadržaj o određenom predmetu, odnosno ono najvažnije što bi studenti o njemu trebali znati. Silabus jeste plan i program rada koji sadrži spisak svih lekcija o određenom predmetu, kao i način bodovanja studenata za svaku pojedinačnu aktivnost. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata bi se trebalo vršiti u skladu sa silabusom predmeta, te na osnovu njega se prati njihova aktivnost. Shodno tome ispitano je mišljenje profesora odsjeka za historiju čiji su rezultati prikazani grafikonom. Tvrdnjom da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu

sa silabusom predmeta za broj 4. slažem se je određena frekvencija 2, a za broj 5. u potpunosti se slažem je određena frekvencija 8. Profesori kroz odgovore često i uvijek obavljaju ocjenjivanje studenata u skladu sa silabusom predmeta, te na taj način potvrđuju zadatu tvrdnju. Na osnovu toga evidentno je da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća vrši u skladu sa silabusom predmeta. Studentima su silabusi jasno definisani, te svako od njih je upoznat sa praćenjem obrazovnih postignuća, što smo i ispitali tvrdnjom da su u silabusima jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje. gdje broj 4. slažem se ima frekvenciju 3 i broj 5. u potpunosti se slažem ima frekvenciju 7. Na osnovu dobivenih frekvencija profesori izražavaju svoj stav slaganja o tome da su u silabusima jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetškoj nastavi.

Evidencija o obrazovnim postignućima se vodi kontinuirano je naredna ispitana tvrdnja, u kojoj su kao i na prethodnoj određene frekvencije za broj 4 i iznosi 3, te za broj 5 i iznosi 7. Kvaliteta odgovora je bolja od prosjeka i mnogo bolja od prosjeka, što ukazuje na podatak da profesori vode kontinuirano evidenciju o ocjenjivanju studenata tokom semestra. Evidencijom obrazovnih postignuća studenata profesori imaju sve podatke o tome koliko je, kako i na koji način student obavljao zadatke, vježbe i ostale aktivnosti tokom semestra, te na se na osnovu svih dobivenih podataka na kraju semestra zaključuje konačnu ocjenu.

Tvrdnjom "Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad" su određene frekvencije za broj 4. slažem se i iznosi 1, te za broj 5. u potpunosti se slažem i iznosi 9. Datom tvrdnjom profesori ističu najveći stepen slaganja i potvrđivanja kojim omogućavaju studentima ostvarivanje uvida u rad. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad, kako bi shodno tome uvidjeli u čemu su pogriješili tokom ispita ili kolokvija, koja su pitanja bila tačna, a koja pogrešna, te da sve što žele da znaju ili im nije jasno o određenom pitanju ili tematici pitaju profesora koji će im detaljnije objasniti sve što ih zanima.

Takođe, studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima, te smo ispitali da li je to u praksi zaista tako. Odgovore koje smo dobili predočili smo u frekvencije, s toga broj 4 ima frekvenciju 2, a broj 5 frekvenciju 8. Što znači, da profesori sa Odsjeka za pedagogiju studentima omogućavaju ostvarivanje uvida u rad i davanje povratne informacije o istom.

Kao što smo već naveli, profesori sa Odsjeka za pedagogiju mnogo pažnje pridaju davanju povratnih informacija studentima, kako bi mogli postići bolje rezultate. Svaki od profesora je spreman da mu ukaže na greške, objasni, pomogne da savlada određeno gradivo kako bi studenti shvatili sve što se od njih traži i samim tim postizali bolje rezultate tokom semestra. Posljednom tvrdnjom "Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava" su određene frekvencije za broj 4. slažem se iznosi 4, te frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem iznosi 6. Profesori se slažu sa datom tvrdnjom i istu potvrđuju datim odgovorim i određenim frekvencijama.

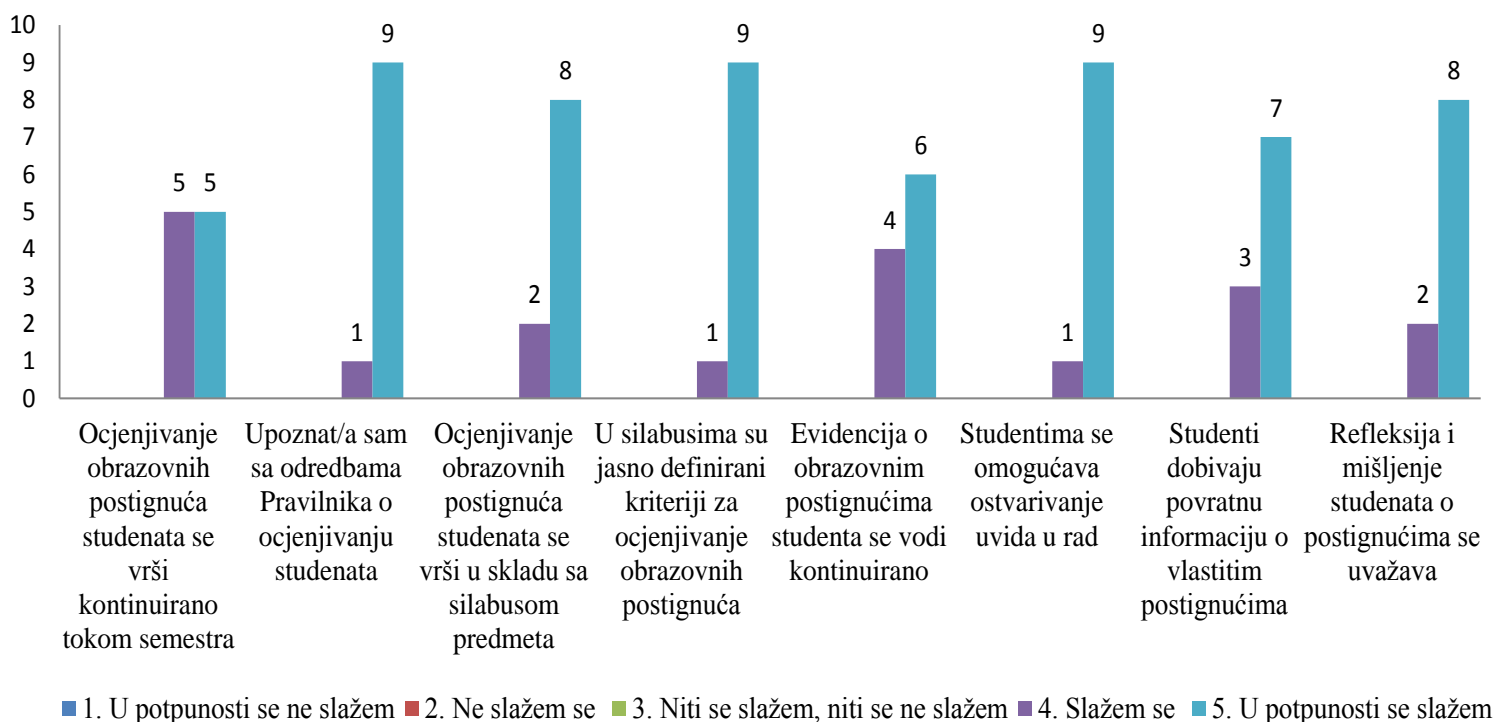
Kao što vidimo, mišljenje i refleksija studenata o postignućima se uvažava, s tim da se to prihvata za studente koji su uradili i koji uviđaju greške koje su napravili tokom ispita, te žele da postignu bolje rezultate i iznose svoje stavove o temama i pitanjima koja im tokom ispita jesu ili nisu bila dovoljno jasna. Svaki od profesora posluša studenta o tome što želi reći, uvaži sve njegove zahtjeve i na osnovu toga im da savjete i informacije o svemu što žele da znaju.

Kada smo odredili frekvencije za proces ocjenjivanja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju, u nastavku rada ćemo odrediti i za proces ocjenjivanja profesora sa Odsjeka za historiju. Tabela i grafikon sa frekvencijama su prikazani u nastavku rada.

TVRDNJE	LIKERTOVA SKALA	FREKVENCIJE
1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	5
	5. U potpunosti se slažem	5
UKUPNO		10
2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10
4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	4
	5. U potpunosti se slažem	6
UKUPNO		10
6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	1
	5. U potpunosti se slažem	9
UKUPNO		10
7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	3
	5. U potpunosti se slažem	7
UKUPNO		10
8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava	1. U potpunosti se ne slažem	
	2. Ne slažem se	
	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	
	4. Slažem se	2
	5. U potpunosti se slažem	8
UKUPNO		10

Rezultate profesora historije za proces ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata smo prikazali grafikonom.

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća - rezultati profesora historije

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata od izuzetne je važnosti na osnovu kojeg se prati napredovanje studenata, nivo njihovih sposobnosti, postignutih znanja. Shodno tome svaki profesor je dužan da kontinuirano prati taj proces. Obzirom da je provedeno i istraživanje, dobiveni su podaci koji su mjerodavni pokazatelji stanja u praksi. Na pitanje da li se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši kontinuirano rezultati su pokazali da se odgovori slažem se i u potpunosti se slažem na istom nivou frekvencija. Shodno tome, profesori odsjeka za historiju dijele ista mišljenja kada je u pitanju kontinuirano ocjenjivanje studenata. Ispitanici primjenjuju različite metode, tehnike ocjenjivanja u smislu raznih aktivnosti, eseja, kolokvija, testova, te kontinuirano ocjenjivanju studente. Kontinuiranim ocjenjivanjem studenata možemo postići da postiču bolje rezultate, da budu motivirani za rad, te da teže prema većem napredovanju, a samim tim profesoru mogu procijeniti na kojem se obrazovnom nivou student nalazi. Profesori sa

Odsjeka za historiju trebaju biti upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata, što je istraživanjem i potvrđeno da svi profesori znaju svrhu Pravilnika, način na koji će ga koristiti i ocjenjivati stvarno znanje studenata. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata, profesori obavljaju u skladu sa silabusom predmeta. Na osnovu toga ocjenjuju zadatke i realno znanje studenata u toku semestra. S obzirom da su u silabusima jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje, narednom tvrdnjom smo to ispitali i dobili najveći stepen frekvencije devet. To nam pokazuje da profesori studentima u silabusu jasno objasne i definiraju ono što od njih traže u toku procesa ocjenjivanja. Evidencija o obrazovnim postignućima studenata se vodi kontinuirano je tvrdnja u kojoj je frekvencija broja 4. slažem se 4, a frekvencija broja 5. u potpunosti se slažem 6. Zaključujemo da se na Odsjeku za historiju kontinuirano vodi evidencija o obrazovnim postignućima studenata.

Shodno tome, studentima se omogućava i ostvarivanje uvida u rad, što smo ispitali narednom tvrdnjom. Kako je predstavljeno u grafikonu većina ispitanih profesora smatra i u potpunosti se slaže sa tvrdnjom da studentima omogućavaju uvid u rad, ispit, kolokvij kojeg su radili, kako bi im na taj način ukazali na određene greške i uputili kako da iste poprave. Takođe, na taj način studenti dobivaju povratnu informaciju o svojim postignućima tokom semestra, te se i profesori slažu sa postavljenom tvrdnjom. U praksi studentima pomažu da uvide šta im je to dobro, a šta loše bilo u radu i da ih upute na koji način da uče i postignu bolje rezultate. Posljednom tvrdnjom da se refleksija i mišljenje studenata o postignućima uvažava, određene su različite frekvencije za broj 4 iznosi 4 i za broj 5 iznosi 6. Na osnovu dobivenih podataka, profesori u praksi smatraju da uvažavaju mišljenja i refleksije studentima o postignućima, da saslušaju sve zahtjeve i primjedbe studenata, te da na osnovu toga sa studentima pokušaju pronaći zajedničko rješenje problema, ako postoji.

Kada smo odredili pojedinačno frekvencije za profesore sa oba odsjeka, u nastavku rada ćemo predstaviti razliku u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća između profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju.

2.2.1. Razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju

Razliku u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju smo prikazali u nastavku rada. Kroz tabelarni prikaz za svaku pojedinačnu tvrdnju smo odredili stepen slaganja ili ne slaganja sa datom tvrdnjom.

1. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	4	5	9
5. U potpunosti se slažem	6	5	11
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu dobivenih rezultata iz tabele, zaključujemo da nema razlike u rezultatima između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu sa datom tvrdnjom. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da u istoj mjeri ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrše kontinuirano tokom semestra.

2. Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	3	1	4
5. U potpunosti se slažem	7	9	16
UKUPNO	10	10	20

Zaključujemo da ne postoji statistički značajna razlika u tome da su profesori upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata, što potvrđuje i visok nivo slaganja sa datom tvrdnjom iz tabele.

3. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	2	2	4
5. U potpunosti se slažem	8	8	16
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu tabele zaključujemo da postoji visok nivo slaganja dobivenih odgovora, što ukazuje na činjenicu da ne postoji statistički značajna razlika između skupina, kao i da se ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata vrši u skladu sa silabusom predmeta.

4. U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	3	1	4
5. U potpunosti se slažem	7	9	16
UKUPNO	10	10	20

U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata i svaki od profesora sa oba odsjeka izražava visok stepen slaganja sa datom tvrdnjom u kojoj nema odstupanja od iste, te zaključujemo iz tabele da ne postoji statistički značajna razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća.

5. Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	3	4	7
5. U potpunosti se slažem	7	6	13
UKUPNO	10	10	20

Nema razlike između ispitanih skupina, te su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora, što pokazuju rezultati iz tabele. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da se evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano.

6. Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	1	1	2
5. U potpunosti se slažem	9	9	18
UKUPNO	10	10	20

Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad, što pokazuju i dobiveni rezultati percepcije profesora o ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata prikazani u tabeli. Visok nivo slaganja profesora sa oba odsjeka je jednak, što nas dovodi do zaključka da ne postoji statistički značajna razlika u percepciji ocjenjivanja obrazovnih postignuća.

7. Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	2	3	5
5. U potpunosti se slažem	8	7	15
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu dobivenih rezultata iz tabele, zaključujemo da nema razlike u rezultatima između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu sa datom tvrdnjom. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da u praksi studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima.

8. Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava

Odsjek	Pedagogija (frekvencija)	Historija (frekvencija)	UKUPNO
1. U potpunosti se ne slažem	0	0	0
2. Ne slažem se	0	0	0
3. Niti se slažem/niti se ne slažem	0	0	0
4. Slažem se	4	2	6
5. U potpunosti se slažem	6	8	14
UKUPNO	10	10	20

Na osnovu rezultata iz tabele zaključujemo da nema razlike između ispitanih skupina, te da su profesori izrazili isti stepen da se slažu i da se u potpunosti slažu datom tvrdnjom. Samim tim je izražen visok nivo slaganja, te ne postoji statistički značajna razlika u datim odgovorima profesora. Rezultati profesora sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju su isti, tako da predmetni profesori sa oba odsjeka uvažavaju refleksiju i mišljenja studenata o postignućima tokom akademske godine.

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju primjenjuju iste metode, elemente, oblike, načine ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, da kontinuirano tokom semestra ocjenjuju studente. Takođe su upoznati sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju, te ocjenjivanje obavljaju u skladu sa silabusom predmeta. U silabusima jasno definiraju kriterije za ocjenjivanje, te evidentiraju obrazovna postignuća studenata tokom cijele akademske godine. Profesori studentima omogućavaju ostvarivanje uvida u rad, daju im povratne informacije o postignućima, te uvažavaju refleksiju i mišljenje studenata u njihovim postignućima. Svaka tvrdnja je označena sa skalom slaganja stepena četiri i pet, što predstavlja visok nivo slaganja profesora sa svakom postavljenom tvrdnjom. Tako da statistički značajna razlika između ispitanih skupina ne postoji, što predstavlja veoma bitnu činjenicu u praktičnom dijelu i radu profesora sa studentima.

Kada smo interpretirali rezultate dobivene anketom studenata i profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju, takođe ćemo interpretirati rezultate intervjua kojeg smo proveli sa profesorima. Rezultate istog ćemo prikazati u nastavku rada.

3. Kvalitativni rezultati istraživanja

Nakon realizacije kvantitativnih podataka, da bi se problem sagledao sa oba aspekta tj. kvalitativnog i kvantitativnog, od kvalitativnog je korišten intervju obavljen sa profesorima sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju. Intervjuom smo htjeli propitati iskustva i stav profesora o pripremi za proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća, na koji način se taj postupak odvija i kako se vrši procjena napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi.

3.1. Priprema za postupak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se uvođenjem Bolonjskog procesa mnogo izmijenilo, uvedene su promjene koje su uticale na cjelokupni sistem. Prvenstveno u Bolonjskom procesu profesori, u zavisnosti od odsjeka, koriste različite načine praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća. Profesori tokom semestra imaju određene kriterije prema kojima prate i ocjenjuju studente, zatim koriste različite elemente i oblike praćenja i ocjenjivanja studenata, formiraju kriterije bodovanja i ocjenjivanja.

Istraživanje smo proveli na Filozofskom fakultetu u Sarajevu gdje smo od profesora dobili podatke o iskustvima i stavu kada je u pitanju praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata. Zanimao nas je postupak izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja donesenih Bolonjskim procesom i načini na koje profesori općenito vrše postupak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća.

3.1.1. Iskustva u praksi

Proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata na univerzitetu je veoma izmijenjen uvođenjem Bolonjskog procesa. Profesori, studenti i cjelokupno osoblje na univerzitetu su se morali prilagoditi novom sistemu i djelovati u skladu sa tim. Bolonjski proces je namijenjen da jača visoko školstvo i da djeluje kao pokretač u razvoju visokog obrazovanja.

U razgovoru sa profesorima, docentima i asistentima o tome koje su izmjene u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom, informacije su bile višestruke i svaki od njih je imao različito viđenje istog. Odgovori su prikazani u nastavku.

„Izmjene su velike i odnose se na izmjene u stavovima, praćenju i ocjenjivanju studenata, poticanju samostalnog učenja, poticanju različitih vrsta komunikacija u nastavi i van nastave, te izmjene vezane za objektivnost u ocjenjivanju studenata i povećanju objektivnosti „(odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Kako je nastavni proces organiziran po semestrima, tako u svakom su određene barem dvije provjere (polusestrialna provjera i završni ispit), te svakako i kontinuirane provjere tokom semestra (kolokviji, prezentacije, seminarski radovi, seminari, kvizovi i sl). Nisam sigurna da mogu iskazati određene izmjene, jer je većina elemenata za provjeru i praćenje bila zastupljena i u starom procesu, prije Bolonje“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Postoje razlike u primjenjivanju metoda, tehnika, osmišljavanje nastavnih planova i programa, pisanja slilabusa. Također, dolazi do promjena u praćenju i ocjenjivanju studenata tako što se više akcenat stavlja na pismeni dio gdje studenti kroz testove, eseje, seminarske radove pokazuju stepen njihova znanja” (odgovor asistentice sa Odsjeka za pedagogiju).

Obzirom na dobivene odgovore evidentno je da su izmjene koje su donesene utjecale kako na profesore, tako i na studente. Profesori koriste različite elemente i oblike praćenja i ocjenjivanja kako bi nastavni proces učinili što uspješnijim i studentima omogućili da što bolje uče i napreduju. Međutim, neki od profesora smatraju da su elementi za provjeru bili zastupljeni i prije Bolonje. Pozitivno je u tom procesu što se potiče samostalni rad studenata i što je komunikacija između profesora i studenta na visokom nivou.

„Bolonjskim procesom je izvršena potpuna izmjena u konceptu. Ranije je nastavnik bio u prvom planu, a Bolonja nalaže da je student u prvom planu i da se potiče aktivno učešće studenata u nastavi. Kritika Bolonjskog proces je da se različito ocjenjuje, većinom negativno i znanje je lošije. Nastavnici su je dočekali nesprenni“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

“Primjenom Bolonje nastava se više usmjerena na studenta, ističe se važnost ishoda učenja. Studenti imaju mogućnost da razviju svoje kompetencije kroz različita istraživanja. S druge strane nastavnici mogu da prate i ocjenjivanju studenata kroz različite segmente” (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Dobivenim odgovorom se ističe potpuna promjena u cjelokupnom sistemu i procesu nastave tokom uvođenja Bolonjskog procesa. Takođe, učestvovanje studenata u nastavi se stavlja u prvi plan i njegovo aktivno sudjelovanje u procesu. Negativnost koja se ističe je to što je ocjenjivanje znanja studenata površno i lošije u odnosu na prethodni sistem obrazovanja.

Takođe, odgovori profesora, docenta i asistenta ukazuju na to da su promjene donesene Bolonjskim procesom velike i da utječu na profesore, studente i sve zaposlene na univerzitetu. U odnosu na prethodni sistem obrazovanja, poseban značaj se daje studentima koji predstavljaju glavni faktor u obrazovanju. Studentima se daje više prostora za samostalni rad, aktivno sudjelovanje u nastavi, aktivno pohađanje nastave, izrade radova, te poticanju komunikacije i saradnje između profesora i studenata. Bolonjskim procesom su donesene i negativne strane cjelokupnog sistema, a odnose se na to da su profesori nespremni dočekali taj sistem, da se znanje studenata vrednuje površno i da studene ne osposobljavaju kvalitetno za tržište rada, a sve je to rezultat sve višeg odlaska mladih ljudi iz države.

Važno je bilo da ispitamo na koji način se vrši općenito praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi, te su odgovori profesora prikazani u nastavku.

„Vrši se na više načina, pismenom i usmenom provjerom obrazovnih postignuća studenata, ocjenjivanjem usmenih zadataka iz programa, seminarskim radovima, intervjuom, ček listom itd.“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Pretpostavljam da nastavnici na FF koriste termine za polusestrialnu provjeru i završni ispit, te kontinuirane provjere tokom semestra (kolokviji, prezentacije, seminarski radovi, seminari, kvizovi i sl)“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Na početku svakog semestra studenti dobiju silabus unutar kojeg se nalazi predviđen plan i program praćenja i ocjenjivanja njihovih obrazovnih postignuća unutar jednog semestra. Studenti ostvaruju određene bodove na osnovu različitih testova, eseja, seminara. Svaka aktivnost, zadaci posebno se boduju. Ali se općenito provjera obavlja kroz polusemestralni i završni ispit“
(odgovor asistentice sa Odsjeka za pedagogiju).

Općenito praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se na univerzitetu Odsjeka za Pedagogiju obavlja na način da profesori usmenim i pismenim provjerama, odnosno polusemestralnim i završnim ispitima procjenjuju znanje i uspjeh studenata. Koriste različite tehnike, metode, oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja studentskih postignuća, što omogućuje kvalitetniju procjenu znanja. Iz odgovora profesora doznajemo da se koriste različiti načini provjere, kao što su seminarski radovi, intervju i slično.

„Općenito se praćenje i ocjenjivanje vrši po normativima koji moraju biti jasni i koji su propisani, iako se dosljedno ne provodi. Četrdeset osam sati je predviđeno za rad, npr. trebao bi da postoji jednak omjer u nastavi i samostalnom radu, da se dvadeset sati odnosi na nastavu, te dvadeset na samostalan rad, kako bi student mogao postići kvalitetne rezultate. Pratimo obrazovanje u Evropi, te u obrazovnom sistemu u Austriji u Gracu gdje ima 500 zaposlenih i 40 studenata, pa se omjer u tome 15:1 i u tome se ogleda problem u kojem odstupamo od sistema“
(odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

“Profesor treba biti svjestan da ocjenjivanje studenta nije samo dati brojčanu ocjenu, već da na taj način omogući i potakne na daljnje učenje. U skladu s ishodima učenja pripremaju se metode poučavanja, ali i metode praćenja napretka studenta i ocjenjivanje njihovih postignuća” (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Od profesora sa Odsjeka za historiju su dobiveni rezultati u kojima se općenito praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata treba obavljati po jasnim kriterijima i planu i programu koji je previđen za određeni predmet, ali je u praksi stanje drugačije. Kako bi nastavni proces i praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća bilo što uspješnije, trebalo bi se prvenstveno smanjiti omjer zaposlenih i studenata, gdje bi svaki profesor trebao imati određeni broj studenata kojima bi se u cjelosti mogao posvetiti i time više usmjeriti na individualni pristup.

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se na univerzitetu obavlja po određenom planu i programu gdje svaki od profesora ima svoj kriterij za procjenu, koji je prema njihovom mišljenju najbolji za procjenu znanja. Međutim i sami profesori uočavaju da postoje mnogo nedostataka u cjelokupnom procesu, te da nisu u mogućnosti da se adekvatno posvete svakom studentu, što navode da je to negativnost Bolonjskog procesa.

3.2. Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi predstavlja sastavni dio obrazovnog procesa, te oni u okviru studija trebaju biti povezani sa određenim ciljevima, sadržajima i metodama podučavanja. Iz tog razloga nas je zanimalo kakva je situacija na Filozofskom fakultetu, te smo ispitali iskustva i stav profesora o postupku praćenja i ocjenjivanja studenata. Pitanja koja su postavljena trebaju da ispituju koje oblike i elemente praćenja obrazovnih postignuća profesori koriste, na koji način studentima objašnjavaju zadatke koje trebaju obaviti i silabus namijenjen za određeni predmet, te da li studenti dobijaju povratnu informaciju o radu i koje teškoće postoje u postupku praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća. U nastavku rada su prikazani dobiveni rezultati.

3.2.1. Iskustva u praksi

U sklopu ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata profesori, docenti i asistenti primjenjuju različite elemente i oblike na osnovu kojih dobijaju informaciju o tome da li je i u kojoj mjeri student ovladao nastavnim sadržajem. Iz tog razloga važno je bilo da ispitamo koje to oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja najčešće primjenjuju profesori sa Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju.

„Najviše primjenjujem usmeno praćenje i ocjenjivanje, usmenu komunikaciju sa studentima, rasprave, analize, pismeno pisanje eseja, analizu naučnih i stručnih tekstova, analizu rješavanja i problemsko rješavanje zadataka“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Pored ispita, u nastavnom procesu rasprave o pročitanim djelima (kolokvij), prezentacije urađena na zadatu temu koja može biti u obliku ppt ili plakat ili sanduče/kutija i sl, izrada istraživačkih radova i projekata. Često studente potičem na pripremu i realizaciju dodatnih zadataka u okviru kojih nudim izradu eseja i seminarskih radova, prevođenje odabranih poglavlja, komparativne prikaze i sl. Sve navedene oblike pratim tokom nastave i susreta sa vanrednim studentima, te vrednujem sa unaprijed određenim bodovnim sistemom što objavim u okviru silabusa“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Uglavnom su to pisane provjere znanja u vidu testova, eseja, seminarskih radova, kolokvija. Pismeni način provjere znanja studenata jeste ekonomičniji u smislu da se u istom vremenskom periodu ispitati više sudionika, ali isto tako usmenim izlaganjem možemo vidjeti na koji način student promišlja” (odgovor asistentice sa Odsjeka za pedagogiju).

Profesori pedagogije navode da najčešće primjenjuju usmeno praćenje i ocjenjivanje, više su fokusirani na usmenu komunikaciju sa studentima gdje više podataka mogu dobiti od strane studenata, ali primjenjuju i pismenu provjeru kroz različite eseje, analize radova, seminarske radove, prezentacije, kolokvije.

„Primjenjujem dokumentarne filmove, za svaku temu studenti dobiju film kojeg analiziraju, proširuju saznanja i diskutuju o tematici. Literaturu za određeni predmet sam dostavim i pripreim“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

“Najviše usmenu i pismenu provjeru. Ukoliko je student aktivan u toku predavanja u obzir uzimam njegovu aktivnost, jer mi je važno da se studenti samostalno javljaju, postavljaju pitanja, ulaze u diskusiju te da pri tome pokažu kritičko mišljenje” (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Za potrebe provjere znanja studenata profesori historije koriste tehnička pomagala gdje će studentima na osnovu gledanog dokumentarnog filma pružiti mogućnost da diskutuju o toj tematici, analiziraju i vode raspravu o istim. Najbitnije je da se kroz dokumentarni film ili usmeni i pismenu provjeru znanja potiče kritičko mišljenje studenata. Ono što je važno napomenuti jeste da profesor samostalno pronalazi i dostavlja potrebnu literaturu studentima.

Profesori Odsjeka za pedagogiju i Odsjeka za historiju koriste različite oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, gdje možemo primjetiti da profesori akcentiraju na usmenu provjeru znanja. Usmenom provjerom znanja profesori sa studentima ostvaruju bolju saradnju i komunikaciju, te na taj način ispituju način na koji studenti ovladavaju gradivom i znanjem. Takođe u nastavnom procesu je bitna i pismena provjera znanja koja se koristi u obliku testova, zadataka objektivnog tipa, eseja, analize naučnih i stručnih radova. Neki od profesora koriste film kao oblik praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata. Na osnovu dobivenog filma studenti analiziraju i diskutuju o tematici, bilježe glavne događaje, činjenice, datume, godine koje su bitne za neki historijski događaj. Svaki od navedenih oblika i elemenata praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata se koriste u nastavi, značajni su za studente jer imaju mogućnost da pismenim i usmenim putem, različitim analizama, diskusijama, kroz eseje, testove, iskažu znanje, sposobnosti, vještine i da postignu što bolji uspjeh u polju za koje se obrazuju.

Obzirom da je pismena provjera znanja omogućava profesorima da u kraćem vremenskom periodu ispituju veći broj studenata, te na taj način dobiju informacije o tome da li je student ovladao i u kojoj mjeri nastavnim sadržajem, važno nam je bilo doći do podataka koliko često profesori primjenjuju ovaj oblik provjere znanja studenata. Odgovori su prikazani u nastavku.

„Veoma često, jer to Bolonja nalaže“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Uvijek u terminima polusestrialne provjere i završnih/popravnih ispita“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Pisana provjera mi omogućuje da u kratkom vremenskom periodu ispitam više studenata i uvidim na kojem su obrazovnom nivou, koliko su usvojili nastavnog sadržaja, tako da veoma često primjenjujem ovaj oblik provjere” (odgovor asistentice sa Odsjeka za pedagogiju).

Na Odsjeku za pedagogiju došli smo do informacija da profesori primjenjuje često pismenu provjeru znanja jer Bolonjski proces to nalaže. Ovakav način provjere znanja studentima, prema riječima profesora pedagogije, omogućava da u toku jednog vremenskog perioda testiraju veći broj studenata. Međutim često se dešava da se kombinuje pismena i usmenu provjera znanja kako bi u potpunosti procijenili stepen znanja studenata.

„Svaka provjera je i pismena i usmena, nema samo pismene ili samo usmene provjere, po kriterijima se procjenjuje znanje studenata“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Pismenu provjeru znanja koristim u svakoj provjeri, da li to bilo kroz polusemestralni ili završni test, ali ujedno kroz pismenu korisim i usmenu provjeru“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Na osnovu odgovora profesora historije primjenjuje se kako usmena tako i pismena provjera znanja studenata, jer jedna bez druge ne bi u potpunosti moge biti pokazatelj znanja studenata.

Obzirom na dobivene odgovore možemo zaključiti da profesori sa različitih odsjeka nisu spremni u potpunosti prihvatiti samo pismenu provjeru znanja studenata. Iz razgovora zaključujem da je profesorima važna kombinacija i jednog i drugog oblika provjere znanja studenata, prvenstveno zbog toga što sve ono što je nedorečeno pismenim odgovorima veoma jasno se može obrazložiti usmeno. S druge strane svako od studenata je drugačiji, pa tako nekim više odgovara usmena provjera, dok ostali preferiraju pismenu formu.

Pismena provjera znanja može biti realizirana na različite načine. Shodno tome važno nam je bilo da se informišemo koje oblike pismene provjere znanja najčešće koriste profesori pedagogije i historije.

„Najčešće koristim testove, pismeni komentari na tekst, skice, rezimei, koncepcije i strukture nastave „(odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Testove znanja sa pitanjima otvorenog i zatvorenog tipa, kao i sa pitanjima za koja očekujem odgovore sa analitičkim pristupom“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedgogiju).

“Najčešće oblike pismene provjere znanja koristim razne oblike testova, ZOT, seminarske radove” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Iz razgovora sa profesorom pedagogije saznajemo da primjenjuju različite oblike pismene provjere znanja studenata, od kojih najčešće koristi testove, kako otvorenog tako i zatvorenog tipa.

„Testovi iz kojih se mogu sagledati činjenice iz historije, sagledavamo datume i događaje, suština je to“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Testovi kojima se ukazuje na važne historijske događaje koji su se kroz historiju obilježili, kao i da sumiraju najbitnije podatke iz određene tematike“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Na Odsjeku za historiju profesori primjenjuje testove kao oblik pismene provjere znanja studenata, jer na taj način mogu sagledati razne historijske datume, događaje, činjenice.

Pod pisanim provjeravanjem podrazumjevaju se svi oblici pismene provjere. Svaki od oblika pismene provjere znanja prvenstveno treba da ima određenu svrhu koja će doprinijeti procjeni znanja studenata. Profesori trebaju smisljeno birati one oblike koji će biti prilagođeni studentima.

Znanje studenata se može provjeriti korištenjem različitih metoda i oblika koje profesoru, ali i studentu daju povratnu informaciju o usvojenom znanju. Jedna od metoda koju profesori koriste kako bi provjerili znanje studenata jeste i zadatak objektivnog tipa. Iz tog razloga zanimalo nas je koliko često profesori koriste zadatke objektivnog tipa kao metodu provjere znanja studenata, te su odgovori prikazani u nastavku.

„Zadatke objektivnog tipa relativno često koristimo, dio su valorizacije“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„U oba ispitna termina u toku semestra“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Često primjenjujem ZOT pomoću nizova zadataka objektivnog tipa i pomoću testova znanja iz razloga sto objektivno ispitivanje znanja studenata maksimalno smanjuje utjecaj subjektivnih faktora” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju)

Na Odsjeku za pedagogiju profesori često koriste zadatke objektivnog tipa, u oba ispitna termina toku semestra, dio su nastavnog procesa, te na osnovu njih se procjenjuje znanje studenata. Ovakva metoda provjere znanja studenata je pozitivna jer u jednom vremenskom periodu profesor može testirati veći broj studenata.

„Često, posebno u predmetu BiH u njenim putopisima 91-95 godine, u kojem postoje događaji, datumi, godine pa su zadaci objektivnog tipa pristupačni za takve provjere“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Uvijek, jer kroz zadatke objektivnog tipa prikažemo sve značajne činjenice na koje studenti trebaju znati adekvatan odgovor“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju)

Na Odsjeku za historiju profesori ističu da znanja studenata najčešće provjeravaju pomoću ZOT-a. Ovu metodu provjere znanja studenata posebno primjenjuju na predmetima koji zahtjevaju od studenata da nauče veći broj činjenica, važnih datuma, godina.

Zadaci objektivnog tipa često se primjenjuju kao metoda provjere znanja studenata. Profesori smatraju da ovakav metod omogućava kvalitetnu procjenu znanja studenata. ZOT se najčešće primjenjuje u predmetima koji zahtjevaju od studenata da usvoje sadržaje u kojem je mnogo brojki, datuma, definicija, činjenica. Pored zadataka objektivnog tipa, odnosno pismene provjere znanja i usmena je provjera prisutna.

Usmena provjera znanja studenata je uvođenjem Bolonjskog procesa dovedena u pitanje, jer taj proces ne prepoznaje usmenu provjeru znanja. Na osnovu tog saznanja zanimalo nas je kakvo je stanje na Univerzitetu u Sarajevu, te da li profesori sa različitih odsjeka koliko često primjenjuju usmene provjere znanja. Odgovori ispitanih profesora su prikazani u nastavku.

„Usmenu provjeru primjenjujem samo tako gdje student želi da za veću ocjenu polaže ili ako mu je ocjena bila na granici kriterija, pa želi da je poveća ili promijeni“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Usmenu provjeru primjenjujem nakon pismenih ispita, u situacijama kada studenti nisu zadovoljni ocjenom, ili kada im je potreban poticaj za veću ocjenu“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Ukoliko student želi da odgovara za veću ocjenu jer mu je ocjena na granici onda pred grupom studenata odgovara kako bi sve bilo transparentno i javno. Takođe, usmeno ispitivanje primjenjujem kada je kolokvij te je neophodno da se studenti uključe u diskusiju” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Prema riječima profesora sa Odsjeka za pedagogiju usmena provjera se primjenjuje u slučajevima gdje student nije zadovoljan ocjenom pa želi za više odgovarati ili ako je ocjena na granici kriterija, stoga je neophodno primjenjivati usmenu provjeru znanja studenata.

„Po nastavnom planu i programu završni ispit je usmena i pismena provjera znanja, po 20 bodova nose. Obje su provjere bitne, ali pošto je ovo ujedno nastavnički smjer, usmena provjera je bitnija jer tada vidimo koliko je student osposobljen da ide u nastavu“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Usmenu provjeru znanja obavlja nakon pisemene provjere, ako je student zadovoljio kriterije ispita, onda usmeno postavim par pitanja da vidim da li student zaista vlada gradivom, pa čak može postići i bolju ocjenu na usmenoj nego pismenoj provjeri“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori historije ističu da su obje provjere i usmena i pismena podjednako važne, te da je usmena provjera bitna u smislu da je Odsjek za historiju ujedno i nastavnički odsjek.

Usmena provjera znanja studenata je važna jer sve ono što student ne može pismeno napisati usmenim govorom može objasniti. Prilikom usmene provjere važno je da profesor procjeni znanja studenta, da bude objektivan, te da ocjena bude reprezentativan pokazatelj njegova znanja.

Takođe, na početku akademske godine studenti dobijaju silabuse u kojima se nalaze upute za svaki pojedinačni predmet. Shodno tome važno nam je bilo da se informišemo o tome da li silabusi sadrže jasne kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća. Odgovori profesora su prikazani u nastavku.

„Sadrže, silabusi su dosta usmjereni na Bolonjski proces“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Silabusi koje kreiram za predmete koje realiziram sadrže kriterije za praćenje“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedgogiju).

“Naravno, u svakom silabusu jasno naznačim šta je bitno i na šta studenti treba da obrate pažnju. Na početku semestra svako od njih dobija po jedan primjerak istog te im dodatno objasnim svaku aktivnost” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori pedagogije ističu kako su u silabusima jasno postavljeni kreteriji, te su studenti upućeni u ono što se od njih očekuje. Samim tim jasno im je čemu se trebaju posvetiti i na šta da obrate pažnju kako bi ispunili sve obaveze koje su prikazane u silabusu.

„Morali bi, treba vidjeti neke činjenice kad se s Bolonjom krenulo, a to su ishodi učenja koji su bitni u nastavi. Kada studenti završe 3 godine studija, dam im testove da ispitam kad i šta su naučili i više znanja pokažu iz srednje škole nego sa fakulteta. Ovaj proces niko ne radi, ali bi trebali svi da ga imaju i izvršavaju“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Silabusi koje studenti dobiju sadrže sve aktivnosti, te plan i program rada tokom semestra. U silabusu je naglašeno šta trebaju raditi i koje obaveze ispunjavati“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori historije ističu kako bi u silabusima trebali biti jasno postavljeni kriteriji. Također, ističu kako je potrebno i obratiti pažnju na neke činjenice kao što su ishodi učenja koji su bitni u nastavi. Interesantan podatak je bio i to da profesori studentima na kraju završene treće godine studija daju testove kako bi ispitali kad i šta su naučili, te prema njihovim riječima više znanja pokažu iz srednje škole nego sa fakulteta.

Silabus je važan za studente jer u njemu su prikazani svi relevantni podaci vezani za određeni predmet, te ukoliko ti kriteriji nisu jasno i precizno objašnjeni studenti neće znati koje su to obaveze koje trebaju ispunjavati. Na osnovu dobijenih odgovora jasno se vidi da profesori pedagogije i historije obrazlažu kriterije, te da su oni dobro postavljeni u silabusima.

Pored navedenog veoma je važno spomenuti i na koji način profesori studentima usmeno obrazlažu kriterije za praćenje i ocjenjivanje postignuća, a odgovori su prikazani u nastavku.

„Usmeno im opišemo procese, to je taj način“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Na početku nastavnog procesa pojasnim o kojim elementima praćenja će biti riječ, na koji način očekujem da se opterete u zadacima i kako će procjena tih zadataka biti urađena“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Studentima usmeno obrazložim kriterije praćenja i ocjenjivanja njihovih postignuća na način da već unaprijed postavim iste u silabus koji im dajem na početku semestra, te kroz diskusiju obrazlažem svaku pojedinačnu ocjenu, odnosno bodove. Za svaku pojedinačnu aktivnost studenti dobiju određeni broj bodova koje skupljaju za konačnu ocjenu. Bitno mi je da kriteriji budu jasno i precizno postavljeni kako bi studenti znali šta se od njih očekuje” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju studentima usmeno obrazložu i objašnjavaju kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća, kako bi studentima bilo lakše da shvate šta se od njih očekuje.

„Usmeno se obrazlažu. Imaju nastavni plan i program i na osnovu njega studente upoznajem sa kriterijima. Takođe, pravim izuzetak jer im ja dostavim potrebnu literaturu i uputim na koji način i kako će učiti“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Kriterije obrazlažem usmeno, na način da im detaljno objasnim na šta trebaju obratiti pažnju i koje sadržaje i zadatke trebaju obavljati. Za sve što im nije jasno, mogu me opet pitati, doći na konsultacije“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju ističu da oni usmeno obrazlažu kriterije, tako što primjenju nastavni plan i program na osnovu kojeg studente upoznaju sa sadržajima i kroz razgovor im objasne šta i kako trebaju da rade i uče. Oni im takođe dostave potrebnu literaturu za određeni predmet.

Profesori studentima obrazlažu kriterije usmenim putem na način da ih upute, razgovaraju sa njima, objasne im šta ih čeka tokom akademske godine, koje zadatke trebaju da obave i kako da uče. Sve navedene stavke se smatraju usmenim dijelom izlaganja kriterija praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata i to je najbolji način u kojem studenti mogu savladati svoje obaveze.

Profesori na univerzitetu studentima usmeno trebaju da obrazlože rezultate o njihovom radu ili uratku. To nazivamo povratnom informacijom koju svaki student treba da dobije i da ima uvid u svoj rad. Kroz istraživanje koje je provedeno od profesora smo dobili rezultate o tome da li studenti dobijaju povratnu informaciju i na koji način. Odgovori su prikazani u nastavku rada.

„Studenti dobijaju povratnu informaciju“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Da, uvijek. Veoma insistiram na davanju povratnih informacija, bilo individualno bilo u grupi“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

„Da, studenti od mene uvijek dobijaju povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku“ (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Kao što vidimo iz ponuđenih odgovora, studenti dobijaju povratnu informaciju od profesora sa Odsjeka za Pedagogiju, a način na koji to obavljaju ćemo spomenuti u narednom dijelu teksta.

„Naravno svaka ocjena je ujedno i pokazatelj znanja“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Studentima omogućavam da dobiju povratnu informaciju o njihovom radu“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju smatraju da je svaka dobivena ocjena ujedno i povratna informacija, ali i pokazatelj znanja, te da su međusobno povezane i da jedna bez druge ne funkcionišu. Načini na koji profesori studentima daju povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku su prikazani u narednom dijelu teksta.

„Na temelju analiza uratka određene vrste, pismenim radovima, usmenim razgovorima, raspravama na temelju te aktivnosti koja je bila“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Povratnu informaciju nudim u terminima konsultacija, kao vid individualnog susreta, te na zajedničkim sastancima (nakon nastave ili ispita) kada dajem informacije korisne za sve studente.

Povratnu informaciju dajem usmenim putem, uz pojašnjenje svakog dijela zadatka kada objašnjavam zašto je pojedini element u zadatku ocijenjen sa određenim bodovima i sl.“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Za svaki urađeni rad student ima mogućnost da dođe na uvid istog. Kada ima određene nejasnoće skrenem mu pažnju na način da mu objasnim i dam upute gdje može pronaći i koju literaturu treba koristiti” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju povratnu informaciju studentima daju usmenim putem u terminu konsultacija ili na zajedničkim sastancima. Povratne informacije se daju na osnovu analize pismenih radova, zatim aktivnosti koje su studentima dodijeljene za određeni predmet i kroz usmene razgovore u kojima se spoznaje koliko student ovladava gradivom i znanjem.

„Studenti imaju seminare, diplomske radove, ali ne koriste često konsultacije kako bi dobili povratnu informaciju. Teorijski je to fino zamišljeno, kod mene je pet sati sedmično predviđeno za konsultacije, za davanje povratne informacije, za proširivanje znanja studenta, za bilo kakvu vrstu

upita, ali nijedan student to ne koristi, iako ima pravo“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„U vrijeme konsultacija me studenti uvijek mogu pronaći u kabinetu i dobiti povratnu informaciju o radu ili tematici koja im nije dovoljno razumljiva. Uvijek popričam sa njima, objasnim im i posavjetujem o svemu što im nije jasno za predmet kojeg predajem“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju smatraju da studentima povratnu informaciju daju kroz konsultacije, seminarske radove ili diplomske radove, ali i da je ocjena koju su dobili iz tih radova i testova ujedno pokazatelj njihovog znanja. Smatraju da su konsultacije koje su ujedno predviđene za davanje povratne informacije veoma značajne, jer studenti imaju mogućnost da pitaju sve što im nije bilo jasno u datom radu i da prošire svoja znanja. Svaki student ima pravo da kada je vrijeme konsultacija dođe do profesora i da ga pita o svemu što je radio, o greškama koje pravi, o literaturi koja mu je potrebna, ali profesor ističe da nažalost nijedan student to redovno ne koristi.

Povratna informacija u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata ima značajnu ulogu jer studentima omogućava uvid u rad, pomaže im da spoznaju šta je to dobro a šta loše i da greške koje imaju isprave. Takođe, povratnom informacijom profesori studentima daju poticaja da uočene pogreške isprave i poboljšaju znanje i uspjeh. Omogućuje studentima kontinuirano učenje i napredovanje na ličnom i profesionalnom nivou. Povratna informacija ujedno predstavlja ocjenu o radu studenta. Učinkovitost povratne informacije zavisi od profesora i načina na koji je saopštava, ali i od spremnosti studenata da je prihvate na pravi način.

Kroz proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi se očituju i teškoće sa kojima se profesori susreću. U postavljenom pitanju o tome koje su teškoće u praćenju i ocjenjivanju studenata u univerzitetskoj nastavi, od profesora smo dobili sljedeće odgovore.

„Teškoće su objektivnost, valjanost, dosljednost, pretjerana administracija“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Odgovor dajem na osnovu vlastitog iskustva, te moram istaknuti da zbog većeg broja predmetnih područja osjećam teret i opterećenje. Razlog za to jeste što za svaki predmet u skladu sa ECTS bodovima nudim opterećenje studenta, koje onda trebam pratiti i vrednovati. Uz to, mi na Odsjeku imamo veće grupe studenata što podrazumijeva i više interakcija sa njima u vezi sa ovim elementima“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Prema mom mišljenju ukoliko se dobro postavi adekvatan plan i program nastavnih aktivnosti i kontinuirano ostvaruju isti ne bi trebalo dolaziti do takvih teškoća” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Dobivenim odgovorima dobijamo rezultate da su teškoće sa kojima se profesori sa Odsjeka za pedagogiju susreću odnose na objektivnost prema studentovom radu, na valjanost dobivenih rezultata i dosljednost. Takođe, profesori ističu da pretjerana administracija i obaveze oko iste predstavljaju velike teškoće u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata.

„Općenito se teškoće ogledaju u tome da predavanja zavise od nastavnika koji vodi brigu o studentima, ograničen broj sati nastave u jednom semestru koji se treba svesti na 20 sati nastave i 20 sati samostalnog rada studenta. Studenti ne uče, bitna im je samo ocjena, a znanje je loše“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Teškoće u praćenju i ocjenjivanju sa kojima se susrećemo jeste da predmetni profesori nemaju dovoljno prostora da sa studentima samostalno rade, jer su studenti sve više nezainteresovani za studiranje“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Dobivenim odgovorima od profesora sa Odsjeka za historiju, teškoće sa kojima se susreću u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata se odnose prvenstveno na predavanja u kojima nastavnik treba da vodi brigu o svakom studentu, da mu posveti više pažnje za sva pitanja i odgovore koje on želi da zna. Prema tome profesori smatraju da se broj sati koji se odnosi na nastavu treba da ujednači sa brojem sati koji se odnosi na samostalni rad sa studentima. Smatraju da trenutno studenti ne uče dovoljno, da im je znanje znatno lošije i da im je bitna samo ocjena koju dobiju. Ono što je izuzetno bitno jeste na koji način se ocjenjuje, šta se vrednuje, koje su to osnovne karakteristike na osnovu kojih profesor procjenjuje studentovo znanje jer se i tu mogu javiti i neke pogreške. Teškoće sa kojim se profesori susreću u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata na neki način stvaraju problem u cjelokupnom

procesu. Tekoće koje se dešavaju u tom procesu se odnose na nedovoljan broj sati za samostalni rad studenata i na predavanja u kojima profesor ne daje dovoljno značaja svakom od studenata. Pretjerana administracija utiče na teškoće u postupku praćenja i ocjenjivanja, kao i objektivnost, valjanost i dosljednost.

Iz navedenih zaključaka, dolazimo i do pitanja koje kroz istraživanje želimo ispitati, a to je da li postoje problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata, a odgovore od profesora smo interpretirali u nastavku.

„Postoje problemi u praćenju redovnih studenata, sve je prepušteno nastavniku i može se uspješno obaviti“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Ne postoje problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedgogiju).

“Ne postoje veći problemi, studenti dobiju plan i program koji redovno prate, te shodno tome izvršavaju svoje zadatke. Na samom početku se dogovorimo kad se koji zadatak treba ispuniti, te kad je period za ispite” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju smatraju da ne postoje problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata sa kojima se profesori susreću, te da su oni ti koji se suočavaju sa određenim problemima i uspješno ih rješavaju.

„Postoje u tome da studenti dovoljno ne čitaju, ne uče. Sistem se pretvorio u mali sistem, to je glavni problem. Znanje studenata je loše, a i poklanjaju se ocjene“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Problemi u praćenju i ocjenjivanju redovnih studenata ne postoje, radi se prema planu i programu“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Prema odgovorima profesora sa Odsjeka za historiju, cjelokupni sistem visokoškolskog obrazovanja se promijenio, te ga smatraju malim sistemom što predstavlja glavni problem u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata. Studenti sve manje uče, čitaju, istražuju i na osnovu nedovoljnog znanja i truda dobijaju loše ocjene, pa profesori i to smatraju problemom sa kojim se susreću u procesu ocjenjivanju znanja studenata.

Problemi u sistemu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća redovnih studenata donesenih Bolonjskim procesom u mnogočemu utiču na profesore koji su nosioci svih problema. Profesori su ti koji rješavaju probleme kada studenti ne dolaze redovno na nastavu, kada im se treba dati potpis ili upisati ocjena, kada su zadovoljili test, ali nisu zadovoljni ocjenom, pa žele da odgovaraju za veću. Zadatke koje dobivaju za rad i bodovanje zavise takođe od nastavnika, jer oni prate njihov rad i napredak. Problemi sa kojima se profesori susreću u praćenju i ocjenjivanju redovnih studenata se odnose i na davanje konačne ocjene studentu koji jeste ili nije zadovoljio postavljene kriterije. Smatramo da redovni studenti nisu zainteresirani ili motivirani da poboljšaju svoje znanje, vještine ili sposobnosti, da se više trude, uče i uspiju da ostvare postavljene ciljeve.

Pored redovnih studenata, i vandredni studenti su uključeni u proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća, te smatramo da su i oni izloženi problemima sa kojima se susreću. S toga smo željeli dobiti podatke o tome da li postoje problemi u praćenju i ocjenivanju obrazovnih postignuća vandrednih studenata. Odgovore profesora smo interpretirali u narednom dijelu teksta.

„Sa vandrednim studentima ne radimo toliko organizirano, ali dobijaju sve informacije, imaju konsultacije i predavanja u toku radnih subota“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Ne mislim da je problem, ali dijelim sa Vama da je nedovoljno kontakata sa vanrednim studentima ponekad ometajući faktor u razumijevanju realizacije zadataka i obaveza, te i praćenja njihovog napretka. Nedovoljni susreti nisu samo rezultata što su susreti planirani u terminima radnih subota, nego i što sami studenti nisu redovni u tim terminima, kao i u terminima konsultacija (elektronskih i kancelarijskih)“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Vanredni studenti dobiju takođe silabus na samom početku i prema njemu ostvaruju određene bodove. Shodno tome ne postoje veće poteškoće u praćenju njihovog rada” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Problemi u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća vandrednih studenata nisu zabilježeni, jer sa njima se ne radi organizirano. Profesori sa Odsjeka za pedagogiju sa vandrednim studentima obavljaju praćenje i ocjenjivanje na način da studenti dobiju sve potrebne podatke i informacije o tome kako će raditi i koje zadatke će izvršavati. Takođe, studentima su omogućene i radne subote i konsultacije u kojima mogu doći do željenih pitanja i odgovora na

iste. Samo je nedovoljno kontakata sa vandrednim studentima, te to predstavlja ometajući faktor u komunikaciji sa njima.

„Ne postoje, jer je isti kriterij za praćenje i ocjenjivanje kao i za redovne studente. Sve se obavlja prema zadanom kriteriju i u skladu sa njim se djeluje. Vandredni studenti imaju radne subote i konsultacije i na taj način dobiju sve informacije koje trebaju“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Problemi ne postoje, jer je nastavni plan i program isti za redovne i za vandredne studente, a kriteriji ocjenjivanja su isti za oboje. I vandredni kao i redovni studenti imaju mogućnost dolaska na nastavu i konsultacije“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju tokom praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća vandrednih studenata se ne susreću sa problemima, jer je isti kriterij kako za vandredne, tako i za redovne studente. U skladu sa kriterijem se postupa prema vandrednim studentima, te oni imaju radne subote kada pohađaju nastavu i konsultacije u kojim mogu dobiti sve informacije o zadacima.

Problemi u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća vandrednih studenata nisu izraženi u tolikoj mjeri da se ne mogu riješiti, jer sa vandrednim studentima kao i sa redovnim se postupa prema određenom kriteriju. Kriterij se poštuje i na osnovu njega se djeluje i postupa sa studentima. Vandredni studenti nastavu pohađaju subotom i imaju mogućnost da pristupaju konsultacijama.

Kroz navedeni rad smo željeli istražiti i na koji način profesori vrednuju rad vandrednih studenata, a odgovore profesora smo prikazali u nastavku.

„Vandrednim studentima malo „progledamo kroz prste“, neki to zloupotrebljavaju, neke aktivnosti ne tražim od njih, ali imaju ispite sa redovnim studentima i obaveze koje ispunjavaju“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Vanredni studenti imaju iste obaveze kao i redovni studenti. Što znači, prema istim kriterijima vrednujem njihov rad“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

“Svaki vanredni student obavezan je da dolazi na predavanja u vrijeme predviđeno za njih. Zatim imaju određene zadatke i aktivnosti koje su obavezni ispuniti kako bi se pratio i ocijenio njihov

napredak. Radovi vanrednih studenata se vrednuju kroz različite testove, seminarske radove, kolokvije, nakon kojih dobiju određeni broj bodova” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju ističu da vandredni studenti zajedno sa redovnim pristupaju ispitima i imaju iste obaveze koje ispunjavaju tokom akademske godine, s tim da profesor ističe da se vandrednim studentima popušta na način da neke aktivnosti ne moraju da obavljaju.

„Isti je kriterij i za vandredne studente. Problem je onima koji rade, teško im je nekad i subotom doći, pa im „progledamo kroz prste“, bore se. Imamo i vandredne studente koji dolaze na redovnu nastavu“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Rad vandrednih studenata se vrednuje isto kao i rad redovnih studenata. Sve je isto, kriterij za ocjenjivanje, osim nastave koja je za vandredne studente predviđena radnim subotama“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju ističu da postoje isti kriterij za vandredne, ali i za redovne studente. Vandrednim studentima se nekada popušta, kao što bi profesori rekli „progleda kroz prste“, jer među njima ima onih koji rade i onih kojima je problem da dolaze subotom na nastavu.

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata kako redovnih, tako i vandrednih se obavlja po istim kriterijima. Svaki od studenata dobije zadatke i aktivnosti koje treba ispuniti, te se na osnovu toga studentima dodjeljuju bodovi za određene aktivnosti i omogućava im se pristup izlasku na ispit. Redovni studenti prisustvuju svim predavanjima i vježbama u toku semestra, dok vandredni studenti imaju radne subote u okviru kojih se vrše vježbe i predavanja za njih. Kao što profesori govore, vandrednim studentima se više "progleda kroz prste", popustljiviji su prema njima.

Takođe, kroz rad smo ispitali da li kontinuirano pohađanje nastave može utjecati na izvođenje konačne ocjene studenata, a odgovori profesora su prikazani u nastavku.

„Kod mene to nije strogo, studenti imaju šansu da kontinuirano savladaju sadržaje, neki studenti to koriste, neki dolaze redovno, ali ja ne insistiram puno na tome. Sa ovima koji ne dolaze redovno se postupa u skladu sa tim kako ne dolaze“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

*„Uz prisustvo nastavi, na izvođenje ocjene mnogo utiče i aktivnost studenta kako tokom nastave“
(odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).*

“Utiče u smislu da studenti koji redovno prisustvuju predavanjima postižu bolje ocjene, više su upućeni u tematiku, te kontinuirano prate tok nastavnog procesa. Ostvaruju više bodova za aktivnost i prisustvo na nastavi” (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesor smatra da kontinuirano pohađanje nastave ne utiče na izvođenje konačne ocjene, jer on ne insistira mnogo na tome. Na nastavi studenti mogu da savladaju mnogo sadržaja i da usvoje potrebna znanja. Neki od studenata koriste to što profesor nije rigorozan po pitanju prisustva na nastavi, tako da većina studenata to koristi. Dok docentica i asistentica smatraju da prisustvo na nastavi i aktivnosti tokom nastave utiču na izvođenje konačne ocjene.

„Lista ima 100 bodova, učešće u nastavi, eseji, broj semestralnih ispita, dva testa i završni test. Do osme sedmice se ne može više pitati, zakon takav i ne možemo tu ništa. Djelujem prema zakonu i ako je student bio na nastavi, onda mu se to ubraja u konačnu ocjenu i potpis kojeg treba dobiti“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Prisustvo na nastavi i aktivnosti koje studenti obavljaju tokom semestra ubrajam u zaključnu ocjenu“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori smatraju da kontinuirano pohađanje nastave utiče na konačnu ocjenu studenata jer postoji lista određenih aktivnosti koje studenti obavljaju tokom semestra, u kojoj je između ostalog i pohađanje nastave. Prema zakonu do osme sedmice se ne može više pitati, tako da profesor poštuje zakon i u skladu sa njim djeluje. Studenti koji nisu redovno pohađali nastavu ne mogu od profesora dobiti potpis za prisustvo na istoj, te izvesti konačnu ocjenu.

Rad redovnih studenata se prati kontinuirano tokom cijelog semestra. U kontinuirano praćenje obrazovnih postignuća studenata podrazumijevamo pohađanje nastave, zatim različite vrste aktivnosti i zadataka kao što su eseji, seminarski radovi, zadaci objektivnog tipa. Na osnovu navedenih i uspješno obavljenih aktivnosti, student može da pristupi ispitu. Profesori u tom procesu bilježe rad studenata i sve aktivnosti boduju, kako bi na kraju izveli konačnu ocjenu. Takođe, studenti koji ne zadovolje neke od kriterija, od profesora dobiju dodatne zadatke koje trebaju obaviti, kako bi te kriterije zadovoljili.

3.3. Procjena napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata

Procjena napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata se zasniva na unapređenju procesa od strane profesora i studenata. Profesori unapređuju proces na način da usmjeravaju studente, da ih stalno prate, da individualno rade sa njima, a studenti trebaju sve obaveze na vrijeme da ispunjavaju, da poštuju profesore i njegove zahtjeve koje će na kvalitetan način ispunjavati. Pored napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, vjerovatno postoje i razlike između kontinuiranog praćenja i ocjenjivanja na drugim odsjecima Filozofskog fakulteta.

S toga smo u istraživanju kojeg smo proveli, željeli ispitati na koji način profesori nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata i koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju studenata na drugim odsjecima Filozofskog fakulteta.

3.3.1. Iskustva u praksi

Istraživanje provedeno sa profesorima na Filozofskom fakultetu, nas je dovelo do odgovora na pitanje na koji način profesori nastoje unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata, što je prikazano u nastavku.

#Stalnim praćenjem studenata, različitim usmjerenim zadacima, pismenim kritikama, iskazima, npr. da napišu šta misle o temi koja se radila, da vidim stav o različitim tehnikama njihovog iskaza“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„Pokušavam oslušivati potrebe studenata, potom pratiti motivaciju za izradom zadataka, što onda jeste i jednim dijelom analiza postavljenih kriterija praćenja i ocjenjivanja. Uz to, pratim zakonske okvire i trudim se poštovati ih. Možda ovo nisu konkretni načini unapređenja procesa, ali mi pomažu u tome“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju)

„Kroz razgovor sa studentima pokušavam dobiti povratnu informaciju o načinu rada na koji izvodim predavanja, na osnovu toga uvidim šta im je bilo zanimljivije a šta nije. Na osnovu toga mijenjam način rada, uvodim inovacije, motiviram studente i potičem samostalni rad sa njima“ (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Profesori sa Odsjeka za pedagogiju ističu da se napredak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata nastoji unaprijediti na način da se rad studenata stalno prati, da im se daju usmjereni zadaci, pismene kritike. Takođe, smatraju da bi se trebale razvijati različite tehnike istraživanja njihovog iskaza, te ih motivirati i razgovarati sa studentima.

„Samo dosljednošću, sve im je objašnjeno, dobiju teme koje će biti na ispitu, dobiju uputu za gradivo, literaturu, sve samo da uče i da manje koriste internet“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Unaprjeđujem kroz različite aktivnosti sa studentima, samostalnim radom, istraživanjem, izučavanjem, otkrivanjem novih sadržaja i povezivanja sa starim“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Profesori sa Odsjeka za historiju smatraju da se unapređenje procesa praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata treba obavljati dosljedno. Studentima je sve ponuđeno i objašnjeno, počevši od literature, načina na koji će učiti, uputa, a na njima je samo da uče i da razvijaju svoja znanja. Treba ih motivirati, aktivirati kroz samostalni rad, istraživanje i otkrivanje.

Načini na koji profesori pokušavaju unaprijediti praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se zasnivaju na dosljednošću. Postupak unapređenja praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata zavisi od različitih faktora, a to su kontinuirano praćenje rada studenata, unapređivanje znanja, redovno pohađanje nastave. Studenti su ti koji trebaju da ulože svoj trud, rad i znanje kako bi ostvarili što bolje rezultate. Studentima je ponuđeno mnoštvo metoda, oblika, elemenata praćenja i ocjenjivanja koje mogu koristiti kako bi postigli željene ciljeve. Objašnjeno im je kako i na koji način trebaju učiti, ponuđena im je literatura za predmet, upute za sve dobivene zadatke, a na njima je da ih obave što je bolje moguće. Napredak ujedno zavisi i od profesora i od studenata. Saradnjom i komunikacijom između profesora i studenata se unapređuje proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata.

Takođe, zanimalo nas je i koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na drugim odsjecima Filozofskog fakulteta, a dogovore smo prikazali u nastavku.

„Nemam baš uvida u to da bih temeljito odgovorio. Svaki odsjek ima svoj pristup i sadržaji, metode su drugačiji. Moj stav imate o tome, ocjenu ne mogu dati“ (odgovor profesora sa Odsjeka za pedagogiju).

„U odnosu na suštinu naučne i nastavne oblasti kojima se bave pojedini odsjeci Fakulteta, kao i stilu koji preferira pojedini nastavnik, mogu se uočiti razlike. Riječ je o npr. primjeni diktata, kvizova, kolokvija i sl. Na Fakultetu nema unificiranog obrasca za praćenje i vrednovanje rada studenta, osim onog okvira koji je određen Zakonom o visokom obrazovanju, a koji i mi uvrstimo u silabuse (mislím na raspon bodova za zaključivanje konačne ocjene)“ (odgovor docentice sa Odsjeka za pedagogiju).

„Svaki Odsjek se razlikuje na sebi individualan način, s tim da se primjenjuju različite metode, tehnike, pristupi rada i djelovanja. Smatram da razlike vjerovatno u nekim oblastima postoje, ali da nemam tačan uvid u te podatke“ (odgovor asistentice sa Odsjeka pedagogiju).

Prema riječima profesora sa Odsjeka za pedagogiju profesori nemaju uvida u taj podatak, ali smatraju da svaki odsjek ima svoje pristupe, metode, sadržaje koji ih razlikuju u odnosu na druge odsjeke. Razlike se mogu uočiti u stilu kojeg pojedini nastavnik preferira kada je u pitanju primjena diktata, kvizova ili kolokvija.

„Nažalost niko nema uvid, svi kriju to“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

„Uvida u to nemam, pa ne bih mogao to komentirati detaljno“ (odgovor profesora sa Odsjeka za historiju).

Takođe, profesori sa Odsjeka za historiju smatraju da niko nema uvida u taj podatak i da te podatke drugi odsjeci ne izražavaju.

Filozofski fakultetu u Sarajevu je visokoobrazovna ustanova u kojoj postoje različiti odsjeci koje studenti pohađaju. Odsjeci koriste različite pristupe, elemente, metode, sadržaje, oblike rada sa studentima u univerzitetskoj nastavi. Svaki od odsjeka ima svoj način na koji prati i ocjenjuje obrazovna postignuća studenata. Shodno tome, svaki odsjek je zaseban za sebe i svaki od studenata koristi drugačije metode za učenje i savladavanje gradiva. Cjelokupni odnos zavisi od saradnje između profesora i studenata, kao i načina na koji utiču kako bi unaprijedili znanje.

5. Zaključak

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata predstavlja sastavni dio obrazovnog procesa, te oni u okviru studija trebaju biti povezani sa određenim ciljevima, sadržajima i metodama podučavanja. Praćenje obrazovnih postignuća studenata je proces koji se definira kao složena djelatnost koja bi se trebala provoditi kontinuirano, a koju karakterizira primjena odgovarajućih postupaka, tehnika i instrumenata kako bi se dobile informacije o razvojnim tokovima i nivoima ostvarenosti postavljenih ciljeva i zadataka odgojno - obrazovnog rada. Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata je prosudba o znanju studenata, te pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja obrazovnih postignuća studenata iz svakog predmeta u odnosu na unaprijed zadane kriterije.

Svrha rada je bila da se ispita na koji način se vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Korištene su deskriptivna metoda i komparativna metoda istraživanja.

Istraživanje je provedeno sa studentima i profesorima Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Korištene su tehnike anketiranja i intervjuiranja. U anketiranju je sudjelovalo 60 studenata sa Odsjeka za pedagogiju, kao i 60 studenata sa Odsjeka za historiju, kao i 10 profesora sa Odsjeka za pedagogiju i 10 profesora sa Odsjeka za historiju. U intervjuiranju je sudjelovalo pet profesora sa Odsjeka za pedagogiju i historiju. Istraživanje koje je provedeno ima kvalitativni i kvantitativni karakter.

Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se obavlja na način da profesori usmenim i pismenim provjerama, odnosno polusestrialnim i završnim ispitima procjenjuju znanje i uspjeh studenata. Kao oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata na Odsjeku za pedagogiju koriste se kolokviji, testovi, zadaci objektivnog tipa, seminarski radovi, prezentacije, kvizovi, pismeno pisanje eseja, analiza naučnih i stručnih tekstova, izrada istraživačkih radova i projekata. Za potrebe provjere znanja studenata profesori historije koriste film kao oblik praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata. Na osnovu dobivenog filma studenti analiziraju i diskutuju o tematici, bilježe glavne događaje, činjenice, datume, godine koje su bitne za određeni historijski događaj. Profesorima i studentima

je važna kombinacija i usmenog i pismenog oblika provjere znanja, kako bi se u potpunosti procjenio stepen znanja studenata.

Takođe, profesori i studenti sa oba odsjeka ističu kako su u silabusima jasno postavljeni kriteriji o praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća. Profesori studentima obrazlažu kriterije usmenim putem na način da ih upute, razgovaraju sa njima, objasne im šta ih čeka tokom akademske godine, koje zadatke trebaju da obave i kako da uče. Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata kako redovnih, tako i vandrednih se obavlja po istim kriterijima. Svaki od studenata dobije zadatke i aktivnosti koje treba ispuniti, te se na osnovu toga studentima dodjeljuju bodovi za određene aktivnosti i omogućava im se pristup izlasku na ispit. Studenti od profesora dobivaju i povratnu informaciju o svom radu ili uretku, usmenim putem u terminu konsultacija ili na zajedničkim sastancima, što je istraživanjem i potvrđeno.

Teškoće sa kojim se profesori susreću u procesu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata se odnose na nedovoljan broj sati za samostalni rad studenata i na predavanja u kojima profesor ne daje dovoljno značaja svakom od studenata. Pretjerana administracija utiče na teškoće u postupku praćenja i ocjenjivanja, kao i objektivnost, valjanost i dosljednost.

Načini na koji profesori pokušavaju unaprijediti praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se zasnivaju na dosljednošću. Postupak unapređenja praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata zavisi od različitih faktora, a to su kontinuirano praćenje rada studenata, unapređivanje znanja, redovno pohađanje nastave. Napredak ujedno zavisi i od profesora i od studenata.

Filozofski fakultetu u Sarajevu je visokoobrazovna ustanova u kojoj postoje različiti odsjeci koje studenti pohađaju. Svaki od odsjeka ima svoj način na koji prati i ocjenjuje obrazovna postignuća studenata. Shodno tome, svaki odsjek je zaseban za sebe i svaki od studenata koristi drugačije metode za učenje i savladavanje gradiva. Cjelokupni odnos zavisi od saradnje između profesora i studenata, kao i načina na koji utiču kako bi unaprijedili znanje. Kao što vidimo, svi smo kao odsjeci zatvoreni i ne postoji međusobna saradnja sa drugim odsjecima. Zatvoreni smo, ali imamo odsjeke koji mogu ponuditi pomoć u saradnji i unapređivanju procesa praćenja i ocjenjivanja. To su Odsjek za pedagogiju i psihologiju, koji mogu ponuditi pomoć u vidu stručnog osposobljavanja nastavnika putem radionica, uretka, prakse. Takođe, bi se isti oblici i elementi praćenja i

ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata trebali primjenjivati na svim drugim odsjecima Filozofskog fakulteta. To bi se obavilo na način da se izvrši istraživanje na svim odsjecima koje će uključivati veliki uzorak studenata i profesora, kojeg bi mogli komparirati i te rezultate uporediti, kako bi dobili konačnu sliku o cjelokupnom stanju procesa praćenja i ocjenjivanja na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Uz određenu analizu rada zaključujemo i ističemo da je rad predstavio rezultate koji mogu doprinijeti praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća studenata. Rezultate koje smo dobili su ilustrativnog karaktera, te kao takvi nam daju smjernice za buduća istraživanja. Shodno tome, javila su se određena promišljanja za dalja istraživanja. Neke od preporuka za buduća istraživanja su:

- Samoocjenjivanje studenata u univerzitetskoj nastavi
- Implikacije Bolonjskog procesa: položaj studenta u visokoškolskoj nastavi

6. Literatura

1. Andrilović, V. i Čudina-Obradović, M. (1985). Psihologija učenja i nastave. Zagreb: Školska knjiga.
2. Bouša - Slabinac, D. (2010). Esej za 5: i drugi oblici pisanih uradaka. Zagreb: Školska knjiga.
3. Božić Bogović, D. i sur. (2013). Vrednovanje i ocjenjivanje rada studenata na Filozofskom fakultetu. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Scrossmayera.
4. Bujas, Z. (1966). Provjeravanje znanja – ispitivač ili test? Liječnički vjesnik: br. 7.
5. Draper, S.W. (1999). Formative feedback to students in levels 3 & 4. Glasgow: University of Glasgow.
6. Đorđevski, R. (1969). Uloga kvalitete razreda, kontrasta, skale ocjena i klasifikacionih perioda u školskom ocjenjivanju. Beograd: Društvo psihologa SR Srbije.
7. Franić, R. (2014). Praćenje rada i ocjenjivanje studenata. Priručnik za nastavnike Agronomskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
8. Furlan, I. (1966). Upoznavanje, ispitivanje i ocjenjivanje učenika. Zagreb: Pedagoško – književni zbor.
9. Grgin T. (1994). Školska dokimologija. Jastrebarsko: Naklada Slap.
10. Grgin, T. (2001). Školsko ocjenjivanje znanja. Jastrebarsko: Naklada Slap.
11. Han, V. i sur. (2007). Didaktički pojmovnik. Sarajevo.
12. Kadum, V. (2004). Matematika za ekonomske škole (I., II. i III. razred). Priručnik za nastavnike. Pula: IGSA
13. Kadum - Bošnjak, S. (2005). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi. Odjel za humanističke znanosti. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
14. Kadum - Bošnjak, S. (2013). Dokimologija u primarnom obrazovanju. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile.
15. Kadum - Bošnjak, S. i Brajković, D. (2007). Praćenje, provjeravanje i ocjenjivanje učenika u nastavi. Metodički obzori.
16. Kolić - Vehovec, S. (1999). Edukacijska psihologija. Rijeka: Filozofski fakultet.

17. Kovač, V. i Kolić-Vehovec, S. (2008) Izrada nastavnih programa prema pristupu temeljenom na ishodima učenja – Priručnik za sveučilišne nastavnike. Rijeka.
18. Kyriacou, C. (2001). Temeljna nastavna umijeća. Zagreb: Educa.
19. Lavrnja, I. (1998). Poglavlja iz didaktike. Rijeka: Pedagoški fakultet.
20. M. Šećibović i sur. (2009). Vodič kroz Bolonjski proces. Beograd: Beoštampa.
21. Mandić, P. i Vilotijević, M. (1980). Vrednovanje rada u školi. Sarajevo: Svjetlost.
22. Matijević, M. (2004). Ocjenjivanje u osnovnoj školi. Zagreb: Tipex.
23. Muminović H. (2013). Osnovi didaktike. Sarajevo: DES doo.
24. Mužić, V. (1999). Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja. Zagreb: Educa.
25. Penca Palčić, M. (2008). Utjecaj provjeravanja i ocjenjivanja znanja na učenje. Život i škola.
26. Pongrac, S. (1980). Ispitivanje i ocjenjivanje u obrazovanju: primjena u osnovnom obrazovanju odraslih. Zagreb: Školska knjiga.
27. Puljiz, I., Živčić, M. (2009). Međunarodne organizacije u obrazovanju odraslih. Zagreb: Agencija za obrazovanje odraslih.
28. Rajston i sur. (1966). Vrednovanje u savremenom obrazovanju. Beograd: Vuk Karadžić.
29. Slatina, M. (1998). Nastavni metod. Sarajevo Print M: Filozofski fakultet Univerziteta.
30. Visinko, K. (2010). Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika. Zagreb: Školska knjiga.
31. Vizek Vidović, V. i sur. (2003). Psihologija obrazovanja. Zagreb: IEP d.o.o.-VERN.
32. Vizek Vidović, V. i Vlahović-Štetić, V. (2004). Planiranje, praćenje i ocjenjivanje. Zagreb: Forum za slobodu odgoja.
33. Zakon o visokom obrazovanju Kantona Sarajevo (2017). Službene novine Kantona Sarajevo. broj: 33/17.
34. Zlatović, S. (2017). Nastava, ocjenjivanje po ishodima učenja – nekoliko prijedloga, Tehničko veleučilište u Zagrebu. Zagreb-Hrvatska: Vrbik 8.

Internet stranice:

1. Bolonjska deklaracija, Evropsko područje visokoškolskog obrazovanja (<http://www.heg.gov.ba/Dokumenti/Bolonja/?id=6595> pristupljen 15.09.2018.)
2. Bolonjska deklaracija o Evropskom prostoru za visoko obrazovanje (2014) (<http://hercegovina.edu.ba/hr/wp-content/uploads/2014/09/BOLONJSKA-DEKLARACIJA-O-EUROPSKOM-PROSTORU-ZA-VISOKO-OBRAZOVANJE.pdf> pristupljeno 15.09.2018.)
3. Glavna uprava za obrazovanje i kulturu (2004). Vodič za korisnike ECTS - Evropski sustav za prijenos i prikupljanje studijskih bodova i dodatak diplome. Bruxelles. (http://www.mzos.hr/Download/2005/06/08/Vodic_za_korisnike_ECTS-a.pdf pristupljeno 16.06.2018.)
4. Hi - kvadrat test i njegove primjene (2004). (https://bib.irb.hr/datoteka/145851.Ani_Grubisic_hi_kvadrat.pdf. pristupljeno 12.04.2020)
5. Informacija o historijatu Bolonjskog procesa sa pregledom relevantnih dokumenata (2011). (www.fmon.gov.ba. pristupljeno 03.12.2018.)
6. Pravilnik o Bolonjskoj deklaraciji (<http://unsa.ba/s/images/stories/pdf/bolonja/Bolonjska%20deklaracija.pdf>. pristupljeno 22.03.2017.)
7. Pravila studiranja za prvi ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu (2010). Univerzitet u Sarajevu Senat (www.ff.unsa.ba. pristupljeno 03.12.2018.)
8. Silabusi odsjek za Historiju (http://www.ff.unsa.ba/files/17_18/silabusi/zima/historija_umjetnosti.pdf. pristupljeno 05.11.2018.)
8. Silabusi odsjek za Pedagogiju (http://ff.unsa.ba/files/17_18/silabusi/zima/pedagogija.pdf. pristupljeno 05.11.2018.)

7. Prilozi

PRILOG 1: Anketni list

Poštovani,

molimo Vas da odvojite dio Vašeg vremena i popunite ovaj Upitnik. Vaši odgovori će biti od velike pomoći prilikom provođenja planiranog istraživanja, a rezultati do kojih dođemo bit će upotrijebljeni u izradi Magistarskog rada. Anketa je anonimnog tipa i nema tačnog ili pogrešnog odgovora, u tom smislu od Vas očekujemo odgovore koji odražavaju Vaše stavove.

Najtoplije Vam se zahvaljujemo što učestvujete u ovom istraživanju!

Odsjek: _____

Spol (zaokruži): Ž – ženski M – muški

Starost: _____

U narednoj tabeli date su tvrdnje a od Vas se očekuje da zaokružite jedan od ponuđenih odgovora, koji odražava najveći stupanj odgovora koji predstavlja Vaše stavove.

Molimo Vas da označite u kojoj mjeri smatrate da navedena tvrdnja odražava Vaš stav:

1- Nikako se ne slažem 2 - Ne slažem se 3 - Neodlučan sam 4 - Slažem se 5 - U potpunosti se slažem

Ponuđene tvrdnje označite sa jednim od pet brojeva prema vašim stavovima. Svaki od brojeva ima određeno značenje koje se nalazi iznad broja. Pitanja se odnose na praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu. Detaljno pročitajte tvrdnje i zaokružite jedan od ponuđenih brojeva.

Praćenje obrazovnih postignuća studenata je proces koji se definira kao složena djelatnost koja bi se trebala provoditi kontinuirano, a koju karakterizira primjena odgovarajućih postupaka, tehnika (poput testiranja, skaliranja i evidentiranja) i instrumenata kako bi se dobile informacije o razvojnim tokovima i nivoima ostvarenosti postavljenih ciljeva i zadataka odgojno-obrazovnog rada (Gojkov, 1997). Praćenje podrazumijeva bilježenje zapažanja o razvoju studentovih interesa, motivacije i sposobnosti, njegovih postignuća u ovladavanju sadržajima kolegija, njegova odnosa prema radu, postavljenim zadacima i odgojnim vrijednostima. Praćenje se provodi usmeno kroz razgovore ili rasprave ili pismeno putem kolokvija ili završnih ispita.

Tvrđnje za praćenje	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Neodlučan sam	Slažem se	U potpunosti se slažem
Praćenje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1	2	3	4	5
Predmetni nastavnik u prvoj sedmici realizacije nastave upoznaje studente s planom rada	1	2	3	4	5
Nastava se realizira i izvodi prema utvrđenom rasporedu sati	1	2	3	4	5
Aktivnost studenata prate se kontinuirano tokom semestra	1	2	3	4	5
U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši usmena provjera znanja	1	2	3	4	5
U procesu praćenja obrazovnih postignuća se vrši pismena provjera znanja	1	2	3	4	5
Svi oblici provjere znanja studenta su javni	1	2	3	4	5
Najčešći oblik provjere znanja studenata koriste se zadaci objektivnog tipa („test“)	1	2	3	4	5
Seminarski rad se primjenjuje kao oblik praćenja obrazovnih postignuća	1	2	3	4	5
Zadaci predviđeni za individualni rad studenta su ravnomjerno raspoređeni u toku semestra	1	2	3	4	5

Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata je prosudba o učenikovom znanju u odnosu na (a) unaprijed zadane kriterije ili (b) druge učenike. Mjerenje znanja zadovoljava tri uvjeta: (1.) predmet mjerenja je znanje studenta, (2.) mjerni instrument je profesor i (3.) tehnika – u obliku postavljanja pitanja, pismenog ili usmenog ispitivanja (Franić, 2014). Ocjenjivanjem se izražava pridavanje brojčane ili opisne vrijednosti rezultatima praćenja obrazovnih postignuća studenata iz svakog predmeta u odnosu na unaprijed zadane kriterije.

Tvrdnje za ocjenjivanje	Nikako se ne slažem	Ne slažem se	Neodlučan sam	Slažem se	U potpunosti se slažem
Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši kontinuirano tokom semestra	1	2	3	4	5
Upoznat/a sam sa odredbama Pravilnika o ocjenjivanju studenata	1	2	3	4	5
Ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata se vrši u skladu sa silabusom predmeta	1	2	3	4	5
U silabusima su jasno definirani kriteriji za ocjenjivanje obrazovnih postignuća	1	2	3	4	5
Evidencija o obrazovnim postignućima studenta se vodi kontinuirano	1	2	3	4	5
Studentima se omogućava ostvarivanje uvida u rad	1	2	3	4	5
Studenti dobivaju povratnu informaciju o vlastitim postignućima	1	2	3	4	5
Refleksija i mišljenje studenata o postignućima se uvažava	1	2	3	4	5

Hvala na izdvojenom vremenu i saradnji ☺

PRILOG 2: Protokol intervjua

Protokol intervjua

Naslov: Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi

Ispitivač: Elma Tanjo

Mjesto: Sarajevo

Datum:

Vrijeme:

Oblast	Pitanja	Trajanje
Uvodni dio	Svrha rada jeste ispitati na koji način se vrši praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.	5 minuta
Priprema za postupak praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koje izmjene su u načinu praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata donesene Bolonjskim procesom? 2. Na koji način se vrši, prema Vašem mišljenju, općenito praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi? 	10 minuta
Praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća studenata u univerzitetskoj nastavi na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Koje oblike i elemente praćenja i ocjenjivanja najčešće Vi primjenjujete? 2. Koliko često primjenjujete pismene provjere znanja? <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Koje oblike pismene provjere znanja najčešće koristite? 3. Koliko često koristite ZOT kao metodu provjere znanja studenata? 4. Koliko često primjenjujete usmene provjere znanja? 5. Da li silabusi sadrže jasne kriterije za praćenje i ocjenjivanje obrazovnih postignuća? <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Na koji način studentima usmeno obrazlažete kriterije za praćenje i ocjenjivanje postignuća? 6. Da li studenti od Vas dobijaju povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku? <ol style="list-style-type: none"> 6.1. Na koji način studentima dajete povratnu informaciju o njihovom radu ili uretku? 7. Koje su, prema Vašem mišljenju, teškoće u praćenju i ocjenjivanju studenata u univerzitetskoj nastavi? 8. Postoje li problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća redovnih studenata? 9. Postoje li problemi u praćenju i ocjenjivanju obrazovnih postignuća vanrednih studenata? 10. Na koji način vrednujete rad vanrednih studenata? 11. Da li kontinuirano pohađanje nastave može utjecati na izvođenje konačne ocjene studenata? <p>nastave utiče na izvođenje konačne ocjene studenata?</p> 	20 minuta
Procjena napretka praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata	<ol style="list-style-type: none"> 1. Na koji način nastojite unaprijediti proces praćenja i ocjenjivanja obrazovnih postignuća studenata? 2. Prema Vašem saznanju, koje su razlike u kontinuiranom praćenju i ocjenjivanju na odsjecima Filozofskog fakulteta? 	10 minuta
Završni dio	Povratna informacija, komentari, sugestije, zahvale	5 minuta

PRILOG 3: Silabus iz predmeta Metodika nastave historije II

Izvor: (http://www.ff.unsa.ba/files/17_18/silabusi/zima/historija_umjetnosti.pdf, pristupljeno 05.11.2018)

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET

SYLLABUS

Odsjek	Odsjek za historiju				
Naziv kolegija/ nastavnog predmeta	Metodika nastave historije II				
Šifra/kod	FIL HIS 311	Status (obavezni ili izborni)	obavezni	ECTS	2
Ciklus studija	I	Semestar	VI	Ak. godina	2017/18
Preduvjet za upis kolegija/nastavnog predmeta	nema				
Jezik izvođenja nastave	B/H/S				
Nastavnik	Ime i prezime	Prof. dr. Zijad Šehić			
	Kontakt podaci	Kabinet: 130 E-mail: zijad.sehic@ff.unsa.ba Telefon:	Termin konsultacija	Utorkom 9-11	
Saradnik	Ime i prezime	Mr. Melisa Forić Plasto			
	Kontakt podaci	Kabinet: 130 E-mail: melisa.foric@ff.unsa.ba Telefon:	Termin konsultacija	Srijeda 17-19	
Sedmični broj kontakt sati	Predavanja 1 ; seminar 0 ; vježbe 1;				
Kratak opis kolegija/ nastavnog predmeta	Nastava na predmetu Metodika nastave historije II treba kroz vježbe i hospitacije, primjenom savremenih metodičkih standarda, studente osposobiti i pripremiti za samostalan rad s učenicima u osnovnim i srednjim strukovnim školama. Iz tog razloga posebna je pažnja posvećena potrebi i značaju pismenog pripremanja svakog nastavnog sata. Naglasak je na potpunoj artikulaciji nastavnog sata koji, kroz različite nastavne metode, treba zadovoljiti materijalne, funkcionalne i odgojne zadatke nastave historije. Kroz rad na nastavi do izražaja će doći primjena svih teoretskih obrađenih i usvojenih pojmova koje čine jednu nastavnu pripremu, od odabira adekvatnog tipa nastavnog sata, oblika rada, metoda i upotrebe nastavnih sredstava i pomagala posebno informacionih tehnologija koje nude mnoge prednosti. Teorijsko znanje te primjeri iz nastavne prakse na osnovu hospitacija odražavaju se na pripremu i održavanje nastavnih sati na fakultetu i u školi, a samoprocjena rezultata u časovima zapažanja dodatno razvija buduće nastavničke kompetencije.				
Cilj kolegija/ nastavnog predmeta	Cilj nastavnog predmeta Metodika nastave historije II je osposobiti studente/studentice za samostalno izvođenje nastave historije u srednjoj školi. Studenti kroz primjenu već stečenog znanja u praktičnom radu razvijaju opće i specifične kompetencije potrebne za uspješno poučavanje historije u osnovnim i				

	srednjim strukovnim školama.
Ishodi učenja	<p>Studenti/studentice će:</p> <p>Upoznati se sa primjerima nastavnih praksi na osnovu hospitovanja u osnovnim i srednjim strukovnim školama.</p> <p>Osposobiti se za samostalno kreiranje i izvedbu nastavnih sati u osnovnim i srednjim strukovnim školama.</p> <p>Primjeniti i uporediti uspješno usvojena teorijska znanja sa nastavnom praksom.</p> <p>Osposobiti se za funkcionalno kreiranje nastavnih sati uz korištenje različitih nastavnih metoda i oblika rada.</p> <p>Upoznati osnovne pojmove i zadatke koji se vežu za predmet metodika nastave historije, kao i njihov značaj u obrazovanju i odgoju učenika.</p> <p>Upoznati i kritički promišljati o odgojno-obrazovnim ciljevima nastave historije i znaju ih odrediti prilikom planiranja nastave i pripremanja pojedinih nastavnih satova.</p> <p>Osposobljavati se za izradu godišnjih planova te planiranje, pripremanje i izvođenje pojedinih nastavnih satova.</p> <p>Osposobljavati se za kreativan pristup pripremanju nastave.</p> <p>Osposobljati se za korištenje raznovrsnih nastavnih metoda, kao i upotrebu nastavnih sredstava i pomagala.</p> <p>Razvijati osjećaj odgovornosti i profesionalnosti za rad u nastavi.</p> <p>Razvijati sposobnosti za samoprocjenu nastavničke kompetencije.</p>

Sadržaj kolegija/nastavnog predmeta	
Sedmica	Nastavna jedinica
Datum	
1.	Priprema nastavnog sata historije za srednju školu i njen značaj Pismena priprema i artikulacija nastavnog sata
2.	Nastavna pomagala i sredstva u nastavi historije s posebnim osvrtom na suvremenu multimedijalnu prezentaciju
3.	Nastavni sati na fakultetu – pripremni sat za nastavu u osnovnoj ili srednjoj strukovnoj školi. Zapažanja o održanim satima
4.	Nastavni sati na fakultetu – pripremni sat za nastavu u osnovnoj ili srednjoj strukovnoj školi. Zapažanja o održanim satima
5.	Nastavni sati na fakultetu – pripremni sat za nastavu u osnovnoj ili srednjoj strukovnoj školi. Zapažanja o održanim satima
6.	Nastavni sati na fakultetu – pripremni sat za nastavu u osnovnoj ili srednjoj

	strukovnoj školi. Zapažanja o održanim satima
7.	Priprema studenata za hospitacije; rad na pismenim pripremama i artikulaciji nastavnog sata
8.	Polusemestralna provjera znanja studenata
9.	Hospitovanje: pohađanje nastave u školi
10.	Hospitovanje: pohađanje nastave u školi
11.	Hospitovanje: pohađanje nastave u školi
12.	Hospitovanje: pohađanje nastave u školi
13.	Zapažanja o održanim satima (dosezi zadanih ciljeva; učinkovitost nastavnih metoda; savremena didaktička pomagala) Priprema za izvođenje sata u osnovnoj ili srednjoj strukovnoj školi.
14.	Zapažanja o održanim satima (dosezi zadanih ciljeva; učinkovitost nastavnih metoda; savremena didaktička pomagala) Priprema za izvođenje sata u osnovnoj ili srednjoj strukovnoj školi.
15.	Samostalno izvođenje nastavnog sata u srednjoj školi
16.	Priprema za ispit (u ovoj sedmici nema nastave)
17.	Završni ispit za studente I. i II. ciklusa po Bolonjskom procesu
18.	

Način izvođenja nastave (oblici i metode)	Nastava se izvodi u obliku predavanja i vježbi, na kojima studenti stiču nastavnu praksu. Nastavna se praksa realizira kroz hospitovanje u osnovnim i srednjim strukovnim školama, te držanje nastave na fakultetu i u školama, kao i kroz samostalni rad studenata.
---	--

Obaveze studenata i elementi praćenja rada studenata u toku semestra (struktura izvođenja konačne ocjene i bodovanje)	<p>Praćenje rada studenta se vrši dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra, kao i na završnom ispitu nakon završetka semestra prema sljedećim elementima praćenja:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>R. br.</th> <th>Elementi praćenja</th> <th>Broj bodova</th> <th>Učešće u ocjeni (%)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>Prva provjera znanja – ogledni sat</td> <td>40</td> <td>40</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>Aktivnost</td> <td>10</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>Druga provjera znanja- sat u školi</td> <td>40</td> <td>40</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>Završni ispit - esej</td> <td>10</td> <td>10</td> </tr> <tr> <td>5.</td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td colspan="3" style="text-align: right;">Ukupno: 100 bodova</td> <td>100%</td> </tr> </tbody> </table> <p>Studenti/studentice su obavezni redovno pohađati i aktivno sudjelovati u nastavi.</p> <p>Predviđene bodove za svaki od elemenata praćenja studenti postižu na sljedeći način:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Za prisustvo nastavi i aktivno sudjelovanje moguće je dobiti ukupno 10 bodova. • Polusemestralna provjera znanja realizira u vidu održavanja oglednog sata na fakultetu. U okviru ovog ispita boduje se pismena priprema za sat i izvođenje sata. Ukupno je moguće osvojiti 40 bodova. • Druga provjera znanja realizira se u vidu održavanja sata u srednjoj školi. U okviru ovog ispita boduje se pismena priprema za sat i izvođenje sata. Ukupno je moguće osvojiti 40 bodova. • Završni ispit polaže se na kraju semestra u dva termina u vidu pisanja eseja. Na završnom ispitu moguće je osvojiti ukupno 10 bodova. <p>Napomena: Drugoj provjeri znanja ne može se pristupiti bez prethodno odslušanih hospitacija i održanog časa na fakultetu. Prisustvo hospitacijama i održavanje sati na fakultetu i u srednjoj školi evidentira se na hospitaacionoj listi.</p>	R. br.	Elementi praćenja	Broj bodova	Učešće u ocjeni (%)	1.	Prva provjera znanja – ogledni sat	40	40	2.	Aktivnost	10	10	3.	Druga provjera znanja- sat u školi	40	40	4.	Završni ispit - esej	10	10	5.												Ukupno: 100 bodova			100%
	R. br.	Elementi praćenja	Broj bodova	Učešće u ocjeni (%)																																	
1.	Prva provjera znanja – ogledni sat	40	40																																		
2.	Aktivnost	10	10																																		
3.	Druga provjera znanja- sat u školi	40	40																																		
4.	Završni ispit - esej	10	10																																		
5.																																					
Ukupno: 100 bodova			100%																																		
Skala ocjenjivanja	<p>Konačan uspjeh studenata nakon svih predviđenih oblika provjere znanja, vrednuje se i ocjenjuje sistemom ocjenjivanja kako slijedi:</p> <p>a) 10 (A) - izuzetan uspjeh bez grešaka ili sa neznatnim greškama, nosi 95-100 bodova; b) 9 (B) - iznad prosjeka, sa ponekom greškom, nosi 85-94 boda; c) 8 (C) - prosječan, sa primjetnim greškama, nosi 75-84 boda; d) 7 (D) - općenito dobar, ali sa značajnim nedostacima, nosi 65-74 boda; e) 6 (E) - zadovoljava minimalne uslove, nosi 55-64 boda; f) 5 (F, FX) - ne zadovoljava minimalne uslove, manje od 55 bodova.</p>																																				
Literatura	<p><i>Obavezna</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. T. I. Berend, Historija – znanstvena disciplina i školski predmet», Naše teme, XXVIII/4, 5, Zagreb 1984 2. Zbornik radova: Jugoslovenski simpozij o nastavi historije, Novi Sad,1972; 3. V. Vego, Metodika nastave povijesti, Mostar 1998; 4. Rendić-Miočević, Didaktičke inovacije u nastavi povijesti, Zagreb 1989; 																																				

	<p>5. F. Isaković, <i>Ekskurzija kao oblik proširivanja i produbljivanja znanja u nastavi istorije</i>, <i>Nastava povijesti</i>, 1 i 2, Zagreb 1985;</p> <p>6. B. Drašković, <i>Povijesna karta i povijesni atlas kao temeljna nastavna sredstva za snalaženje u prostornim promjenama u prošlosti</i>, <i>Nastava povijesti</i>, 1, Zagreb 1976</p>
	<p><i>Dodatna</i></p> <p>Robert Stradling, <i>Nastava europske povijesti 20. stoljeća</i>, Zagreb: Srednja Europa, 2003.</p> <p>Nastavni planovi i programi iz historije/istorije/povijesti za gimnazije i srednje škole (1. – 4. razred)</p> <p>Luisa Black, <i>Priručnik za nastavnike historije u Bosni i Hercegovini</i>, Vijeće Evrope, 2008.</p> <p>Senaid Hadžić, Azem Kožar, <i>Metodika nastave historije</i>, Tuzla 2006.</p> <p>Nekada davno... živjeli smo zajedno, <i>Zajednički rad s multiperspektivnim pristupom</i>, EUROCLIO 2014.</p> <p>Obični ljudi u neobičnoj zemlji, <i>Svakodnevni život u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji 1945-1990</i>, EUROCLIO 2008.</p>
Napomene	

PRILOG 4: Silabus iz predmeta Didaktika 2

Izvor: (http://ff.unsa.ba/files/17_18/silabusi/zima/pedagogija.pdf, pristupljeno 05.11.2018)

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET

SYLLABUS

Odsjek	Pedagogija				
Naziv kolegija/ nastavnog predmeta	Didaktika 2				
Šifra/kod	FIL PED 312	Status (obavezni ili izborni)	obavezni	ECTS	3
Ciklus studija	I ciklus	Semestar	VI	Ak. godina	2017/18.
Preduvjet za upis kolegija/nastavnog predmeta	Položen ispit iz predmeta Didaktika 1, FIL PED 311				
Jezik izvođenja nastave	BHS jezik				
Nastavnik	Ime i prezime	prof.dr. Hašim Muminović, redovni profesor			
	Kontakt podaci	Kabinet:103/II E-mail: muminovic.hasim@yahoo.com Telefon: 033 253 141	Termin konsultacija	prema rasporedu konsultacija	
Saradnik	Ime i prezime	asist. Anida Sadiković, MA			
	Kontakt podaci	Kabinet:104/II Email:anida.sadikovic@ff.unsa.ba Telefon: 033 235 142	Termin konsultacija	prema rasporedu konsultacija	
Sedmični broj kontakt sati	predavanja: 2 seminar: 0 vježbe: 1x1				
Kratak opis kolegija/ nastavnog predmeta	U okviru kolegija student se upoznaju sa sljedećim sadržajima: Učenje i poučavanje u nastavi; Planiranje i programiranje u nastavi; Organizacija i realizacija učenja i poučavanja; Metode nastavnog rada; Nastavna sredstva i nastavna pomagala; Vrednovanje nastavnog rada; Metodologija didaktičkog istraživanja.				
Cilj kolegija/ nastavnog predmeta	Cilj kolegija je proučavanje i istraživanje fundamentalnih problema didaktičke teorije i odgojno-obrazovne prakse. Osnovni zadaci su: temeljito ovladavanje fundamentalnim sadržajima didaktike, osposobljavanje za uočavanje i procjenjivanje didaktičkih problema, ovladavanje tehnikama i instrumentima značajnim za učenje i poučavanje, osposobljavanje za čitanje naučnih i stručnih tekstova, permanentno praćenje didaktičke teorije, praćenje i istraživanje didaktičkih problema u neposrednoj praksi.				
Ishodi učenja	Student će nakon odlučanog predmeta i položenog ispita moći: 1. Definirati osnovne didaktičke pojmove 2. Usporediti karakteristike različitih oblika nastavnog rada 3. Demonstrirati upotrebu nastavnih metoda u konkretnim nastavnim jedinicama 4. Argumentirati upotrebu različitih nastavnih sredstava i pomagala 5. Kreirati algoritam korištenja udžbenika 6. Pripemiti materijal za procjenu učeničkog postignuća				

Sadržaj kolegija/nastavnog predmeta	
Sedmica	Nastavna jedinica
Datum	
1.	Upoznavanje studenata sa obavezama i očekivanjima u okviru predmeta
26.02.-02.03.2018.	
2.	Planiranje i programiranje u nastavi
05.03.-09.03.2018.	
3.	Pedagoška praksa
12.03.-16.03.2018.	
4.	Pedagoška praksa
19.03.-23.03.2018.	
5.	Organizacija i realizacija učenja i poučavanja
26.03.-30.03.2018.	
6.	Metode nastavnog rada
02.04.-06.04.2018.	
7.	Metode nastavnog rada
09.04.-13.04.2018.	
8.	Polusestrialna provjera znanja studenata
16.04.-20.04.2018.	
9.	Nastavna sredstva i nastavna pomagala
23.04.-27.04.2018.	
10.	Nastavna umijeća
30.04.-04.05.2018.	
11.	Vrednovanje nastavnog rada
07.05.-11.05.2018.	
12.	Vrednovanje nastavnog rada
14.05.-18.05.2018.	
13.	Metodologija didaktičkog istraživanja
21.05.-25.5.2018.	
14.	Metodologija didaktičkog istraživanja
28.05.-01.06.2018.	
15.	Sistematizacija ili valorizacija prethodno realiziranog
04.06.-08.06.2018.	
16.	Priprema za ispit (u ovoj sedmici nema nastave)
11.06.-15.06.2018.	
17.	Završni ispit za studente I. i II. ciklusa po Bolonjskom procesu
18.06.-22.06.2018.	
18.	
25.06.-29.06.2018.	

<p>Način izvođenja nastave (oblici i metode)</p>	<p>Oblici rada: frontalni, grupni, rad u paru i individualni oblik rada. Metode nastavnog rada: usmeno izlaganje, metoda razgovora i metoda rada na tekstu.</p>																																				
<p>Obaveze studenata i elementi praćenja rada studenata u toku semestra (struktura izvođenja konačne ocjene i bodovanje)</p>	<p>Praćenje rada studenta se vrši dodjeljivanjem bodova za svaki oblik aktivnosti i provjere znanja u toku semestra, kao i na završnom ispitu nakon završetka semestra prema sljedećim elementima praćenja:</p> <table border="1" data-bbox="528 521 1345 909"> <thead> <tr> <th>Red .br.</th> <th>Elementi praćenja redovnih studenata</th> <th>Broj bodova</th> <th>Učešće u ocjeni %</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1.</td> <td>Aktivnost na predavanjima (izlaganja, pripreme za aktivno učešće na nastavi, rasprave i sl.)</td> <td>5 bodova</td> <td>5%</td> </tr> <tr> <td>2.</td> <td>Aktivnost na vježbama</td> <td>5 bodova</td> <td>5%</td> </tr> <tr> <td>3.</td> <td>Zadatak s pedagoške prakse</td> <td>8 bodova</td> <td>8%</td> </tr> <tr> <td>4.</td> <td>Izveštaj o posjeti školi</td> <td>5 bodova</td> <td>5%</td> </tr> <tr> <td>5.</td> <td>Kolokvij</td> <td>7 bodova</td> <td>7%</td> </tr> <tr> <td>6.</td> <td>Parcijalni ispit</td> <td>30 bodova</td> <td>30%</td> </tr> <tr> <td>7.</td> <td>Završni ispit</td> <td>40 bodova</td> <td>40%</td> </tr> <tr> <td colspan="3">Ukupno: 100 bodova</td> <td>100%</td> </tr> </tbody> </table> <p>Predviđene bodove za svaki od elemenata praćenja studenti postižu na sljedeći način:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aktivnosti na predavanjima i na vježbama podrazumijevaju kontinuirano praćenje rada studenata, evidentiranje aktivnog učešća na nastavi, izlaganja i rasprave. Aktivnosti na predavanjima nose 5 bodova i aktivnosti na vježbama nose 5 bodova. Vanredni studenti umjesto aktivnosti na nastavi, rade esej na određenu temu. Esej se predaje u 13.sedmici nastave. • Zadatak s pedagoške prakse: studenti će napraviti uvid u testovne materijale kojima se vrednuje učeničko postignuće iz različitih nastavnih predmeta u srednjoj školi i skale ocjenjivanja, analizirati testovni materijal; reflektirati dobivene rezultate na teorijske koncepte; povezati etape nastavnog procesa i njihovu međuovisnost (posebno planiranje, pripremanje i evaluaciju). Studenti će dobiti upute na početku semestra. Ovaj zadatak je obavezan za sve studente. Zadatak nosi 8 bodova. Zadatak je potrebno predati u 12. sedmici nastave. • Izveštaj o posjeti školi: Studenti će u toku semestra posjetiti srednju školu, te će napisati izvještaj za koji će dobiti upute na početku semestra. Izvještaj se predaje u 13.sedmici nastave. Vanredni studenti umjesto Izvještaja imaju zadatak da pripreme prezentaciju na određenu temu. Zadatak je potrebno realizirati do 14.sedmice nastave. • Kolokviji podrazumijeva pisane prikaze jedne knjige iz proširene literature i jednog članka, te usmenu odbranu istih. Prikaze je potrebno predati u 11.sedmici nastave. • Parcijalni i završni ispiti obuhvatat će sadržaje realizirane tokom cijelog semestra. Parcijalni ispit nosi 30 bodova, a završni ispit 40 bodova. 	Red .br.	Elementi praćenja redovnih studenata	Broj bodova	Učešće u ocjeni %	1.	Aktivnost na predavanjima (izlaganja, pripreme za aktivno učešće na nastavi, rasprave i sl.)	5 bodova	5%	2.	Aktivnost na vježbama	5 bodova	5%	3.	Zadatak s pedagoške prakse	8 bodova	8%	4.	Izveštaj o posjeti školi	5 bodova	5%	5.	Kolokvij	7 bodova	7%	6.	Parcijalni ispit	30 bodova	30%	7.	Završni ispit	40 bodova	40%	Ukupno: 100 bodova			100%
Red .br.	Elementi praćenja redovnih studenata	Broj bodova	Učešće u ocjeni %																																		
1.	Aktivnost na predavanjima (izlaganja, pripreme za aktivno učešće na nastavi, rasprave i sl.)	5 bodova	5%																																		
2.	Aktivnost na vježbama	5 bodova	5%																																		
3.	Zadatak s pedagoške prakse	8 bodova	8%																																		
4.	Izveštaj o posjeti školi	5 bodova	5%																																		
5.	Kolokvij	7 bodova	7%																																		
6.	Parcijalni ispit	30 bodova	30%																																		
7.	Završni ispit	40 bodova	40%																																		
Ukupno: 100 bodova			100%																																		

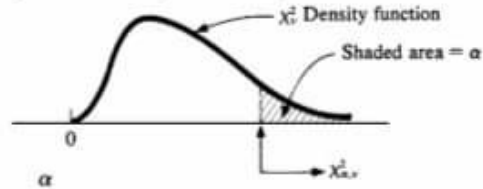
Red .br.	Elementi praćenja vanrednih studenata	Broj bodova	Učešće u ocjeni %
1.	Esej	10 bodova	10%
3.	Zadatak s pedagoške prakse	8 bodova	8%
4.	Prezentacija	5 bodova	5%
5.	Kolokvij	7 bodova	7%
6.	Parcijalni ispit	30 bodova	30%
7.	Završni ispit	40 bodova	40%
Ukupno: 100 bodova			100%

Literatura	<p><i>Obavezna literatura:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Muminović, H. (2013), <i>Osnovi didaktike</i>, Sarajevo: DES 2. Filipović, N. (1981. ili 1988.), <i>Didaktika I</i>, Sarajevo: Svjetlost 3. Jelavić, F. (1998), <i>Didaktika</i>, Jastrebarsko: Naklada Slap 4. Vilotijević, M. (1999), <i>Didaktika 1 2 3</i>, Beograd.
	<p><i>Dodatna literatura:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Desforges, C. (2001), <i>Uspješno učenje i poučavanje</i>, Educa: Zagreb 2. Jensen, E. (2003), <i>Super nastava (nastavna strategija za kvalitetnu školu i uspješno učenje)</i>, Zagreb: Educa 3. Matijević, M. (2005), <i>Ocjenjivanje u osnovnoj školi</i>, Zagreb 4. Grgin, T. (1987), <i>Školska dokimologija</i>, Školska knjiga: Zagreb 5. Meyer, H. (2002), <i>Didaktika razredne kvake</i>, Zagreb: Educa. 6. Muminović, H. (2000), <i>Mogućnosti efikasnijeg učenja u nastavi</i>, Sarajevo: DES
Napomene	

PRILOG 5: Tablica graničnih vrijednosti H_i – kvadrat testa

Izvor: (https://bib.irb.hr/datoteka/145851.Ani_Grubisic_hi_kvadrat.pdf, pristupljeno 12.04.2020)

Tablica 2. Tablica graničnih vrijednosti χ^2

ν	.995	.99	.975	.95	.90	.10	.05	.025	.01	.005
1	0.000	0.000	0.001	0.004	0.016	2.706	3.843	5.025	6.637	7.882
2	0.010	0.020	0.051	0.103	0.211	4.605	5.992	7.378	9.210	10.597
3	0.072	0.115	0.216	0.352	0.584	6.251	7.815	9.348	11.344	12.837
4	0.207	0.297	0.484	0.711	1.064	7.779	9.488	11.143	13.277	14.860
5	0.412	0.554	0.831	1.145	1.610	9.236	11.070	12.832	15.085	16.748
6	0.676	0.872	1.237	1.635	2.204	10.645	12.592	14.440	16.812	18.548
7	0.989	1.239	1.690	2.167	2.833	12.017	14.067	16.012	18.474	20.276
8	1.344	1.646	2.180	2.733	3.490	13.362	15.507	17.534	20.090	21.954
9	1.735	2.088	2.700	3.325	4.168	14.684	16.919	19.022	21.665	23.587
10	2.156	2.558	3.247	3.940	4.865	15.987	18.307	20.483	23.209	25.188
11	2.603	3.053	3.816	4.575	5.578	17.275	19.675	21.920	24.724	26.755
12	3.074	3.571	4.404	5.226	6.304	18.549	21.026	23.337	26.217	28.300
13	3.565	4.107	5.009	5.892	7.041	19.812	22.362	24.735	27.687	29.817
14	4.075	4.660	5.629	6.571	7.790	21.064	23.685	26.119	29.141	31.319
15	4.600	5.229	6.262	7.261	8.547	22.307	24.996	27.488	30.577	32.799
16	5.142	5.812	6.908	7.962	9.312	23.542	26.296	28.845	32.000	34.267
17	5.697	6.407	7.564	8.682	10.085	24.769	27.587	30.190	33.408	35.716
18	6.265	7.015	8.231	9.390	10.865	25.989	28.869	31.526	34.805	37.156
19	6.843	7.632	8.906	10.117	11.651	27.203	30.143	32.852	36.190	38.580
20	7.434	8.260	9.591	10.851	12.443	28.412	31.410	34.170	37.566	39.997
21	8.033	8.897	10.283	11.591	13.240	29.615	32.670	35.478	38.930	41.399
22	8.643	9.542	10.982	12.338	14.042	30.813	33.924	36.781	40.289	42.796
23	9.260	10.195	11.688	13.090	14.848	32.007	35.172	38.075	41.637	44.179
24	9.886	10.856	12.401	13.848	15.659	33.196	36.415	39.364	42.980	45.558
25	10.519	11.523	13.120	14.611	16.473	34.381	37.652	40.646	44.313	46.925
26	11.160	12.198	13.844	15.379	17.292	35.563	38.885	41.923	45.642	48.290
27	11.807	12.878	14.573	16.151	18.114	36.741	40.113	43.194	46.962	49.642
28	12.461	13.565	15.308	16.928	18.939	37.916	41.337	44.461	48.278	50.993
29	13.120	14.256	16.147	17.708	19.768	39.087	42.557	45.772	49.586	52.333
30	13.787	14.954	16.791	18.493	20.599	40.256	43.773	46.979	50.892	53.672
31	14.457	15.655	17.538	19.280	21.433	41.422	44.985	48.231	52.190	55.000
32	15.134	16.362	18.291	20.072	22.271	42.585	46.194	49.480	53.486	56.328
33	15.814	17.073	19.046	20.866	23.110	43.745	47.400	50.724	54.774	57.646
34	16.501	17.789	19.806	21.664	23.952	44.903	48.602	51.966	56.061	58.964
35	17.191	18.508	20.569	22.465	24.796	46.059	49.802	53.203	57.340	60.272
36	17.887	19.233	21.336	23.269	25.643	47.212	50.998	54.437	58.619	61.581
37	18.584	19.960	22.105	24.075	26.492	48.363	52.192	55.667	59.891	62.880
38	19.289	20.691	22.878	24.884	27.343	49.513	53.384	56.896	61.162	64.181
39	19.994	21.425	23.654	25.695	28.196	50.660	54.572	58.119	62.426	65.473
40	20.706	22.164	24.433	26.509	29.050	51.805	55.758	59.342	63.691	66.766